

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra teologické etiky a spirituální teologie

Helena Křenková

**Vliv spirituality Terezie od Ježíše
v životě a díle
Marie Dominiky Mazzarellové**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. ThLic. Mgr. Karel Sládek Th.D

Praha 2012

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

16. 4. 2012

Bibliografická citace

Vliv spirituality Terezie od Ježíše v životě a díle Marie Dominiky Mazzarellové [rukopis] : diplomová práce / Helena Křenková; vedoucí práce: Karel Sládek. -- Praha, 2012. -- 112 s.

Anotace

Tato diplomová práce rozšiřuje předchozí bakalářskou práci (Vliv spirituality Terezie od Ježíše v duchovní formaci Marie Dominiky Mazzarellové) a zabývá se vlivem díla Terezie od Ježíše, především z hlediska tématu duchovního přátelství a modlitby, také v dalším období života Marie Dominiky Mazzarellové, tedy v době, kdy byla generální představenou Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice. Vychází zejména z její korespondence, ze spisů Terezie od Ježíše a z literatury věnující se salesiánské spiritualitě.

Klíčová slova

Terezie od Ježíše, Marie Dominika Mazzarello, spiritualita, řeholní život

Abstract

This thesis follows the previous bachelor study (The influence of Theresa of Jesus's spirituality on the spiritual formation of S. Mary D. Mazzarello) and it deals with the influence of S. Theresa of Jesus's work in the next period of the life of S. Mary D. Mazzarello - the period when she was the general superior of the Daughters of Mary Help of Christians Institute. The main sources are taken from her correspondence, from the Theresa of Jesus's documents and papers and from the salesian spirituality literature.

Keywords

Theresa of Jesus, Mary Dominica Mazzarello, spirituality, religious life

Počet znaků (včetně mezer): 189 752

Poděkování

Děkuji doc. ThLic. Mgr. Karlu Sládkovi, Th.D. za vedení diplomové práce a cenné rady a připomínky, jimiž tuto práci doprovázel.

Obsah

Úvod.....	8
1 Život Marie Dominiky Mazzarello a její vztah k osobě a dílu Terezie od Ježíše.....	11
1.1 Duchovní kořeny salesiánské spirituality a místo Terezie od Ježíše mezi nimi	11
1.2 Život a dílo Marie Dominiky Mazzarello	15
1.2.1 Rodina a dětství.....	15
1.2.2 Členství ve Zbožném sdružení Dcer Neposkvrněné	16
1.2.3 Krize a nové hledání	17
1.2.4 Setkání s donem Boskem a založení Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice	18
1.2.5 Léta v Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice	18
1.3 Okolnosti setkání Marie Dominiky Mazzarello se spiritualitou Terezie od Ježíše.....	19
2 Místo díla Terezie od Ježíše v duchovní formaci Marie Dominiky Mazzarello	25
2.1 Marie Dominika Mazzarello a konkrétní díla Terezie od Ježíše	25
2.1.1 Dílo Terezie od Ježíše jako duchovní četba Marie Dominiky Mazzarello	26
2.1.2 Způsoby četby díla Terezie od Ježíše	28
2.2 Témata převzatá ze spirituality Terezie od Ježíše	30
2.2.1 Úloha přátelství podle vzoru Terezie od Ježíše v duchovním zrání Marie Dominiky Mazzarello.....	32
2.2.2 <i>Amicizie spirituali</i> jako podnět k prožívání přátelství u Marie Dominiky Mazzarello.....	34
2.2.3 Formace k modlitbě na základě <i>Cesty k dokonalosti</i> Terezie od Ježíše	38
3 Vliv spirituality Terezie od Ježíše v životě Marie Dominiky Mazzarello v Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice.....	44
3.1 Osobnost Marie Dominiky Mazzarello ve světle pramenů	45
3.2 Duchovního přátelství a komunitní život	48
3.2.1 Posun v prožívání duchovního přátelství.....	48
3.2.2 Představená a ostatní sestry	52
3.2.3 Rady představeným komunit	54
3.2.4 Komunita jako místo prožívání přátelství.....	56
3.2.5 Přátelství jako vzájemná služba	61
3.2.6 Směřování k věčnosti	64
3.2.7 Láska k bližnímu jako předpoklad modlitby	67
4 Modlitba u Marie Dominiky Mazzarello.....	69
4.1 Kroky předcházející modlitbě.....	69

4.1.1	Nezbytnost modlitby	69
4.1.2	Rozhodnost	72
4.1.3	Usebranost.....	75
4.2	Modlitba a život.....	78
4.2.1	Modlitba jako prostor k růstu.....	78
4.2.2	Společenství modlitby.....	82
4.3	Modlitba jako setkání	87
4.3.1	Boží přítomnost.....	88
4.3.2	Srdce jako místo setkání	90
4.3.3	Modlitba jako cesta	91
4.3.4	Shrnutí souvislostí.....	93
	Závěr	94
	Použité zkratky	104
	Seznam literatury	105
	1. Pramenná literatura	105
	2. Sekundární literatura	105
	3. Internetové stránky.....	107
	Příloha I.....	108
	Domenico Pestarino (1817 – 1874).....	108
	Příloha II	110
	Giuseppe Frassinetti (1804 – 1868)	110

Úvod

Krátký, ale bohatý život Marie Dominiky Mazzarello ovlivnila řada osobností. Jednou z nich byla také Terezie od Ježíše, reformátorka karmelu a učitelka církve. Ačkoliv od sebe životy těchto dvou žen odděluje několik století, bylo dílo avilské světice jedním z vlivů, které v životě spoluzakladatelky Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice sehrály svou roli.

V souvislosti s osobností matky Mazzarello se zpravidla zkoumá především působení svatého Jana Boska, čímž zůstávají ostatní duchovní vlivy spíše ve stínu. Možný kontakt s dílem Terezie od Ježíše se tedy poměrně dlouho nebral příliš v potaz. Zásadní posun na tomto poli znamenaly některé publikace Marie Esther Posady,¹ velké znalkyně života a spirituality Marie Dominiky Mazzarello, v nichž upozorňuje na kontakt, který existoval mezi Giuseppem Frassinettim a prostředím Mornese, kde Marie Dominika Mazzarello prožila velkou část svého života. Tento kněz působící převážně v Janově byl velkým ctitelem Terezie od Ježíše a v řadě svých prací se nechal inspirovat jejím dílem. Kromě zmíněné autorky, která se ovšem zaměřila zejména na souvislosti působení teologa Giuseppe Frassinettiho, nebyla dosud spojitosti mezi Terezií od Ježíše a Marií Dominikou Mazzarello věnována prakticky žádná pozornost a tudíž zde chybí také jakákoliv literatura, jež by se touto bezesporu zajímavou látkou zabývala. Tato práce si tedy klade za cíl alespoň částečně tuto mezeru vyplnit. Z hlediska současného života Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice je pak na tomto poli výrazným podnětem jeho XXII. Generální kapitula s výzvou k návratu k duchovním kořenům institutu,² jež jsou spjaty také s Terezií od Ježíše.

Úkolem této práce je tedy pokusit se o ucelený obraz vlivu Terezie od Ježíše v životě a díle Marie Dominiky Mazzarello. Vzhledem k tomu, že se jedná o rozšíření

---

¹ Především publikace Posada, María Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di S. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1987.

² Srov. Institut Dcer Panny Marie Pomocnice: *Ze všeho největší je láska. Akta 22. generální kapituly*. Praha: Provincie Kongregace Dcer P. Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2009, s. 34.

předchozí bakalářské práce,³ která se věnovala úžeji vlivu tereziánské spirituality pouze v duchovní formaci této ženy, zaměří se práce nově především na odezvu Tereziiných myšlenek v posledním období života Marie Dominiky Mazzarello. Předchozí bakalářská práce poskytne stručný historický kontext celé problematiky spolu s uvedením do okolností setkání s dílem Terezie od Ježíše. Z důvodu celkového rozsahu práce však bude nutné některé podrobnější pasáže z původní práce omezit a ponechat pouze odkazy na ně.

Nová část práce se tedy bude věnovat zejména té etapě života Marie Dominiky Mazzarello, v níž se stala spoluzakladatelkou a zároveň první generální představenou Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice. Jedná se o vrcholná léta jejího života a díla, kde se odrážejí duchovní vlivy přijaté během předchozího relativně dlouhého období. Pokusíme se tedy odpovědět na otázku, jak s nimi tato žena pracovala a jak je případně předávala dále. Základním materiálem, v němž lze tuto odpověď hledat, bude na prvním místě dochovaná korespondence,⁴ dále pak dílo Ferdinanda Maccona, historika a postulátora jejího beatifikačního procesu, který svůj dlouholetý výzkum shrnul do relativně obsáhlého životopisu.⁵ Třetím důležitým podkladem pak bude tzv. *Cronistoria*⁶ z prvních desetiletí institutu. Zejména u posledního z těchto děl je však třeba mít na zřeteli jeho výrazně hagiografický charakter.

Struktura nových kapitol bude zohledňovat postup zvolený při psaní bakalářské práce. Znamená to tedy, že bude postupně pojednáno o některých aspektech dvou velkých témat, která byla obsahem duchovní formace čerpající prostřednictvím Frassinettiho knih z díla Terezie od Ježíše, tedy duchovního přátelství a modlitby. Z nich pak vybereme ty prvky, které můžeme najít v životě první představené Dcer

---

³ *Vliv spirituality Terezie od Ježíše v duchovní formaci Marie Dominiky Mazzarellové*: bakalářská práce/ Helena Křenková; vedoucí práce: Karel Sládek. Praha, 2010, 57 s.

⁴ Posada, María Esther - Costa, Anna – Cavaglià, Piera. *Moudrost života. Dopisy Marie Dominiky Mazzarello*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2008.

⁵ Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I., II.* Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960.

⁶ *Cronistoria I-V.*, Ed. Capetti, Gina, Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1977.

Panny Marie Pomocnice. Zaměříme se vždy nejprve na svědectví jejích současníků, poté nás bude zajímat, zda a jak se k problematice vyjadřuje ve svých dopisech sama jejich autorka. Tedy, jakým způsobem daná témata interpretovala, rozvíjela a předávala dál. V tomto bodě je třeba zohlednit charakter její korespondence, která nebyla zamýšlena jako předávání určité nauky, mnohem více se jednalo o prosté sdílení některých myšlenek. Původ různých vlivů v nich tedy není explicitně vyjádřen, ale je nutno jej teprve postupně odhalovat. K tomu samozřejmě poslouží také sekundární literatura, která je těmto dopisům věnována.

Cílem práce je tedy nejprve mezi řadou dalších vlivů působících v této fázi života Marie Dominiky Mazzarello rozpoznat ty, o nichž můžeme spolehlivě říci, že vycházejí z díla Terezie od Ježíše. Dále budeme zkoumat, zda a jakým způsobem je vnímalo okolí této světice, a konečně se budeme věnovat otázce, jak je ona sama prožívala a případně, jakým směrem je dále rozvíjela.

1 Život Marie Dominiky Mazzarello a její vztah k osobě a dílu Terezie od Ježíše⁷

V této části práce nás bude zajímat především kontext života Marie Dominiky Mazzarello. Jeho jednotlivé etapy budeme sledovat především z hlediska jejího setkávání se spiritualitou Terezie od Ježíše. Tím se také seznámíme s některými osobnostmi, které toto setkání umožnily.

1.1 Duchovní kořeny salesiánské spirituality a místo Terezie od Ježíše mezi nimi

Hluboké změny, kterými prošla Evropa během 19. století, se netýkaly pouze politického či společenského dění, ale výrazně ovlivnily také její duchovní vývoje. Na první pohled je patrný růst zájmu o apoštolát a můžeme jen s úžasem pozorovat ohromné množství nově vznikajících řeholních společenství, jež se mu velmi intenzivně věnují, a tak reagují na často naprosto nové požadavky, které s sebou společenské změny přinesly.⁸ Aniž bychom detailněji rozebírali jeho historické pozadí tohoto jevu, je nám na první pohled jasné, že příčina tkví ve změně způsobu života u řady společenských skupin evropského obyvatelstva, která byla často doprovázena sekularizací. Řeholní život ovšem nevzniká pouze na základě určité potřeby, byť i velmi naléhavé. Je především inspirován Duchem svatým a jako takový v něm má svůj zdroj.⁹ Kromě tohoto jedinečného daru Ducha, který je dán jednotlivci nebo skupině, jež stojí na počátku nového společenství, čerpá řeholní život také z bohaté tradice církve. Tuto

---

⁷ Tato kapitola je ve zkrácené podobě převzata z předchozí bakalářské práce *Vliv spirituality Terezie od Ježíše v duchovní formaci Marie Dominiky Mazzarellové*: bakalářská práce/ Helena Křenková; vedoucí práce: Karel Sládek. Praha, 2010, 57 s.

⁸ Srov. Posada, María Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di S. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1987, s. 5.

⁹ Srov. Jan Pavel II.: *Vita consecrata. O zasvěceném životě a jeho poslání v církvi a ve světě*. Praha: Zvon, 1996, čl. 5.

skutečnost můžeme velmi dobře pozorovat právě na mohutném rozmachu řeholního života v 19. století. Jeho tvář je totiž formována na jedné straně novými podněty a požadavky, jimž se často přizpůsobuje jeho vnější forma, na straně druhé vyrůstá z tradice, jejíž kořeny můžeme hledat na samém úsvitu novověku a mnohdy ještě hlouběji v dějinách církve. Nejinak je tomu i v případě salesiánské spirituality. Don Bosco reaguje velmi neotřelým způsobem na situaci mládeže přicházející ve druhé polovině 19. století z venkova do velkých měst za prací. Kromě vlastní hluboké intuice, která mu dovoluje vystihnout duchovní i hmotné potřeby těchto mladých lidí a adekvátně na ně zareagovat, však čerpá i z mnoha dalších zdrojů. Podobně je tomu i u Marie Dominiky Mazzarello, která, jakožto spoluzakladatelka Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice, bývá v salesiánské rodině právem představována jako jakýsi ženský protějšek svatého Jana Boska.¹⁰

Je zcela logické, že hledáme-li duchovní kořeny salesiánské spirituality, pak náš pohled utkví především na těchto dvou osobnostech. Jejich význam je zde samozřejmě zcela zásadní. Zahledíme-li se ale pozorně na jejich život a na život prvních komunit jak na Valdoccu¹¹, tak v Mornese zjistíme, že oba staví duchovní život svůj i svého společenství na základech tvořených velmi pestrou směsicí dalších duchovních vlivů. Čerpají ze spirituality i díla mnoha osobností, z nichž některé jsou jejich současníky a od jiných je naopak oddělují desítky či stovky let. Na tuto skutečnost odkazuje již název nového řeholního společenství, jež don Bosco staví pod ochranu sv. Františka Saleského,¹² který je zároveň jedním z jeho velkých vzorů. V řadě osobností, jejichž myšlenky, život či dílo dona Boska inspirovaly, nechybějí jména jako sv. Alfons z Liguori, sv. Filip Neri (od něhož přejímá název pro své oratoře), sv. Ignác z Loyoly či

---

¹⁰ Srov. Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice: *Costituzioni e Regolamenti*. Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1982, s. 2.

¹¹ Valdocco – v 19. století předměstí Turína, kde se o Velikonocích roku 1846 po dlouhých peripetiích Don Bosco natrvalo usadí s oratoří sv. Františka Saleského. Srov. Don Bosco: *Můj život pro mládí*. Praha: Portál, 2007, s. 129 – 132.

¹² Původní název řeholní společnosti založené Donem Boskem byl Pia Società di San Francesco di Sales. Srov. Desramaut, Francis: *Don Bosco en son temps (1815 – 1888)*. Torino: SEI, 1996, s. 571.

sv. Alois Gonzaga.¹³ Podobně je hluboce ovlivněn také některými svými současníky, za všechny jmenujme jeho dlouholetého zpovědníka svatého Josefa Cafassa, v souvislosti s postavou Marie Dominiky Mazzarello však můžeme zmínit také janovského teologa Giuseppe Frassinettiho.

Jestliže u zrodu první komunity salesiánů na Valdoccu můžeme vysledovat vazbu, byť leckdy nepřímou, na celou plejádu významných postav církve, je tomu podobně i v případě ženské komunity v Mornese. Institut Dcer Panny Marie Pomocnice, někdy též jednoduše označovaný jako sestry salesiánky či salesiánky dona Boska, vznikl ve druhé polovině 19. století jako ženská větev v salesiánské rodině, která v sobě dnes zahrnuje kromě salesiánů a salesiánek celou řadu dalších hnutí a skupin.¹⁴ Některé z nich založil ještě sám don Bosco, jiné byly později založeny jeho nástupci a ještě jiné se k salesiánské rodině z různých důvodů nadále přidávaly a přidávají.¹⁵ Za oficiální počátek institutu v Mornese je pokládán 5. srpen roku 1872, kdy prvních jedenáct sester složilo v přítomnosti diecézního biskupa a dona Boska, jakožto zakladatele, řeholní sliby. Jestliže byl don Bosco autorem nejen základní myšlenky této řeholní komunity, ale i jejích stanov a celkové organizační struktury, pak byla Marie Dominika Mazzarello tou, pod jejímž vedením bylo toto všechno konkrétně realizováno. Byla to ona, které se povedlo vtisknout salesiánskému charismatu jeho ženskou tvář. Oba dva pak čerpali z řady již existujících vzorů.

Ze současníků, kteří počátky tohoto společenství duchovně ovlivnili, je to již zmiňovaný Giuseppe Frassinetti, dále jeho žák a morneský rodák Domenico Pestarino, samozřejmě don Bosco, který vznikajícímu institutu dával osobně četné podněty pro

---

¹³ Srov. Desramaut, Francis: *Don Bosco en son temps (1815 – 1888)*. Torino: SEI, 1996, s. 163.

¹⁴ Za všechny jmenujme alespoň u nás známé Sdružení salesiánů spolupracovníků, Volontarie Dona Boska, Sdružení bývalých žáků Dona Boska atd.

¹⁵ Srov. Salesiánská rodina dona Boska: *Charta společenství členů salesiánské rodiny Dona Boska*. Praha: Salesiánská provincie Praha, 2009, s. 35.

život,¹⁶ a salesiáni, kteří byli ustanoveni jako ředitelé domu sester.¹⁷ Nesmíme zapomenout ani na Zbožné sdružení Dcer Neposkvrněné, z něž pocházela většina prvních sester a o němž se ještě zmíníme. Toto sdružení nabízelo mnohé podněty pro duchovní život i apoštolát, proto mu ještě bude věnována náležitá pozornost. Kromě těchto tehdy žijících osob mělo toto společenství samozřejmě také své vzory z řad svatých, byla to právě sv. Terezie od Ježíše¹⁸, sv. Marie Magdalena de'Pazzi¹⁹ či sv. Angela Merici.

Zamyslíme-li se nad tím, co bylo až do tohoto okamžiku řečeno, vidíme množství osobností, jež byly nějak spjaty s postavou Marie Dominiky Mazzarello a jejích prvních spolusester v Mornese. Terezie od Ježíše tedy zdaleka není jediná, s kým je třeba počítat, když hledíme k počátkům Dcer Panny Marie Pomocnice. Nachází se tak ve společnosti mnoha dalších mužů a žen, jejichž životy, myšlenky a činy toto společenství ovlivnily.

Postupem času a s příchodem dalších generací se tyto vlivy v salesiánské rodině pomalu ztrácely ze zřetele, už proto, že přirozeně rostla úcta především ke sv. Janu Boskovi a dalším salesiánským svatým. Jenže právě tato svatost v prvních salesiánských komunitách navozuje otázku po zdrojích, z nichž čerpala. Spiritualita

---

¹⁶ Srov. *Consigli di don Bosco alla prima comunità*, Mornese [1871 – 1872], in: Cavaglià, Piera – Costa, Anna: *Orme di vita tracce di futuro. Fonti e testimonianze sulla prima comunità delle Figlie di Maria Ausiliatrice (1870 - 1881)*. Roma: LAS, 1996, s. 27 – 28.

¹⁷ Mimo těchto vlivů, z nichž některé bychom mohli nazvat jako „ryze salesiánské“, zde byla také řada praktických zásad, které byly převzaty z jiných prostředí. Sem bychom mohli zařadit např. počáteční spolupráci dona Boska s generální představenou Kongregace sester sv. Anny matkou Enrichettou Dominici, jež byla jednou z osob, s nimiž byly konzultovány stanovy budoucího institutu. Z její kongregace byly mimo jiné také poslány na přechodnou dobu do Mornese některé sestry, aby naučily skupinu dívek okolo Marie Mazzarello praktickým zásadám řeholního života. Srov. *Lettera di don Bosco a madre Enrichetta Dominici*, Torino, 1871, in: Cavaglià, Piera – Costa, Anna: *Orme di vita tracce di futuro. Fonti e testimonianze sulla prima comunità delle Figlie di Maria Ausiliatrice (1870 - 1881)*. Roma: LAS, 1996, s. 23.

¹⁸ Srov. Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice: *Costituzioni dell'Istituto delle FMA*. Roma, 1885, XVII, 9.

¹⁹ Srov. *Relazione di don Giacomo Costamagna sulla comunità di Mornese*, Torino 1875, in: Cavaglià, Piera – Costa, Anna: *Orme di vita tracce di futuro. Fonti e testimonianze sulla prima comunità delle Figlie di Maria Ausiliatrice (1870 - 1881)*. Roma: LAS, 1996, s. 141, pozn. 2.

Terezie od Ježíše je jedním z nich. Jak uvidíme dále, sehrálo její dílo, či alespoň jeho části, důležitou roli v duchovní formaci prvních Dcer Panny Marie Pomocnice.

1.2 Život a dílo Marie Dominiky Mazzarello

Dříve, než se vydáme dále po stopách setkání Marie Dominiky Mazzarello se spiritualitou Terezie od Ježíše, je vhodné se seznámit alespoň s některými skutečnostmi z jejího života. Na rozdíl od avilské světice, jejíž život a dílo jsou alespoň v hrubých rysech všeobecně známy, je spoluzakladatelka Dcer Panny Marie Pomocnice známá mnohem méně.

1.2.1 Rodina a dětství²⁰

Maria Domenica Mazzarello se narodila 9. května 1837 v Mornese. Její rodiče Giuseppe Mazzarello a Maria Maddalena rozená Calcagno ji nechali ještě téhož dne pokřtít v tamějším farním kostele. Prožila šťastné dětství jako nejstarší ze třinácti sourozenců v části obce nazývané Mazzarelli a částečně také na samotě na zemědělské usedlosti zvané Valponasca, která se nachází nedaleko odtud. Právě tato Valponasca obklopená vinicemi a vzdálená ruchu městečka se stala důležitým místem jejího duchovního zrání. Rodina Mazzarello vlastnila pole a vinice, jež byly zdrojem slušné obživy a na nichž od dětství Marie spolu s ostatními pracovala. Tuto práci velmi milovala a mezi svými vrstevníky v ní vynikala.

V podstatě jediným vzděláním, kterého se jí v dětství dostalo, byly nedělní hodiny katechismu pro děti; od svého otce se též naučila číst. Mnohem později, už jako řeholnice, se také naučila psát a vyjadřovat ve spisovné italštině.²¹

---

²⁰ Tyto životopisné údaje z dětství Marie Dominiky Mazzarello jsou převážně čerpány z následujících monografií: Agasso, Domenico: *Il comandamento della gioia*. Torino: SEI, 1993; *Cronistoria I. La preparazione e la fondazione 1828 – 1872*, ed. Capetti, Gina, Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1977; Giudici, Maria Pia - Borsi, Mara: *Maria Domenica Mazzarello. Una vita semplice e piena di amore*. Torino: Elledici, 2008.

1.2.2 Členství ve Zbožném sdružení Dcer Neposkvrněné

Jako mladá dívka byla Marie Dominika hluboce ovlivněna duchovním ovzduším, které v jejím rodišti šířil místní kaplan don Domenico Pestarino.²² Pro Mornese samotné znamenalo jeho působení především oživení svátostného života poznamenaného tehdy ještě myšlenkami jansenismu. S jeho osobností souvisel též vznik četných náboženských spolků, bratrstev apod. Tento kněz také rozpoznal v Marii Dominice výjimečnou osobnost schopnou velkého nasazení ve službě Bohu. Neváhal ji tedy zapojit již jako velmi mladou do různých aktivit ve farnosti. Sama pak postupně začínala chápat, že její život bude mít jiný směr, než jak tomu bylo u většiny jejích vrstevnic, a tak ve svých šestnácti letech složila zcela spontánně soukromý slib čistoty.

Na scéně se mezitím objevilo několik mladých žen, mezi nimiž vynikala Angela Maccagno,²³ jejíž zásluhou v Mornese vzniklo Zbožné sdružení Dcer Neposkvrněné. Členky tohoto společenství měly žít ve světě (často zůstávaly u svých příbuzných), zachovávat evangelní rady a prokazovat lásku bližnímu všude tam, kde by toho bylo zapotřebí.²⁴ Marie Dominika byla mezi prvními, které se do tohoto společenství v roce 1852²⁵ zapojily, bylo jí tehdy sedmnáct let a mezi dívkami, jež po poradě s donem Pestarinem tento krok učinily, byla nejmladší. Plných dvacet let svého života pak prožila jako členka tohoto sdružení a díky Frassinettiho knihám měla možnost se seznámit s dílem Terezie od Ježíše.

---

²¹ Za pozornost ale stojí např. i její pozdější snaha naučit se španělsky (z dopisů vyplývá, že skutečně v této oblasti nabyla určité pasivní znalosti) – srov. Posada, María Esther - Costa, Anna - Cavaglià, Piera: *Moudrost života. Dopisy Marie Dominiky Mazzarello*. Olomouc: MCM, 2008, s. 81.

²² Srov. *Cronistoria I.*, ed. Capetti, Gina, Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1977, s. 32 – 34.

²³ Srov. Fernández, Ana María: *Le lettere di Maria Domenica Mazzarello. Testimoni e mediazione di una missione carismatica*. Roma: LAS, 2006, s. 30, pozn. 6.

²⁴ O vzniku a charakteru této skupiny máme zprávu z pera janovského kněze a teologa Giuseppe Frassinettiho: „Její myšlenkou (*Angely Maccagno*) bylo založit institut pro svobodné laičky, které by, nalik to bude možné, zachovávaly evangelní dokonalost a zůstaly přitom ve světě.“ Posada, María Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di S. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1987, s. 70.

²⁵ Srov. tamtéž, s. 75.

1.2.3 Krize a nové hledání

Právě závazek lásky k bližnímu ji během epidemie tyfu v roce 1860 přivedl k rozhodnutí jít ošetřovat své nemocné příbuzné.²⁶ Poté, co se její příbuzní postupně uzdravili, Marie Dominika těžce nemocná ulehla.²⁷

Období rekonvalescence se pro ni ovšem stalo zcela zásadní zkušeností. Postupně pochopila, že fyzické síly, díky nimž mohla vykonávat i náročné zemědělské práce, se jí zřejmě už nikdy nevrátí. Toto bolestné zjištění ji nakonec dovedlo k hledání nového způsobu prožívání svého zasvěcení, kdy zároveň vnímala, že pro ni Bůh připravuje další úkoly.²⁸ Měsíce, které následovaly po jejím onemocnění, byly obdobím krize, z něhož však vyšla plna odhodlání věnovat se nadále zcela apoštolátu mezi mladými dívkami v Mornese.

Tak se v roce 1861 se souhlasem dona Pestarina rozhodla vyučit se švadlenou a toto umění spolu s křesťanskou formací předávat morneským dívkám. Spolu se svou blízkou přítelkyní Petronillou Mazzarello si otevřela malou krejčovskou dílnu, kde tuto myšlenku realizovala. Pro tento způsob apoštolátu se postupně nadchly i některé další z Dcer Neposkvrněné a do dílny zároveň přicházela děvčata, která zde trávila prakticky všechn svůj čas. Okolo krejčovské dílny se tak posléze vytvořilo malé společenství.²⁹

---

²⁶ Byla od začátku přesvědčena, že se také ona sama nakazí. O tuto službu ji totiž požádal právě don Pestarino pravděpodobně proto, že v ní viděl osobnost schopnou takového nasazení.

²⁷ Srov. *Cronistoria I.*, ed. Capetti, Gina, Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1977, s. 88 – 90.

²⁸ Někdy z tohoto období pochází zvláštní zážitek, kdy cestou okolo Borgo Alto (část Mornese) náhle na místě, kde tehdy nic podobného nestálo, viděla velkou budovu plnou mladých děvčat. S příhodou se svěřila svému zpovědníkovi, který však vidění přičítal slabosti po nemoci. Srov. Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I.* Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 89.

²⁹ Roku 1867 je s finanční pomocí dona Pestarina zakoupen pro potřeby Zbožného sdružení Dcer Neposkvrněné dům, v němž se usazuje nastalo jak krejčovská dílna, tak také malá komunita, která se kolem Marie Mazzarello utvoří. Srov. *Cronistoria I.*, ed. Capetti, Gina, Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1977, s. 188 – 189.

1.2.4 Setkání s donem Boskem a založení Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice

V roce 1864 poprvé navštívil Mornese na pozvání dona Pestarina turínský kněz Giovanni Bosco³⁰ a mimo jiné se zde setkal také s touto skupinou mladých žen. V této době byla jeho turínská oratoř již všeobecně známá a ani mezi jeho spolupracovníky nechyběli ti, kteří navrhovali, že by podobné dílo mohlo vzniknout i pro děvčata. Myšlenka založit v salesiánské rodině také ženskou větev, která by se věnovala výchově dívek, ovšem uzrávala jen velmi pomalu.³¹

Na základě opakovaných návštěv Mornese se nakonec rozhodl, že skupina okolo Marie Dominiky Mazzarello je vhodným základem pro zamýšlený institut.³² Uběhlo několik dalších let, v nichž don Bosco sbíral podněty. V roce 1871 dokončil návrh stanov a poslal jej donu Pestarinovi, který jej v lednu následujícího roku představil všem členkám Zbožného sdružení. Poté, co došlo také k právnímu rozdělení, zůstala Angela Maccagno představenou tzv. Nových voršilek, zatímco skupina vedená Marií Dominikou Mazzarello složila 5. srpna roku 1872 řeholní sliby, čímž byl oficiálně založen Institut Dcer Panny Marie Pomocnice.³³ Pro nás může být zajímavé, že byla tato řeholní komunita postavena pod ochranu Panny Marie Pomocnice křesťanů, sv. Josefa a sv. Terezie od Ježíše.

1.2.5 Léta v Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice

Během následujících let se nové řeholní společenství rychle rozrostlo a Marie Dominika zůstala až do své smrti jeho generální představenou. Ústředí institutu bylo nejprve v Mornese, kde žila komunita sester spolu s chovankami koleje, ale již v roce

---

³⁰ Srov. Štechová, Marie: *Život světcův. Svatý Jan Bosco*. Praha, 1937, s. 418.

³¹ Srov. tamtéž, s. 419.

³² Srov. *Memorie biografiche di Don Giovanni Bosco VIII*, ed.: Lemoyne, Giovanni Battista, Torino: SEI, 1916, s. 418.

³³ Srov. *Verbale relativo alla Fondazione dell'Istituto delle Figlie di Maria Ausiliatrice eretto in Mornese, Diocesi di Acqui, 1872*, in: Cavaglià, Piera – Costa, Anna: *Orme di vita tracce di futuro. Fonti e testimonianze sulla prima comunità delle Figlie di Maria Ausiliatrice (1870 - 1881)*. Roma: LAS, 1996, s. 38 – 41.

1879 se z praktických důvodů stěhovalo do Nizzy Monferrato. Na základě četných žádostí vznikaly velmi rychle nové komunity spolu se školami, oratořemi, internáty, sirotčinci, nedělními katechezemi apod. Dílo se rychle rozšířilo i za hranice Itálie a záhy také odplula první misijní výprava sester do jižní Ameriky, kterou ještě za života matky Mazzarello následovaly další dvě. Ačkoliv se jedná o posledních devět let jejího života, jsou to léta, která se stala základem pro novou kongregaci. Můžeme jistě ocenit obrovský nárůst tohoto díla ve velmi krátké době. Avšak možná více než obdivovat počty nově založených domů, bude důležitější pochopit duchovní kontext tohoto tak rozsáhlého apoštolátu.

Marie Dominika Mazzarello zemřela 14. května roku 1881, poté co se vrátila z Marseille, kam doprovázela třetí misijní výpravu sester. V roce 1938 byla Piem XI. prohlášena za blahoslavenou, svatořečena byla v roce 1951 papežem Piem XII.

1.3 Okolnosti setkání Marie Dominiky Mazzarello se spiritualitou Terezie od Ježíše

Poté, co jsme se seznámili s postavou Marie Dominiky Mazzarello, můžeme se důkladněji věnovat některým okolnostem, či možná spíše osobnostem, které zasáhly do jejího života tak, že ji dovedly do přímého kontaktu se spiritualitou Terezie od Ježíše.

Dnes je poměrně těžké zjistit, kdy a jak se Marie Dominika Mazzarello poprvé setkala s postavou Terezie od Ježíše. Je možné, že něco z jejích myšlenek k ní proniklo již někdy na rozhraní jejího dětství a mládí. Období dospívání bylo totiž v jejím životě dobou intenzivního duchovního růstu spojeného s velkou otevřeností pro nabídku radikálního křesťanského života. Její horlivost se tehdy potkala s moudrým vedením morneského kněze Domenica Pestarina, který se na dlouhou dobu stal jejím zpovědníkem a duchovním vůdcem. Tento kněz pak přejal mnohé právě od svého

učitele Giuseppe Frassinettiho,³⁴ velkého ctitele Terezie od Ježíše. Můžeme se tedy domnívat, že to byl právě on, skrze něhož se Marie Dominika měla možnost poprvé seznámit s některými prvky Tereziiny spirituality. Zároveň lze ale předpokládat, že se v tomto případě jednalo spíše o seznámení jaksí mimovolné, o jehož povaze stěží najdeme nějaké přesnější informace. Na druhou stranu však nelze zpochybnit dvě důležitá fakta, která byla naznačena výše. První z nich je skutečnost, že don Domenico Pestarino byl horlivým žákem velkého ctitele avilské světice Giuseppe Frassinettiho, krom jiného v Mornese šířil jeho knihy, které se přímo inspirují dílem Terezie od Ježíše. Druhou nezanedbatelnou okolností jsou dlouhá léta,³⁵ kdy byla Marie Dominika Mazzarello donem Pestarinem duchovně vedena. Je tedy právem pokládán za člověka, který ji zásadně ovlivnil.³⁶

Janovský teolog Giuseppe Frassinetti³⁷ ovlivnil duchovní prostředí Mornese nejen díky kontaktu s donem Pestarinem. Stýkal se také s učitelkou Angelou Maccagno, vřdí osobností Dcer Neuposkvrněné, a znaly jej i další členky tohoto sdružení.³⁸ Možná ještě větší dopad na prostředí Mornese než přímý kontakt s ním však měly jeho knihy. Vzhledem k našemu tématu a k celkovému rozsahu Frassinettiho díla, se zde budeme zabývat pouze těmi spisy, jejichž předlohou bylo přímo některé z děl Terezie od Ježíše, případně takovými pojednáními, která z tereziánské spirituality čerpala a byla zároveň určena okruhu čtenářů, mezi něž by patřila také Marie Dominika Mazzarello a její spolusestry, tak jak se o tom zmiňuje *Cronistoria* institutu: „*Nechávala přečíst stránku či dvě z životopisu Rosiny Pedemonte nebo Rosy Cordone nebo z nějaké Frassinettiho*

---

³⁴ Giovanni Battista Francesca, salesiánský historik a jeden z prvních životopisců sv. Marie Dominiky Mazzarello přirovnává Pestarinovo působení v Mornese k Frassinettiho pastorační činnosti v Janově. Srov. Posada, Maria Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1992, s. 61.

³⁵ Až do jeho smrti v roce 1874.

³⁶ Životopis Domenica Pestarina s podrobnějšími souvislostmi viz Příloha I.

³⁷ Životopis Giuseppe Frassinettiho viz Příloha II.

³⁸ Byl ustanoven mimořádným zpovědníkem Zbožného sdružení Dcer Neuposkvrněné. Srov. Posada, Maria Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1992, s. 76.

knížky.³⁹ Poněvadž byl Giuseppe Frassinetti velkým ctitelem avilské světice, lze očekávat, že bychom stopy tereziánské spirituality našly i na mnoha dalších místech jeho díla. Těm se však na tomto místě z výše uvedených důvodů věnovat nebudeme. Domnívám se totiž, že pro naše účely postačí spisy vyhovující tomuto vymezení.

Ze spisů, které čerpají přímo z díla Terezie od Ježíše, to bude na prvním místě jeho komentář k *Cestě k dokonalosti*,⁴⁰ jemuž dal název *Pater noster di S. Teresa di Gesù*. Toto pojednání začal Frassinetti psát v letech 1847 – 1848, tedy v době, kdy se musel skrývat pod cizím jménem v městečku San Cipriano, kde se blíže seznámil jak s dílem Terezie od Ježíše, tak také s dílem Jana od Kříže. Důvod, proč tento komentář napsal, objasňuje v předmluvě svého díla: „*Pozoroval jsem, že její (Tereziino) učení o modlitbě Páně je roztroušeno do různých svazků jejího díla, jež nejsou pro každého snadno dostupné; pro některé méně vzdělané duše by bylo užitečnější, kdyby bylo toto učení prohloubeno a zároveň shrnuto v jediném spisku, takže by bylo možno je přehlednout takřka jedním jediným pohledem. Rozhodl jsem se tak učinit a sebrat to, co světice v různých kapitolách napsala o této nejvznešenější z modliteb. A jelikož se její učení a myšlenky někdy týkají modlitby obecně a jindy jednotlivých proseb (Otčenáše), rozdělil jsem toto dílko na dvě části.*“⁴¹ Důvod zde zaznívá zcela jasně, Tereziino poučení o modlitbě, které se může na první pohled zdát zpracované poněkud nesystematicky (míníme zde samozřejmě formu, nikoliv obsah) je natolik cenné, že Frassinetti cítí potřebu usnadnit čtenáři práci a zpřístupnit poklad obsažený v *Cestě k dokonalosti* co nejširšímu okruhu čtenářů. Jeho snahou je tedy větší dostupnost Tereziina díla (což můžeme chápat i velmi prakticky) a zároveň jakési zjednodušení či zpřehlednění. Listujeme-li však Frassinettiho textem, zjistíme, že jeho odkazy na původní text jsou v mnoha případech natolik přesné, že velmi dobře umožňují dohledat

---

³⁹ Posada, Maria Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1992, s. 94.

⁴⁰ V této práci používám české překlady spisů Terezie od Ježíše a tedy i jejich názvů tak, jak byly vydány v roce 1991 Generální delegaturou Řádu karmelitánů, tedy: *Život, Cesta k dokonalosti a Hrad v nitru*.

⁴¹ Frassinetti, Giuseppe: *Il pater noster di S. Teresa di Gesù*, in: Frassinetti, Giuseppe: *Opere ascetiche*. Roma: Tipografia Vaticana, 1908, předmluva.

citovanou pasáž i tomu, kdo by měl po ruce originál. Frassinetti totiž často nechává zaznít Tereziina slova v jejich originální podobě a poté je doplňuje svým komentářem.

Cesta k dokonalosti je samozřejmě základní předlohou pro tento Frassinettiho spis, jak ostatně vyplývá i z jeho názvu.⁴² Vedle tohoto díla zde ovšem najdeme odkazy i na některé její další spisy, především na *Život* a dále na některá další povzbuzení spolusestrám. Vše je pak tematicky seřazeno, takže můžeme závěrem na adresu tohoto díla říci, že zprostředkovává čtenáři v ucelené podobě Tereziino učení o modlitbě.

Dalším dílem, v němž Giuseppe Frassinetti čerpá z díla Terezie od Ježíše, je útlý spis *Amicizie spirituali* (Duchovní přátelství) s podtitulem *Imitazione di S. Teresa di Gesù* (Napodobování sv. Terezie od Ježíše). Zde si vybírá další důležitý prvek tereziánské spirituality, který je opět předložen i velmi prostému čtenáři. Na několika málo stránkách této knížečky pojednává o důležitosti přátelství pro duchovní život a nabízí je nejen zasvěceným osobám, ale každému, kdo chce žít opravdovým křesťanským životem. „*V jeho pojetí je přátelství prostředkem k osobnímu růstu a šíření Božího království. Nabízí jej laikům, dívkám i chlapcům, dospělým a také kněžím a zasvěceným osobám.*“⁴³ Pro toto své krátké pojednání Frassinetti vyšel z různých spisů Terezie od Ježíše, z nichž vybírá pasáže týkající se důležitosti přátelství. Čtenář má tedy možnost se ve zkratce seznámit s Tereziinými myšlenkami k tomuto tématu, k němuž se svěřice vícekrát vracela v různých částech svého díla.

Můžeme říci, že výše uvedená díla čerpají přímo z Tereziiných spisů, nyní je pro úplnost třeba zmínit ještě další dva Frassinettiho spisky, které na Terezii od Ježíše odkazují spíše sporadicky, jsou však rovněž inspirovány její spiritualitou a v Mornese byly taktéž šířeny a čteny.⁴⁴ Jedná se o *Arte farsi santi* (Umění stát se svatými)

---

⁴² Terezie od Ježíše dala své knize název *Cesta k dokonalosti*, avšak zmiňuje se o ní též jako o *Výkladu Otčenáše*. Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, s. 5.

⁴³ Posada, Maria Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1992, s. 131.

⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 78 – 79.

a *Ricordi ad una figlia che vuole essere tutta di Gesù* (Rady dívce, která chce zcela patřit Ježíši). V obou případech jde o obsahově dosti stručná dílka napsaná velmi přehlednou a přístupnou formou, nehledě na to, že i finančně mohla být dostupná téměř komukoliv. Právě vzhledem k jejich rozsahu je dosti pravděpodobné, že se nejednalo ani tak o duchovní četbu sester samotných, jako spíše o součást křesťanské formace jim svěřených dívek.

Tolik tedy k dílu Giuseppe Frassinettiho, které nějakým způsobem reflektuje tereziánskou spiritualitu. Kromě zde uvedených titulů bychom zřejmě mohli najít, jak již bylo uvedeno výše, inspiraci spiritualitou Terezie z Avily i v jiných Frassinettiho dílech, u nich však není pravděpodobné, že by se s nimi Marie Dominika Mazzarello či některá z jejích spolusester alespoň v počátcích institutu mohla setkat.

V souvislosti s Frassinettiho vlivem v Mornese nelze nezmínit další zajímavou osobnost, jíž byla bezpochyby Angela Maccagno.⁴⁵ Frassinetti ji duchovně vedl v době jejích studií v Janově a později během dalšího působení v Mornese.⁴⁶ Z její iniciativy vzniklo Zbožné sdružení Dcer Neposkvrněné, jehož členkou Marie Dominika od počátku byla a v němž byly Frassinettiho knihy horlivě čteny. V rámci sdružení byla Terezie od Ježíše velmi ctěna. Učitelka Maccagno byla zejména v období dospívání pro Marii Dominiku významnou osobností a vzorem⁴⁷, protože právě skrze ni se jí dostávalo mnoho podnětů pro duchovní život.

Pro úplnost se ještě pokusme odpovědět na otázku, zda existovaly nějaké podněty přicházející přímo ze salesiánského prostředí, které by odkazovaly na spiritualitu Terezie od Ježíše. Bohatá osobnost dona Boska čerpala z mnoha pramenů

---

⁴⁵ Angela Maccagno (1832 – 1891) pocházela z Mornese, společenské poměry její rodiny jí umožnily studovat v Janově a dosáhnout solidního vzdělání. Stala se v Mornese první učitelkou a pod vedením Giuseppe Frassinettiho založila Zbožné sdružení Dcer Neposkvrněné, jemuž se později také říkalo Nové voršilky.

⁴⁶ Srov. Posada, Maria Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1992, s. 71.

⁴⁷ Natolik, že to vzbuzovalo značnou nelibost příbuzných Marie Dominiky. Srov. Giudici, Maria Pia – Borsi, Mara: *Maria Domenica Mazzarello. Una vita semplice e piena di amore*. Torino: Elledici, 2008, s. 38.

křesťanské spirituality. Kromě obdivu ke svatému Františku Saleskému, podle nějž nazval novou řeholní rodinu, je u něj patrná také blízkost k velkým španělským světcům. „*Španělská škola mu nebyla cizí. Paralely se svatou Terezií a svatým Ignácem z Loyoly jsou jisté: od Terezie přebírá něžnou úctu k Božimu majestátu, jeho kult větší Boží slávy pak má bezpochyby své kořeny v ignaciánské spiritualitě.*“⁴⁸ O úctě dona Boska k této španělské mystičce tedy nemůže být pochyb. Vzorem mu byla především její velká důvěra v Boha. Tereziino „*nada te turbe*“ prý často a rád opakoval.⁴⁹ Ke konci svého života jej dokonce dává jako první bod v doporučeních určených ředitelům salesiánských komunit. Jejich text vznikl poměrně dlouho a don Bosco jej považoval za jakousi svoji duchovní závěť. Tereziina slova v ní zaujímají privilegované postavení.⁵⁰

Jiným příkladem úcty k Terezii od Ježíše může být jedna z jeho příprav na kázání. Jedná se o kázání věnované salesiánské modlitbě, jež bylo pravděpodobně proneseno někdy v letech 1868 – 1871.⁵¹ Po obecném úvodu, v němž zdůrazňuje nezbytnost modlitby a cituje 1Sol 5,17,⁵² nastiňuje tři způsoby modlitby, které by měly být členům salesiánské rodiny obzvláště vlastní: ústní modlitba, rozjímání a střelné modlitby. Právě v souvislosti s rozjímáním cituje některé Tereziiny myšlenky, především ty, které se týkají nezbytnosti tohoto druhu modlitby. „*Ústní modlitba, není-li doprovázena vnitřní modlitbou, je jako tělo bez duše.*“⁵³ Tereziino učení o modlitbě tedy donu Boskovi rozhodně nebylo cizí a neváhá z něj čerpat, má-li charakterizovat salesiánskou modlitbu.⁵⁴

---

⁴⁸ Desramaut, Francis: *Don Bosco e la vita spirituale*. Torino: Elle di ci, 1970, s. 221.

⁴⁹ Tamtéž, s. 39.

⁵⁰ Srov. Bosco, Giovanni: *Scritti spirituali II.*, ed. Joseph Aubry, Roma: Città nuova, 1976, s. 211.

⁵¹ Tamtéž, s. 186, pozn. 5

⁵² Bez přestání se modlete (CEP: V modlitbách neustávejte).

⁵³ Bosco, Giovanni: *Scritti spirituali II.*, ed. Joseph Aubry, Roma: Città nuova, 1976, 187, zde je pravděpodobně převzat citát z *Hradu v nitru*.

⁵⁴ Tato skutečnost je mimochodem velmi dobře v souladu s jeho nechutí k množení ústních modliteb a pobožností, k čemuž byla zbožnost v 19. století někdy náchylná. Don Bosco vedl ty, kteří mu byli svěřeni, především k hluboké a neokázalé zbožnosti. Srov. Desramaut, Francis: *Don Bosco e la vita spirituale*. Torino: Elle di ci, 1970, s. 191.

2 Místo díla Terezie od Ježíše v duchovní formaci Marie Dominiky Mazzarello⁵⁵

Až doposud jsme se zabývali vztahem Marie Dominiky Mazzarello ke spiritualitě Terezie od Ježíše především z hlediska jeho okolností. Tedy jakým způsobem a proč se s touto spiritualitou mohla vůbec setkat. V této souvislosti byly zmíněny některé důležité osobnosti, které toto setkání zprostředkovaly. Na následujících stránkách bude pozornost věnována konkrétním textům, s nimiž se Marie Dominika a případně její první spolusestry mohly setkat. Podrobnější odpověď si tedy zaslouhují otázky, o jaká díla se vlastně jednalo, která témata z nich byla upřednostňována a jaké bylo jejich místo v duchovní formaci Marie Dominiky Mazzarello.

2.1 Marie Dominika Mazzarello a konkrétní díla Terezie od Ježíše

Pokusme se nyní odpovědět na otázku, se kterými díly Terezie od Ježíše se Marie Dominika Mazzarello setkala, eventuelně velmi pravděpodobně setkat mohla. O skutečnosti, že její dílo znala a že z něj čerpala, svědčí jednak historické prameny, které potvrzují, že jak Dcery Neposkvrněné, tak později Dcery Panny Marie Pomocnice četly buď přímo některá díla Terezie od Ježíše, nebo alespoň jejich přepracovanou verzi, jednak její vlastní korespondence. Čteme-li totiž dopisy Marie Dominiky Mazzarello, zjistíme, že ačkoliv zde není výslovný odkaz na Terezii od Ježíše,⁵⁶ jsou zde mnohokrát zmiňována některá její typická témata a jsou zpracována způsobem,

---

⁵⁵ Tato kapitola je ve zkrácené podobě převzata z předchozí bakalářské práce *Vliv spirituality Terezie od Ježíše v duchovní formaci Marie Dominiky Mazzarellové*: bakalářská práce/ Helena Křenková; vedoucí práce: Karel Sládek. Praha, 2010, 57 s.

⁵⁶ Podobně ovšem v dopisech Marie Dominiky Mazzarello chybí např. také konkrétní odkazy na biblické texty apod.

který nás nenechává na pochybách o tom, že autorka dopisů její spiritualitu velmi dobře znala.

Otázkou pro nás ovšem zůstává, o která díla se přesně jednalo. Je zde samozřejmě k dispozici rozsáhlé Frassinettiho dílo, které, jak již bylo řečeno, nabízelo velmi široké spektrum přímých i nepřímých odkazů na tereziánskou spiritualitu, problém je však opět v tom, že si ne vždy můžeme být jisti, že byly tyto spisy skutečně čteny právě v prostředí Zbožného sdružení, případně v první komunitě salesiánek v Mornese. O rozsahu role janovského teologa ve formaci prvních Dcer Neposkvrněné se totiž velmi dlouho příliš nevědělo a z tohoto důvodu se nezohledňoval ani jeho nepřímý vliv na později založené Dcery Panny Marie Pomocnice⁵⁷ a podobně i zmínky o četbě jeho spisů v tomto prostředí jsou spíše kusé a neuspořádané.

2.1.1 Dílo Terezie od Ježíše jako duchovní četba Marie Dominiky Mazzarello

Jaké prameny zmiňující kontakt s dílem Terezie od Ježíše máme tedy vlastně k dispozici? V této chvíli se bude jednat především o díla a autory, kteří se výslovně zmiňují o četbě díla španělské mystičky mezi Dcerami Neposkvrněné, eventuelně v prvních komunitách Dcer Panny Marie Pomocnice. V této práci nebudou uvažovány případné prvky tereziánské spirituality, jež by mohly být obsaženy v těch písemných materiálech, které naopak z těchto prostředí vzešly.

Chronologicky prvním životopisem Marie Dominiky Mazzarello, který se její osobností zabýval obšírněji a z jehož pera mimo jiné pocházely také některé materiály pro její beatifikaci,⁵⁸ je Ferdinando Maccono. Krom jiného se u něj dočteme také o skutečnosti, že jak Zbožné sdružení Neposkvrněné, tak Dcery Panny Marie

---

⁵⁷ Srov. Posada, Maria Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1992, s. 55 – 64.

⁵⁸ Srov. Maccono, Ferdinando: *Per la causa di beatificazione di Suor Maria Mazzarello*. Nizza Monferrato: Istituto FMA, 1911.

Pomocnice měly Terezii od Ježíše v úctě a alespoň části jejího díla znaly a ve Frassinettim přepracované podobě dokonce osobně vlastnily.⁵⁹

Cenné jsou pro nás v této souvislosti také vzpomínky na matku Petronillu Mazzarello, blízkou spolupracovnicí Marie Dominiky, pozdější generální vikářku a novicmistrovou institutu. Tato žena se dožila úctyhodného věku a ještě ve stáří se vracela k četbě, která formovala počátky jejího řeholního života. Jedna z jejích spolusester na to vzpomíná takto: „Často jsem ji zastihla zabranou do četby *Otčenáše svaté Terezie*. Jakmile jsem přišla, podávala mi knihu, abych četla nahlas nějaký úryvek a pak jí ho zopakovala vlastními slovy. Komentáře se ujala ona sama a činila tak se zářivou prostotou. Z četby té knihy měla velké potěšení a chtěla, aby ho měli i ostatní... Nechávala mě také psát myšlenky svaté Terezie, které hovořily o Boží přítomnosti.“⁶⁰ Tato vzpomínka nám potvrzuje skutečnost, že místo, které zaujímala spiritualita Terezie od Ježíše v počátcích institutu, nebylo okrajové, jestliže z ní sestry, které stály u jeho založení, čerpaly prakticky po celý život.

O četbě díla Terezie od Ježíše se zmiňuje také *Cronistoria* institutu, která dosti podrobně zmiňuje jeho počátky. Problém je ovšem v tom, že je co do informací dosti nepřesná a tuto duchovní četbu zmiňuje spíše obecně. Neposkytuje nám tedy nijak zvlášť konkrétní obraz toho, co všechno bylo z Tereziiných spisů čteno. Příliš přesně nejmenuje ani různá Frassinettiho díla. Její přínos však tkví v tom, že poukazuje na důležitost role, kterou duchovní četba sehrála v životě Marie Dominiky Mazzarello, zejména v období její dlouhé rekonvalescence, kdy hledala nový způsob, jak prožívat to, k čemu se cítila být povolána.⁶¹

Dosti podrobně se duchovní četbou v první komunitě sester v Mornese zabývá také současná autorka *María Esther Posada*, v centru její pozornosti však stojí

---

⁵⁹ Srov. Posada, Maria Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1992, s. 78.

⁶⁰ Maccono, Ferdinando: *Suor Petronilla Mazzarello*. Torino: SEI, 1940 s. 84.

⁶¹ Srov. *Cronistoria I*. ed. Capetti, Gina, Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1977s. 93 – 95.

především vliv Giuseppe Frassinettiho na duchovní formaci Marie Dominiky Mazzarello. Z tohoto úhlu pohledu tudíž také zmiňuje dílo Terezie od Ježíše. Dochází ovšem k závěru, že „*kromě Frassinettiho díla světice znala přímo i nepřímo dílo Terezie od Ježíše.*“⁶² Bohužel blíže neuvádí, o která díla by se mohlo jednat. Můžeme ovšem odůvodněně předpokládat, že se jednalo o díla, která byla blízká právě Frassinettiho zpracování témat tereziánské spirituality. Nepochybně by tedy čelní místo zaujímal *Cesta k dokonalosti, Život a Hrad v nitru.*

V odpovědi na otázku, která díla Terezie od Ježíše Marie Dominika Mazzarello opravdu znala z vlastní četby a která pouze zprostředkovaně, můžeme konstatovat, že se jedná o těžko řešitelný problém, který mimo to spadá spíše do kompetence historiků. Pro nás zůstává důležitý fakt, že ona i její spolusestry byly se základními tématy tereziánské spirituality obeznámeny. To, že se nám nedochovaly bližší údaje ohledně knih, které měly přesně v ruce, svědčí pouze o skutečnosti, že tyto ženy neměly ambice studovat Tereziino dílo, nýbrž praktikovat některé její myšlenky ve svém zasvěceném životě.

2.1.2 Způsoby četby díla Terezie od Ježíše

V počátcích komunitního života, jenž se postupně formoval okolo Marie Dominiky Mazzarello, můžeme vysledovat v podstatě dva způsoby čtení textů odkazujících na spiritualitu Terezie od Ježíše. První z nich byla duchovní četba pro vlastní potřebu těch, kdo ji vykonávali. Tedy četba sloužící k prohloubení jejich duchovního života, na níž měl být denně vyhrazen určitý pevný čas. Zvyk číst každý den z díla nějakého osvědčeného duchovního autora patřil jak do života Zbožného sdružení Dcer Neposkvrněné, tak také samozřejmě do denního řádu první komunity

---

⁶² Posada, Maria Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello.* Roma: LAS, 1992, s. 62.

Dcer Panny Marie Pomocnice.⁶³ Je to ostatně prastarý zvyk, který běžně k řeholnímu životu patří. Z toho, že je v této souvislosti vícekrát zmiňována právě Terezie od Ježíše, lze vyvozovat, že zde její texty zaujímaly, samozřejmě vedle dalších autorů, významný prostor.

Další způsob, kterým bylo dílo Terezie od Ježíše čteno, byl veskrze výchovného charakteru. Nedílnou součástí apoštolátu, který se nese v duchu salesiánské tradice, totiž vždy byla také nabídka vhodné četby. Jak don Bosco, tak Marie Mazzarello si velmi dobře uvědomovali, že mladý člověk je obzvlášť vnímavý pro podněty přicházející touto cestou. V době, kdy rychle stoupala gramotnost i celková úroveň vzdělání, bylo v salesiánském prostředí jednou z priorit nabídnout kvalitní literaturu. Ne nadarmo byl don Bosko zakladatelem periodika *Letture Cattoliche*, vnímal totiž ve své době v této oblasti značné nedostatky.⁶⁴ Zřejmě podobná, avšak možná méně vyhocená, byla situace i na piemontském venkově. Členky Zbožného sdružení Neposkvrněné tedy nakupovaly za peníze sdružení výtisky vhodných knih a přenechávaly či půjčovaly je morneským děvčatům. „Jednou jsme za peníze Zbožného sdružení nakoupily sto výtisků knížky *Dívka, která chce zcela patřit Ježíši*⁶⁵ a při vhodné příležitosti jsme je nechávaly na různých místech, jako by je tam někdo zapomněl. Kdo si knížku vzal, tak si ji přirozeně také přečetl a často z toho měl prospěch.“⁶⁶ Rovněž práce v krejčovské dílně byla často doprovázena četbou, která ovšem logicky musela být přizpůsobena dívkám, které se v dílně učily šít.

Tyto dva způsoby četby od sebe ovšem nelze příliš oddělovat, šly spolu ruku v ruce, protože v prostředí salesiánských domů měl být život modlitby komunity (do něž duchovní četba patří) do značné míry propojen s životem modlitby těch, kdo byli v těchto domech vychováni. Mnohdy se tedy, zejména v počátcích komunity

---

⁶³ Srov. *Costituzioni per l'Istituto delle Figlie di Maria Ausiliatrice*. Edizione anastatica delle prime Costituzioni corrette da san Giovanni Bosco. Roma: Istituto FMA, 2008, čl. 10.

⁶⁴ Srov. Desramaut, Francis: *Don Bosco en son temps (1815 – 1888)*. Torino: SEI, 1996, s. 355 – 359.

⁶⁵ Frassinetti, Giuseppe: *Una Figlia che vuole essere tutta di Gesù*, in: *Opere ascetiche*, Roma: Tipografia poliglotta Vaticana, 1910, s. 323 – 333.

⁶⁶ *Cronistoria I*. ed. Capetti, Gina, Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1977s. 185

v Mornese mohlo jednat o jakousi společnou četbu. Tomu by nasvědčoval i fakt, že ne všechny mladé ženy, které do morneského domu sester přicházely, ať už jako chovanky nebo jako budoucí sestry, byly schopny číst.⁶⁷

2.2 Témata převzatá ze spirituality Terezie od Ježíše

Poté, co jsme se blíže zabývali četbou čerpající z díla Terezie od Ježíše, se budeme věnovat některým konkrétním tématům, která tato četba předkládala. Z dopisů Marie Dominiky Mazzarello je zřejmé, že ona sama tvořivě interpretovala Tereziiny postřehy, že jí nebyly cizí některé její myšlenkové postupy a že je mnohdy přebírala. Pročítáme-li její korespondenci již jako představené Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice, můžeme snadno vysledovat, která témata jí byla osobně obzvláště blízká, či která považovala za důležitá pro své mnohdy vzdálené spolusestry.

Na následujících stránkách nás ovšem bude především zajímat, která témata byla nabízena a eventuálně upřednostňována v její duchovní formaci a zároveň vycházela ze spirituality Terezie od Ježíše. Systematická a dlouholetá duchovní formace, jež jí byla zprostředkována jak donem Pestarinem, tak Zbožným sdružením Dcer Neposkvrněné, čerpala z různých pramenů a ne všechny aspekty této formace měly přímou vazbu na spiritualitu Terezie od Ježíše. Nyní je tedy třeba říci, která velká témata tereziánské spirituality byla v tomto ohledu upřednostňována. Asi není pochyb, že prvním a zásadním tématem, kvůli němuž se avilská světice z poslušnosti vůči představeným vůbec pouštěla do psaní svých spisů, byla modlitba a touha po tom, aby to, co v ní ona sama našla, mohlo být objeveno dalšími dušemi.⁶⁸ Toto téma se prolíná v podstatě celým jejím dílem. Terezie od Ježíše byla prohlášena učitelkou církve právě proto, aby byla učitelkou modlitby. Je tedy veskrze zřejmé, že dost dobře nelze převzít cokoli

---

⁶⁷ Srov. Giudici, Maria Pia – Borsi, Mara: *Maria Domenica Mazzarello. Una vita semplice e piena di amore*. Torino: Elledici, 2008, s. 104.

⁶⁸ Srov. Terezie od Ježíše: *Hrad v nitru*. Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, úvod, 4.

z její spirituality, aniž by zde nebyla souvislost s jejím učením o modlitbě. Ohledně modlitby tedy můžeme říci, že duchovní formace Marie Dominiky Mazzarello nepochybně čerpala z díla Terezie od Ježíše.

Dalším velkým tématem, které bylo již z povahy věci upřednostňováno, bylo téma duchovního přátelství. Důležitost, která byla ve Zbožném sdružení dávána „svatému duchovnímu přátelství“, přirozeně vyplývala z potřeby se vzájemně podpořit v úsilí dobře žít zasvěcený život ve světě, jenž něčemu podobnému nemusel být nakloněn. Neobyčejně zajímavá, možná až překvapující je ovšem skutečnost, že vzorem tohoto přátelství se nestává nikdo jiný než právě Terezie od Ježíše. Na rozdíl od modlitby se problematice duchovního přátelství nevěnuje nijak souvisle, ačkoliv bychom v jejím díle samozřejmě našli kapitoly, v nichž se vyjadřuje k jeho důležitosti. Frassinetti toto téma rozpracoval jednak v knížce *Amicizie spirituali. Imitazione di S. Teresa* (Duchovní přátelství. Napodobování sv. Terezie), ale zabývá se jím i na jiných místech svého díla. Věnoval mu kupříkladu celou jednu kapitolu svého spisu *Monaca in casa* (Řeholnice v domě) Obě uvedená díla Marie Dominika Mazzarello velmi dobře znala už od svého mládí.

Tereziino učení o modlitbě a přátelství tedy bezprostředně utvářelo duchovní růst Marie Dominiky Mazzarello. Ačkoliv samozřejmě co do rozsahu zpracování v Tereziiných dílech jednoznačně převládají pojednání o modlitbě, přece bude z hlediska chronologie vhodnější zabývat se nejprve tématem přátelství. Důvodem je totiž skutečnost, že to je zřejmě to první, s čím se Marie Dominika Mazzarello z tereziánské spirituality setkala.

2.2.1 Úloha přátelství podle vzoru Terezie od Ježíše v duchovním zrání Marie Dominiky Mazzarello

Duchovní přátelství sehrálo v životě Marie Dominiky důležitou roli již v jejím útlém mládí. Svoji družnou povahou si zřejmě uměla přirozeně získávat přátele, zdá se však, že poměrně brzy zjistila, že přátelství může být také cestou k Bohu. Můžeme-li v tomto ohledu důvěřovat dostupným pramenům, pak se ukazuje, že se s myšlenkou duchovního přátelství setkala již v době na rozhraní dětství a dospělosti, ještě před tím, než vstoupila do Zbožného sdružení Neposkvrněné. Můžeme zde vidět zásluhu dona Pestarina, který koncept duchovního přátelství jakožto pomoci v křesťanském životě přebral od Frassinettiho, jenž tomuto tématu věnoval jeden ze svých kratších spisů. Tak se stalo, že některá přátelství uzavřená skutečně ještě v dětství postupně přerostla v duchovní přátelství, která byla později vědomě kultivována podle učení Terezie od Ježíše. S přátelstvím tohoto typu se setkáváme zejména v souvislosti s postavou Petronilly Mazzarello.

Petronilla Mazzarello nebyla Mariinou blízkou příbuznou, jak by se mohlo podle jména zdát,⁶⁹ obě dívky však spolu od dětství kamarádily. „*Byly jsme obě dvě ještě děvčátka, vypovídá Petronilla v diecézním informačním procesu pro beatifikaci Marie Dominiky, když ji jednou potkala před ranním Zdravas Maria u kostelních dveří. Zavolala na mě a řekla mi: 'Pojd', musím ti něco vytknout: už několikrát jsme se obě potkaly, jak se modlíme u dveří kostela, které byly ještě zavřené. Proč jsi mi nikdy neřekla, abychom se modlily společně? Budeme se modlit spolu, protože společná modlitba má větší váhu.*“⁷⁰ Tato scéna se patrně odehrála někdy mezi lety 1849 a 1852, oběma dívkám tedy bylo nejvýše třináct let.⁷¹ Toto přátelství vydrželo dlouhá léta. Petronilla byla první, komu se Marie Dominika svěřila se svými plány ohledně krejčovské dílny a apoštolátu mezi mladými dívkami v Mornese, patřila do skupiny

⁶⁹ Příjmení Mazzarello bylo a dodnes je v Mornese dosti časté, ne všichni, kdo se takto jmenovali, byli tedy blízcí příbuzní, jejich předkové pocházeli ze Sicílie a někteří historici nevyklučují, že se jednalo o příbuzné kardinála Julese Mazarina.

⁷⁰ Maccono, Ferdinando: *Suor Petronilla Mazzarello*. Torino: SEI, 1941, s. 12.

⁷¹ Srov. tamtéž, s. 10.

jedenácti mladých žen, které jako první složily řeholní sliby v novém institutu, kde se později stala první generální vikářkou. Marii Dominiku Mazzarello přežila o více než čtyři desetiletí, takže se v závěru svého života stala jakousi živou vzpomínkou na ni a zároveň pamětí prvních let komunity v Mornese. Dopis generální představené matky Luisy Vaschetti, který v roce 1925 oznamoval její úmrtí, začíná slovy: „*Matka Petronilla Mazzarello po 43 letech odloučení od Boží služebnice matky Marie Mazzarello, první generální představené institutu, odešla za svou přítelkyní, sestrou a matkou.*“⁷² Jednalo se tedy o přátelství, které mělo možnost se rozvinout a vyrůst nejen díky přirozené sympatii, ale také díky některým myšlenkám Terezie od Ježíše, jež mu poskytly zásadní nasměrování. Jak již bylo řečeno, obě dívky velmi pravděpodobně slyšely o významu duchovního přátelství od dona Pestarina. Později se však Marie Dominika setká s uceleným pojednáním o duchovním přátelství, které na podkladě díla Terezie od Ježíše vypracoval Giuseppe Frassinetti. Jeho spis *Amicizie spirituali. Imitazione di santa Teresa di Gesù* (Duchovní přátelství Napodobování svaté Terezie od Ježíše) byl hojně čten ve Zbožném sdružení Dcer Neposkvrněné.⁷³ Autor nejprve teoreticky zpracovává Tereziiny hlavní myšlenky k tématu duchovního přátelství, poté dává některé praktické rady k jejich aplikaci. Tato druhá část spisu je pro nás důležitá z toho důvodu, že si můžeme veskrze snadno ověřit, že v ní uvedené pokyny byly uplatňovány ve Zbožném sdružení Dcer Neposkvrněné. Z této skutečnosti pak vyplývá, že praxe prožívání duchovního přátelství má skutečně původ u Terezie od Ježíše. Z téhož pramene pak tudíž pocházejí i východiska pojetí přátelství v duchovní formaci Marie Dominiky Mazzarello. Dalším Frassinettiho spisem, kde je rozvinuto téma duchovního přátelství, je kniha nazvaná *Monaca in casa* (Řeholnice v domě). Opět se jednalo o spis hojně rozšířený mezi Dcerami Neposkvrněné, protože se vedle duchovního přátelství zabýval i dalšími aspekty zasvěceného života prožívaného ve

---

⁷² Posada, María Esther: *Il tema dell'amicizia in S. Maria D. Mazzarello. Esperienza e insegnamento. Schemi delle lezioni ad uso delle allieve*. Roma: Pontificia facoltà di scienze dell'educazione 'Auxilium', anno accademico 1999/2000, s. 10.

⁷³ Srov. Posada, María Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1992, s. 78.

světě. Nabízel ucelené praktické pokyny k tomu, jak podobný způsob života prožívat. Vzhledem k tomu, že v podstatě opakuje v poněkud stručnější verzi myšlenky o duchovním přátelství obsažené ve spise *Amicizie spirituali*, vyjdeme v této kapitole z tohoto rozsáhlejšího textu.

2.2.2 *Amicizie spirituali* jako podnět k prožívání přátelství u Marie Dominiky Mazzarello

Podívejme se tedy nyní blíže na to, jak tato východiska pro duchovní přátelství ve svém díle nabízí Terezie od Ježíše a jakým způsobem je na základě tohoto díla předkládá svým čtenářům Giuseppe Frassinetti. Na prvním místě je třeba opět zdůraznit skutečnost, že tento druh přátelství je nabízen komukoliv, kdo chce žít dobrým křesťanským životem. Frassinetti u tohoto tématu vychází ze situace, jež je popsána v Tereziině *Životě*. „*Ráda bych, aby nás pět, kteří se nyní v Kristu milujeme, udělalo jakousi úmluvu: jako se jiní tajně organizují proti Boží Velebnosti a kují zločiny a bludy, tak my se spojme, abychom se navzájem zbavovali klamů, napravovali své chyby a s láskou a touhou po všestranném prospěchu se pobízeli k lepší službě Pánu; vždyť nikdo z těch, kdo se s námi stýkají, nás lépe nezná.*“⁷⁴ Z poznámkového aparátu k tomuto textu můžeme vyrozumět, že skupinka byla dosti rozmanitá co do životního stavu těch, kdo ji tvořili. Podobně i pojetí přátelství, jak jej na základě studia Tereziiných spisů chápe Frassinetti, je široce otevřeno lidem každého životního stavu. „*Je zajímavé pozorovat psychologickou vybavenost autora, s níž předkládá týž námět rozdílným způsobem, když se obrací k chlapcům, nebo k dívkám. Chlapcům je přátelství představeno především jako prostředek apoštolátu, teprve na druhém místě jako pomoc při vlastním posvěcení. ... K dívkám mluví o přátelství bezprostředně jako o vzájemné pomoci k osobnímu posvěcení a až poté jako o prostředku k prokazování dobra*

---

⁷⁴ Terezie od Ježíše: *Život*. Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, s. 135.

*bližnímu.*⁷⁵ První charakteristikou duchovního přátelství je tedy skutečnost, že se jedná o prostředek růstu pro každého křesťana. Frassinetti dává dokonce podrobný návod, jak vůbec s podobným přátelstvím začít. Odvolává se na Tereziinu skupinku pěti přátel a velmi konkrétně radí ji i v tomto napodobit. „*Obracím se na vás, zbožná duše, která máte v rukách tuto knížku, a prosím vás, abyste uvážila, že i vám by udělalo dobře postarat se o svaté duchovní přátelství podobné sv. Terezii; a jelikož vidím, že by to udělalo vaší duši dobře, prosím vás, abyste si našla čtyři přátelské duše, které si také přejí růst v lásce k Bohu, a abyste s nimi uzavřela zvláštní svaté přátelství. Tyto duše byste měla vybírat z těch, které již dobře znáte a s nimiž jste v blízkém vztahu důvěry. Svěřujte se ale Pánu, aby vás osvětil při této volbě. Velmi záleží na tom, aby toužily sloužit dobře Pánu a stát se svatými; naopak nezáleží na tom, že mají ještě chyby, dokonce mnoho chyb, těch máte možná i vy velmi mnoho.*“⁷⁶ Výběr přátel tedy rozhodně není náhodný, nicméně se jedná o krok, s nímž není třeba dlouho otálet, protože tito přátelé nemusejí být dokonalí už proto, že ten, kdo se na začátku své cesty k Bohu pro tento krok rozhodne, má sám s velkou pravděpodobností k dokonalosti zatím také daleko.

Přátelství inspirované spiritualitou Terezie od Ježíše je především kristocentrické. Má být obrazem přátelství, které chová Bůh k člověku. „*Podobně také my máme milovat duše, chceme-li napodobovat Ježíše Krista, jak je naší povinností a jak nás k tomu apoštol vybízí: Napodobujte mě, jako já napodobuji Krista.*“⁷⁷ Duše, které jsou Pánem velmi milované, musí být milovány také od nás.“⁷⁸ Společné následování Krista je tedy první požadavek, který byl na přátelství kladen. Nemělo by smysl zde zmiňovat dívčí přátelství Marie Dominiky a její kamarádky Petronilly, kdyby

---

⁷⁵ Posada, Maria Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1992, s. 131.

⁷⁶ Frassinetti, Giuseppe: *Amicizie spirituali. Imitazione di S. Teresa di Gesù*, in: *Opere ascetiche*, Roma: Tipografia poliglotta Vaticana, 1910, s. 87.

⁷⁷ Srov. 1Kor 4,16.

⁷⁸ Frassinetti, Giuseppe: *Amicizie spirituali. Imitazione di S. Teresa di Gesù*, in: *Opere ascetiche*, Roma: Tipografia poliglotta Vaticana, 1910, s. 85.

toto přátelství nebylo doprovázeno tak, že dozrálo v přátelství skutečné duchovní. Pramenem pro toto doprovázení byla právě spiritualita Terezie od Ježíše zprostředkovaná nejprve Domenikem Pestarinem a později Giuseppem Frassinettim. Důraz na svatost podobných přátelství plyne z jejich východiska, které je v Bohu, a zároveň je nutnou podmínkou k tomu, aby k Bohu směřovala. Boží láska k člověku je tedy prvním předpokladem jakéhokoliv lidského přátelství. Tento vztah má tudíž provázet hluboké vědomí toho, že člověk, s nímž mě pojí přátelství, je v první řadě milován Bohem.

Jestliže bylo na počátku této kapitoly uvedeno, že duchovní přátelství podle vzoru Terezie od Ježíše se týká kohokoliv, kdo o ně stojí, bez ohledu na jeho životní stav a povolání, je nutné upozornit, že z povahy tohoto přátelství plynou určité kvality, které by měl mít ten, s nímž je podobné přátelství uzavřeno. Má to totiž být někdo, kdo sám především touží po hlubokém přátelství s Bohem. Pouze lidská sympatie by tedy byla pro uzavření podobného přátelství nedostačující. *„Jestliže pak mezi těmito dušemi velmi milujícími Boha budou některé, s nimiž budeme spojeni poutem zvláštního přátelství ducha a s nimiž uzavřeme zvláštní dohodu pomáhat si navzájem lépe milovat Pána, měli bychom těmto duším projevovat také my zvláštní náklonnost. Ony nám totiž zvláště pomáhají růst v lásce k Bohu, takže mají zvláštní právo také na naši lásku.“*⁷⁹ Můžeme si zde všimnout také výrazu „dohoda“, či „úmluva“, který hraje v Tereziině pojetí přátelství důležitou roli. Naznačuje totiž jednak jeho trvalost (nejedná se o nějakou chvilkovou sympatii) a jednak jeho cíl. Podobně jako Terezie vyzývá své přátele k tomu, aby učinili úmluvu za účelem lepší služby Pánu, mají mít také ti, kdo uzavírají duchovní přátelství po jejím vzoru, na zřeteli tento cíl.

Duchovní přátelství však klade i další nároky. Z následujícího textu z *Cesty k dokonalosti* vidíme, že se rozhodně nejedná o něco, co bychom mohli považovat za odpočinkovou záležitost: *„Je to úchvatné, jak je tato láska vroucí, kolik slz dokáže*

---

⁷⁹ Frassinetti, Giuseppe: *Amicizie spirituali. Imitazione di S. Teresa di Gesù*, in: *Opere ascetiche*, Roma: Tipografia poliglotta Vaticana, 1910, s. 87.

*prolévat, jaká pokání, jaké modlitby koná, a jak naléhavě doporučuje milovanou osobu všem, o nichž si myslí, že by jí mohli být užiteční u Boha. Duše naplněná láskou touží, aby milovaná osoba dělala stále pokroky, a nelze utěšit její bolest, když vidí, že tomu tak není. Když pak zpozoruje, že po nějakém zlepšení se zase vrací zpět, zdá se jí, že už nenajde klidu. ... stále ji svírá úzkost ze strachu, že ta duše, kterou tak miluje, se ztratí a že se budou muset navždy odloučit. ... Její láska je tedy naprosto nezištná: nechce nic jiného a po ničem jiném netouží, než aby ta duše byla naplněna nebeskými dobry. Toto je ryzí láska a ne ty ubohé pozemské náklonnosti.*⁸⁰ Je zde tedy zdůrazněn požadavek nezištné touhy po dobru druhé osoby, s níž nás přátelství pojí. To je důležité upřesnění, jehož je třeba si na tomto místě povšimnout, poněvadž by se jinak při povrchním pohledu mohlo zdát, že je uzavíráno především tak trochu pro vlastní výhodu v duchovním růstu. Přátelství samozřejmě na jednu stranu přináší mnoho dobrého oběma zúčastněným, na straně druhé ale zavazuje k velkému nasazení právě pro dobro druhé osoby.

To však ještě není zdaleka všechno, co může duchovní přátelství vnést do lidského života. Frassinetti upozorňuje na to, že opravdovým pokladem je přátelství s těmi, kdo již velmi pokročili v lásce k Bohu. *„Může také být, že se v tomto společenství najde nějaká duše tak pokročilá před Bohem, že obdrží pro své přítelkyně každou i velmi zvláštní milost; protože, jistým duším, které již odevzdaly celou svoji vůli Bohu, Bůh určitým způsobem dává svoji vůli, takže je uspokojuje v každé věci, kterou chtějí.*⁸¹ Toto své tvrzení podpírá odkazem na pojednání o prosbě „*bud' vůle tvá*“ z *Cesty k dokonalosti*. Terezie v této souvislosti hovoří o ochotě připojit se ke Kristově poslušnosti Otcově vůli a o růstu v této odevzdanosti, kdy nakonec dochází k tomu, *„že jí nejen vrátí její vůli, kterou mu obětovala, nýbrž zároveň jí dá i svou. A tyto dvě vůle se budou náramně shodovat, neboť Bůh vida, že duše koná, co chce On, bude i On konat,*

---

⁸⁰ Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, VII, 1.

⁸¹ Frassinetti, Giuseppe: *Amicizie spirituali. Imitazione di S. Teresa di Gesù*, in: *Opere ascetiche*, Roma: Tipografia poliglotta Vaticana, 1910, s. 87.

*co chce ona, a proto, jak se říká, ona bude rozkazovat a On bude poslouchat.*⁸² Je zcela zřejmé, že přátelství s někým, kdo se takto modlí za druhé, je velkou pomocí na cestě k Bohu. Terezie sama spojuje mnohé milosti, kterých se jí v životě dostalo, právě s modlitbami svých přátel, o nichž hovoří s velkou vděčností.⁸³

Vraťme se ale nyní zpět k duchovní formaci Marie Dominiky Mazzarello. Zdá se, že zde důraz na přátelství sehrál nezastupitelnou roli. Dlouhé období před založením Dcer Panny Marie Pomocnice totiž prožila v prostředí rodné vesnice, jež ve své podstatě nebylo nijak zvlášť nakloněno způsobu života, který by se příliš odlišoval od tradičních zvyklostí. Právě duchovní přátelství uzavřená s dalšími podobně smýšlejícími mladými ženami jí pomohla tento čas hledání a rozlišování plodně prožít.

2.2.3 Formace k modlitbě na základě *Cesty k dokonalosti* Terezie od Ježíše

Podívejme se nyní blíže na to, jak vypadala duchovní formace v otázce modlitby. Marie Dominika a její první spolusestry bezpochyby znaly buď přímo *Cestu k dokonalosti*, nebo Frassinettiho zpracování tohoto díla *Pater noster di S. Teresa di Gesù* (Otčenáš sv. Terezie od Ježíše).⁸⁴ Nelze ovšem také vyloučit, že znaly obojí, kromě znalosti dalších Tereziiných spisů. Měly tedy možnost se dosti podrobně seznámit s jejím učením o modlitbě. Nás bude ovšem především zajímat, jakým způsobem bylo toto učení předkládáno a které aspekty z něj byly upřednostňovány. Jinak řečeno, jak byla tereziánská spiritualita konkrétně chápána a uváděna do praxe. V této věci musíme vyjít opět ze základního předpokladu, že ti, kdo tuto spiritualitu Marii Dominice zprostředkovávali, se snažili zpřístupnit její jádro tak, aby se stalo uvedením do života modlitby pro velmi široké spektrum adresátů. Bude nás tedy také

---

⁸² Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, XXXII, 12.

⁸³ Srov. tamtéž, VII, 4.

⁸⁴ Srov. Maccono, Ferdinando: *Suor Petronilla Mazzarello*. Torino: SEI, 1940 s. 84.

zajímat, jaký postup volili a jaká témata vybírali. Jak vypadal úvod do modlitby, který byl na základě tereziánské spirituality mladým morneským dívkám nabídnut.

K zodpovězení této otázky nám poslouží velmi dobře právě Frassinettiho interpretace. Ačkoliv, jak již bylo řečeno, lze důvodně předpokládat i přímou znalost spisů Terezie od Ježíše, klíčem k jejich četbě a následné praxi byl především právě on. V dosti obsáhlém spise *Pater Noster di S. Teresa di Gesù* přináší úvod do modlitby nejen na základě *Cesty k dokonalosti*, jak by se mohlo podle názvu zdát, ale čerpá zde také z jejího *Života a Hradu v nitru*, dále z díla Jana od Kříže a některých dalších autorů. Jeho cílem bylo systematicky seřadit jednotlivá témata tak, aby čtenář postupoval krok za krokem od obecného úvodu ke konkrétním jednotlivostem.

Frassinettimu se podařilo velmi přehledně seřadit témata, k nimž se Terezie od Ježíše ve svých dílech často vrací, a zároveň je okomentovat pro praktickou potřebu čtenáře druhé poloviny 19. století. To mohlo být jistě velmi přínosné, nevýhodou tohoto zpracování je dle mého názoru to, že poněkud ztrácí na určité dynamičnosti a dialogičnosti, která je Terezii vlastní. Ačkoliv velmi často a přesně cituje celé pasáže z jejích textů, přece nakonec jaksi postrádají původní kontext jejího života, od něhož Frassinetti spíše abstrahuje. To je dáno i snahou o určité zobecnění vzhledem k rozmanitosti jeho adresátů, zatímco Terezie píše především pro své spolusestry a širší okruh čtenářů v podstatě nepředpokládá. Tento postup je však dosti pochopitelný, uvážíme-li, že dílo určené výhradně řeholnicím kontemplativního řádu by mohlo vzbuzovat pochyby, zda je vůbec vhodné pro někoho, kdo žije zcela odlišným způsobem života.

Zastavme se nyní ale přímo u kroků, které jsou na základě Tereziina díla v modlitbě doporučovány. Prvním velkým tématem je nezbytnost modlitby. To je samozřejmě skutečnost, kterou se zabývá řada duchovních autorů. Terezie na ni ovšem nabízí vlastní osobitý pohled. Je na jedné straně uchválena tím, kam může být člověk díky modlitbě doveden, na straně druhé se však velmi často setkává s pochybami,

nepochopením a dokonce i nepřátelstvím. Obhajoba nezbytnosti modlitby pro ni má často polemický ráz, jak navenek,⁸⁵ tak i uvnitř. „*Je to skutečná cesta do nebe, na níž se získává velký poklad, a není tedy divu, že se nám zdá svízelná. Přijde však doba, kdy se nám bude zdát všechno nicotné ve srovnání s tak úžasnou hodnotou.*“⁸⁶

Právě na tomto pozadí vystává téma, které s předchozím úzce souvisí, jímž je pevné rozhodnutí pro modlitbu, které musí odolat jak těm, kdo mohou od modlitby odrazovat, tak všem dalším obtížím, jež s sebou cesta modlitby může nést. „*Ne, živote všech životů, ty nezabíjíš nikoho z těch, kteří se ti svěří a navážou s tebou přátelství. Ba životem duše udržuješ i život těla, zvětšuješ jeho svatost. Nechápu, proč si mnozí netroufají na rozjímavou modlitbu, ani z čeho mají strach. To jim našeptává zlý duch. A nedá se vyličít zlo, jaké mi působí, když mi nažene strach nemyslet na mé hříchy, na vážné povinnosti vůči Bohu, na nebe, na peklo a na velká utrpení, která Ježíš snášel kvůli mně.*“⁸⁷ Skutečnost, že je velmi snadné se v této věci setkat s odmítnutím, se netýká pouze Tereziiny historické situace, je svým způsobem nadčasová a v různých dobách na sebe bere různé podoby. Pro Terezii je „rozhodnutí“ zcela klíčový pojem a Frassinetti jej přebírá a dosti obsírně vysvětluje. V uvádění důvodů pro toto rozhodnutí v podstatě přebírá schéma 23. kapitoly *Cesty k dokonalosti*, kde jsou tyto důvody nastíněny celkem tři. Jako první je uvedeno darování určitého času Pánu s tím, že tento čas nadále nebudeme považovat za své vlastnictví. Druhým důvodem je to, že pevné rozhodnutí je dobrou obranou proti ďábovým pokušením, a konečně třetím je posílení odvahy a vytrvalosti. „*Je-li si někdo jistý, že nesmí ustoupit, ať se stane, co se stane, bojuje s větší odvahou. Vždyť ten, kdo se účastní bitvy, a ví, že neušetří jeho život, vzdá-li se, bojuje s větší rozhodností; a poněvadž stejně padne, chce draze prodat svůj život, jak se říká, a nebojí se žádné rány, neboť má stále na mysli, jak důležité je*

---

⁸⁵ Srov. Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, XXI, 8 – 10.

⁸⁶ Tamtéž, XXI, 1.

⁸⁷ Terezie od Ježíše: *Život*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, VIII, 6 – 7.

*vítězství, neboť zvítězit znamená žít.*⁸⁸ Toto vyjádření je svým způsobem pro Terezii typické a cítíme z něj její odhodlání a rozhodnost, s níž vytrvala na jednu nastoupené cestě. Frassinetti kromě toho doplňuje ještě poučení pro ty, kdo v sobě tuto rozhodnost nenacházejí. Počítá s tím, že mezi jeho čtenáři bude mnoho těch, kdo jsou dosud vlažní, o nichž bychom řekli, že pouze zdálky obhlížejí cestu modlitby a váhají, zda se po ní vůbec mají vydat. Ti jsou v podstatě povzbuzeni k tomu, aby na tuto rozhodnost nečekali, ale pokusili se nějakým způsobem s modlitbou začít. Jsou sice samozřejmě v nevýhodě oproti velkomyslným duším, ale mohou stejně jako ony dojít do cíle.⁸⁹ Frassinetti upozorňuje, že ani Terezie tyto duše neopomíjí, neboť je přesvědčena, že i pro ně má Pán připraveny velké milosti. „*Ve své dobrotě nikoho nenutí, ale těm, kteří ho následují, dává pít tisícerým způsobem, aby nikdo nebyl bez útěchy a nezmíral žízní. Neboť z tohoto bohatého pramene vytékají potoky, některé malé, jiné velké, ale jiné opět s malými mělčinami pro děti, to je pro ty, kteří jsou na počátku, a jimž stačí to málo, kdyby uviděli hlubokou vodu, jen by se zalekli.*“⁹⁰ Povzbuzení nerozhodným tedy můžeme v podstatě shrnout do jediného tvrzení: modlitbou lze vždy jen získat, a to i kdybychom u ní nevytrvali a věnovali jí i třeba jen jeden jediný den.⁹¹

Dalším tématem, či spíše okruhem témat je čas a způsob modlitby. Co se týče prvního, Frassinetti zde uplatňuje ono zobecnění, na něž bylo upozorněno výše. Poukazuje na skutečnost, že původními adresátkami *Cesty k dokonalosti* byly řeholnice reformovaných karmelských klášterů, zatímco jeho přepracování je určeno širokému publiku. Každý má tedy čas modlitby upravit přiměřeně svému stavu.⁹² Ohledně způsobu modlitby jsou zde předkládány dvě možnosti, a to sice ústní modlitba

---

⁸⁸ Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, XXIII, 5.

⁸⁹ Srov. Frassinetti, Giuseppe: *Pater noster di S. Teresa di Gesù*, in: *Opere ascetiche*, Roma: Tipografia poliglotta Vaticana, 1910, s. 346.

⁹⁰ Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, XX, 2.

⁹¹ Srov. Frassinetti, Giuseppe: *Pater noster di S. Teresa di Gesù*, in: *Opere ascetiche*, Roma: Tipografia poliglotta Vaticana, 1910, s. 347.

⁹² Srov. tamtéž, s. 351.

a rozjímání. Zde je třeba upozornit, že pod pojmem rozjímání Frassinetti rozumí spíše ignaciánskou metodu, ačkoliv se o ní přímo nezmiňuje.⁹³ Naráží zřejmě na tehdy obvyklé dělení modlitby, nicméně Tereziin přínos pak chápe jako určité setření rozdílů mezi možnými schématy, které je způsobeno pozorností mysli vůči Boží přítomnosti.⁹⁴ O požadavku na tuto pozornost Terezie opět píše v souvislosti s dobovou polemikou ohledně vhodnosti rozjímavé modlitby. Frassinetti oproti tomu spíše zdůrazňuje různé osobnostní založení těch, kdo se rozhodnou pro modlitbu, které by však toto úsilí o pozornost mysli vůči Bohu mělo spojovat.

S tímto požadavkem souvisí prožívání Boží přítomnosti nejen při modlitbě, ale v životě křesťana vůbec. Tak, jako mnozí jiní, vychází Terezie ze známého Augustinova zvolání, kdy s údivem nachází Boha uvnitř své bytosti.⁹⁵ „*Věděla jsem dobře, že mám duši, ale nechápala jsem, jakou má cenu, ani kdo v ní přebývá, neboť jsem si zakrývala oči světskou marnivostí, abych to neviděla a nepochopila. Kdybych to byla bývala chápala jako nyní, že v domečku mé duše přebývá tak veliký král, myslím, že bych ho nenechávala tak samotného, nýbrž že bych tu a tam pobyla s ním a daleko více bych se starala, abych byla bezúhonná.*“⁹⁶ Touha po přebývání v přítomnosti Přítomného v podstatě prostupuje celé další úsilí o modlitbu. Frassinetti dále nabízí řadu obrazů převzatých z Tereziiných spisů, jimž je tato myšlenka společná. Zde přestává být důležité, zda je duše přirovnána k zavlažované zahradě, což je přirovnání, na němž vysvětluje jednotlivé stupně modlitby,⁹⁷ nebo je nádherným hradem, v jehož komnatách se setkává s Milovaným, což je obraz, jehož rozpracováním vzniklo Tereziino vrcholné dílo Hrad v nitru. Tato myšlenka přebývání v přítomnosti Toho, který touží po

---

⁹³ Srov. Frassinetti, Giuseppe: *Pater noster di S. Teresa di Gesù*, in: *Opere ascetiche*, Roma: Tipografia poliglotta Vaticana, 1910, s. 356.

⁹⁴ Srov. tamtéž, s. 362.

⁹⁵ Srov. Aurelius, Augustinus: *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990, X, 27.

⁹⁶ Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, XXVIII, 11.

⁹⁷ Srov. Terezie od Ježíše: *Život*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, XI – XXI.

přebývání v intimitě našeho nejvnitřnějšího já, v podstatě završuje celé Frassinettiho obecné pojednání o modlitbě.

Tento pokus o vhled do spisu *Pater noster di S. Teresa* nám ukazuje na nejdůležitější témata vztahující se k modlitbě, jak byla předkládána Dcerám Neposkvrněné a jak se s nimi později mohla setkávat i komunita Dcer Panny Marie Pomocnice. Vidíme, že se jedná o velmi důkladné a systematické poučení o modlitbě, z něhož bude Marie Dominika Mazzarello čerpat, až jí bude jednou svěřena péče o spolusestry. Ačkoliv prožila život naplněný intenzivní prací při výchově mladých dívek a vedení nového institutu, její modlitba stála díky kvalitní formaci na velmi solidních základech tereziánské spirituality.

3 Vliv spirituality Terezie od Ježíše v životě Marie Dominiky Mazzarello v Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice

Poté, co jsme se podrobně zabývali vlivem spirituality Terezie od Ježíše v duchovní formaci Marie Dominiky Mazzarello, bude se tato část práce věnovat tomu, jak se prvky této spirituality odrazily v další etapě jejího života, kdy jako představená vedla Institut Dcer Panny Marie Pomocnice.

Rok 1872 představoval v životě Marie Dominiky Mazzarello významný mezník. V něm totiž došlo k definitivnímu oddělení skupiny mladých žen patřících původně ke Zbožné společnosti Dcer Neposkvrněné. Prvními sliby, které těchto jedenáct složilo 5. srpna do rukou dona Boska, hlavního představeného Společnosti svatého Františka Saleského, vzniklo nové řeholní společenství s vlastní představenou. Jelikož mohly všechny členky této první skupiny nejprve složit pouze časné sliby, měla jejich představená titul vikářky. Do této funkce byla jednomyslně zvolena Marie Dominika Mazzarello, která však tuto volbu v první chvíli rozhodně odmítla. Můžeme se domnívat, že tak neučinila pouze ze skromnosti, poněvadž si musela být dobře vědoma toho, že je již dlouhou dobu duší celé této iniciativy a že je ve skupině žen, jež se rozhodly vstoupit do nové řeholní komunity, jednoznačně vůdčí osobností. Pravděpodobně si totiž velmi dobře uvědomovala kvalitativní posun spojený s novým životem, do nějž nyní vstupovala.⁹⁸ Zdá se také, že se v prvních letech domnívala, že jde o provizorní situaci a že na její místo brzy nastoupí někdo, kdo se ujme role, pro niž se necítila být kompetentní.⁹⁹ K ničemu podobnému však nedošlo, v roce 1874 byla zvolena generální představenou a zůstala jí až do své smrti roku 1881.

---

⁹⁸ Srov. Fernández, Ana María: *Le lettere di Maria Domenica Mazzarello. Testimoni e mediazione di una missione carismatica*. Roma: LAS, 2006, s. 238.

⁹⁹ Srov. Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I*. Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 190.

Úloha představené pro ni znamenala přímou odpovědnost za to, jak budou položeny základy nového řeholního institutu, na něž budou navazovat pozdější generace. Byl to úkol, který se před ní postupně otevíral a který se zdál přesahovat možnosti obyčejné venkovské ženy. Marie Dominika Mazzarello jej však vzala za svůj a svým jednáním vtiskla tomuto společenství zcela osobitou tvář. Jak jsme viděli v předchozích kapitolách, měla při tom z čeho čerpat. Formace, které se jí v mládí dostalo, byla natolik solidní, že byla i ve změněných podmínkách velmi dobře použitelná. Konkrétní uplatnění jejích obsahů musela ovšem leckdy tvořivě přizpůsobit požadavkům řeholního života v komunitě. Zde se nám nabízejí otázky, které budou pro tuto následující kapitoly klíčové. V centru naší pozornosti budou opět prvky převzaté ze spirituality Terezie od Ježíše, budeme se však ptát, v jaké podobě se projeví v této etapě života Marie Dominiky Mazzarello a zejména, jakým způsobem je interpretovala a předávala dál novým spolusestrám a do nově vznikajících komunit.

Na následujících stránkách se tedy vrátíme k oběma velkým tématům převzatým z díla Terezie od Ježíše, která měla vliv na formaci Marie Dominiky Mazzarello a jež se objevují i v jejích dopisech, tedy k duchovnímu přátelství a k modlitbě, zároveň ale uvidíme, že toho, co spojovalo tyto dvě ženy, bylo více.

3.1 Osobnost Marie Dominiky Mazzarello ve světle pramenů

Abychom mohli na naznačené otázky uspokojivě odpovědět, je třeba nyní obrátit pozornost k informacím, které máme o Marii Dominice Mazzarello jakožto spoluzakladatelce a první generální představené Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice.

Pro poznání konkrétní osobnosti jsou samozřejmě nejcennější její vlastní spisy. Zde je třeba říci, že Marie Dominika Mazzarello, právě pro nedostatek formálního vzdělání, po sobě nezanechala žádné ucelené písemné dílo a už vůbec nebyla spisovatelkou. Jedinou památkou, jež po ní zůstala, je soubor 68 dopisů, z nichž

některé jsou psány vlastní rukou a jiné diktovala a vlastnoručně pouze podepisovala.¹⁰⁰ Chceme-li se tedy blíže seznámit s charakteristickými rysy její osobnosti a zjistit, jakým způsobem vedla své spolusestry, musíme sáhnout na prvním místě právě po nich. A zde budeme také hledat odpověď na otázku po vlivu spirituality Terezie od Ježíše v této etapě života Marie Dominiky Mazzarello.

Abychom však mohly dopisy Marie Dominika Mazzarello správně interpretovat, je třeba krátce vysvětlit okolnosti jejich vzniku. Ačkoliv se jejich autorka podílela na založení institutu, jehož apoštolát je zaměřen na výchovu mládeže, sama sebe až do konce svého života považovala za prostou venkovanku. Ke psaní dopisů ji v podstatě dovedly životní okolnosti, kdy jako představená musela udržovat písemný styk především se salesiány, kteří byli pověřeni péčí o Dcery Panny Marie Pomocnice, a pak také s některými dalšími osobnostmi. Významným impulsem k psaní dopisů se stalo zakládání nových komunit,¹⁰¹ kdy se pro ni písemná korespondence stala prostředkem k udržování kontaktu s nimi. V případě misíí v zámoří to byla skutečně jediná možnost k zachování spojení se vzdálenými sestrami. Posledním typem dopisů jsou sice krátké, leč nejen z hlediska tématu této práce velmi cenné lístky napsané na samém konci života některým spolusestrám. Obsahují stručné duchovní rady a můžeme z nich velmi dobře vyčíst, co považovala Marie Dominika Mazzarello pro řeholní život za nejdůležitější.

Z toho, co bylo řečeno, vyplývá také literární charakter těchto dopisů. Kromě několika listů salesiánským představeným a některým dobrodincům institutu, které se nesou v poněkud oficiálnějším duchu a dodržují dobovou formu korespondence, jsou to zpravidla dopisy, jejichž tón je velmi srdečný a přátelský a ukazuje na blízkost, jíž Marie Dominika ke svým spolusestrám cítila. Střídají se v nich velmi osobní zprávy

---

¹⁰⁰ K otázce autorství dopisů srov. Fernández, Ana María: *Le lettere di Maria Domenica Mazzarello. Testimoni e mediazione di una missione carismatica*. Roma: LAS, 2006, s. 61 – 63.

¹⁰¹ První komunita založená z mateřského domu byla v Borgo San Martino. K otevření nového domu zde došlo 8. 10. 1874. Srov. Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I*. Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 277 – 281.

z komunity v Mornese a později v Nizze¹⁰² s duchovními radami a napomenutími. Často přechází od jednoho tématu ke druhému, napadne-li ji nějaká myšlenka či otázka, neváhá ji ihned zařadit do textu bez ohledu na předchozí řádky, bezprostředně odpovídá na dotazy a problémy různých sester.¹⁰³ Z časových důvodů psala některé dopisy v několika etapách, jiné jsou zase rozčleněny pro jednotlivé sestry ze vzdálené komunity.

Z toho všeho vidíme, že pro Marii Dominiku Mazzarello byly dopisy něčím, co mělo smysl především v aktuální situaci. Nepomýšlela na nějaký ucelený písemně zachycený duchovní odkaz. To sice na jedné straně trochu komplikuje situaci současného čtenáře, na straně druhé lze ovšem právě tuto situačnost a bezprostřednost považovat za výhodu, protože nám podává sice do jisté míry částečný, zároveň však ničím nezkreslený obraz způsobu uvažování této ženy. To, co přijala během své duchovní formace, tedy i to co pochází od Terezie od Ježíše, je jaksi propleteno mezi různými dalšími tématy tak, jak je přinášel každodenní život.

Dopisy neobsahují ani žádné bližší odkazy na zdroje, z nichž myšlenkově čerpají. Krom jiného je to asi také proto, že byly všem adresátům dobře známy. Duchovní četba, liturgie, duchovní cvičení či témata k rozjímání byly v prvních letech institutu ve všech komunitách podobné a nebylo tedy třeba na ně zvlášť odkazovat.¹⁰⁴ Osobní rady Marie Dominiky tedy na tyto zdroje navazují většinou bez jejich bližšího upřesnění. Podobně je tomu i v případě vlivu díla Terezie od Ježíše, který je předmětem našeho zájmu. Jeho stopy jsou však patrné i bez explicitních odkazů.

Kromě dopisů Marie Dominiky Mazzarello nemáme, jak již bylo řečeno výše, žádný jiný text z její ruky. Jsme tedy odkázáni na některé další práce přinášející

---

¹⁰² K přestěhování generální představené z Mornese do Nizzy Monferrato došlo 4. února 1879, dům v Mornese byl poté prodán.

¹⁰³ V mnoha případech bohužel dopisy těchto sester nemáme k dispozici.

¹⁰⁴ Např. biblickými zdroji dopisů Marie Dominiky Mazzarello se zabývá práce Patrizie Rossi „Se un mare immenso...“ Rossi, Patrizia: „*Se un mare immenso...*“ *Riflessioni sulle lettere di S. Maria Domenica Mazzarello alle missionarie*. Roma: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 2002.

informace o její osobě. Jejich nevýhodou ovšem je, že jsou již do značné míry interpretující a ne vždy zcela přesné. Patří sem tzv. *Cronistoria* z prvních let institutu¹⁰⁵ a přímo k osobě Marie Dominiky Mazzarello se vztahující životopis, jehož autorem byl Fernando Maccono.¹⁰⁶

3.2 Duchovního přátelství a komunitní život

V části věnované úloze přátelství v duchovní formaci Marie Dominiky Mazzarello, jsme mohli vidět, že sehrálo klíčovou roli v jejím duchovním zrání. Nestalo se tak náhodně, nýbrž na základě důrazu, který na duchovní přátelství kladl Giuseppe Frassinetti opíraje se při tom o dílo Terezie od Ježíše. Otázkou nyní bude, jak se toto pojetí duchovního přátelství promítlo do dalšího období života Marie Dominiky.

3.2.1 Posun v prožívání duchovního přátelství

Dříve, než se budeme zabývat otázkou prožívání duchovního přátelství v době, kdy byla Marie Dominika Mazzarello představenou nově vzniklého Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice, je třeba věnovat pozornost několika pro tuto problematiku závažným skutečnostem. První z nich je ta, že duchovní formace, která se Marii Dominice dostala, nebyla formace v pravém slova smyslu řeholní. Byla zaměřena na prožívání hlubokého křesťanského života ve světě. Zbožné sdružení Dcer Neposkvrněné nebylo řeholní komunitou a nepočítalo ani se společným životem.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ *Cronistoria I.-V.*, ed. Capetti, G., Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1977. Jedná se o pětidílnou historii prvních desetiletí Institutu Dcer P. Marie Pomocnice. Její nevýhodou je, že kritický smysl pro historii je podřízen narativnímu charakteru díla.

¹⁰⁶ Ferdinando Maccono byl vicepostulátorem procesu kanonizace Marie Dominiky Mazzarello a zároveň autorem jejího životopisu. Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I- II*. Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960.

¹⁰⁷ Pravidla vypracovaná Frassinettim pro Zbožné sdružení přímo zapovídala pokusy o komunitní život s tím, že prvotním záměrem sdružení byl zasvěcený život ve světě. Srov. Fernández, Ana María: *Le*

Jeho členky se sice pravidelně scházely, ale schůzky samozřejmě nekladly nároky, jaké klade společný život v řeholní komunitě. Nastávaly samozřejmě situace, kdy několik členek Zbožného sdružení žilo z nějakého důvodu pohromadě,¹⁰⁸ to se však dělo na základě jejich svobodného rozhodnutí a nikdo nebyl k ničemu podobnému trvale vázán. Tento styl života měl nepochybně dopad i na utváření duchovního přátelství. Instrukce k jeho prožívání tak, jak je dává Giuseppe Frassinetti především ve svém spise *Amicizie spirituali*, ale také např. v knize *Monaca in casa*, jsou určeny zejména osobám, které prožívají svůj zasvěcený život ve světě, většinou v domácím prostředí své původní rodiny. Jak jsme viděli výše, Marie Dominika Mazzarello takto prožila velkou část svého života. V době založení Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice se ovšem situace značně mění a principy duchovního přátelství je třeba aplikovat v prostředí začínající komunity v Mornese.

V řeholním životě má přátelství samozřejmě své nezastupitelné místo.¹⁰⁹ V různých dobách bylo však prožíváno různě, jak můžeme ostatně vidět na příkladech velkých duchovních přátelství v dějinách církve. Frassinetti se snažil přizpůsobit podněty k duchovnímu přátelství převzaté z díla Terezie od Ježíše, řeholnice, která prožila svůj život v prostředí karmelských klášterů, laickému světu 2. poloviny 19. století v Itálii. Krok, který měla udělat Marie Dominika, byl přesně opačný. Musela principy naznačené Frassinettim uvést zpět na půdu řeholní komunity. Otázka, kterou je třeba si položit, tedy zní: k jakému posunu došlo ohledně přátelství u Marie Dominiky jejím vstupem do komunity Dcer Panny Marie Pomocnice, na jejímž vzniku se podílela?

---

lettere di Maria Domenica Mazzarello. Testimoni e mediazione di una missione carismatica. Roma: LAS, 2006, s. 233, pozn. 41

¹⁰⁸ Z výše uvedeného pravidla však existovaly výjimky povolující společný život v případě, že jde o členky sdružení, které nemají žádné příbuzné, u nichž by mohly bydlet. Casa Immacolata, kde od roku 1867 žila Marie Dominika Mazzarello a několik dalších členek Zbožného sdružení Dcer Neposkvrněné, však překračovala i rámec této výjimky. Srov. Fernández, Ana María: *Le lettere di Maria Domenica Mazzarello. Testimoni e mediazione di una missione carismatica.* Roma: LAS, 2006, s. 233, pozn. 41.

¹⁰⁹ Srov. De Fiores, Stefano – Goffi, Tullio: *Slovník spirituality.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 760.

Zcela jistě to musel být posun od určité výlučnosti, s níž Frassinetti tak trochu počítá. „*Přechod z obyčejné skupiny k řeholní komunitě znamenal nezbytně nové požadavky: již nešlo o uzavřený okruh přítelkyň, ale o široký kontext sesterských vztahů.*“¹¹⁰ Fakt, že postoj přátelství musí mít mnohem širší záběr, ovšem nesměl vést k jakési paušalizaci vztahů v komunitě. Naopak, šlo spíše o to, aby bylo prostředí komunity obohaceno o zásady duchovního přátelství. Řeholní komunita tedy měla být místem, které poskytne duchovnímu přátelství nový rozměr. Ve stanovách sepsaných donem Boskem pro Institut Dcer Panny Marie Pomocnice mělo „svaté přátelství“ své zvláštní místo. „*Pro větší dokonalost v lásce dá každá s radostí přednost dobrou (pohodlí) sester před svým vlastním. Při každé příležitosti si budou pomáhat a vzájemně se podporovat projevy laskavosti a svatého přátelství; nikdy se nedají přemoci jakoukoli žárlivostí jedněch vůči druhým.*“¹¹¹

Postoje svatého přátelství jsou tedy tímto rozšířeny na celou komunitu. Jde tak vlastně svým způsobem o návrat k tomu, jak duchovnímu přátelství rozumí sama Terezie. Zatímco podle Frassinettiho je nutné přátele dobře hledat a vybírat, což je v podmínkách života ve světě zcela legitimní, je pro komunitní život nutné alespoň základní principy přátelství uplatňovat vůči všem.

Není bez zajímavosti, že podobný posun, samozřejmě v odlišném prostředí, zažila i Terezie od Ježíše. Řadu let prožila ve velmi početné komunitě kláštera Vtělení, kde byl určitý výběr užšího okruhu přátel naprosto nutný. Jí založené reformované kláštery však v počátcích připouštěly ne více než třináctičlennou komunitu. Otázku možnosti výběru přátel tedy ponechává především pro velké kláštery, v malých komunitách musí platit postoj přátelství pro všechny. „*Byla bych ráda, aby ve velkých klášterech bylo takových přátelství hodně, ale zde, kde nás není a nesmí být více než třináct, musí sestry milovat všechny stejně a vzájemně si*

---

¹¹⁰ Posada, Maria Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1992, s. 138.

¹¹¹ *Regole o Costituzioni per l'Istituto delle Figlie di Maria SS. Ausiliatrice aggregate alla Società salesiana*. Torino, 1878, Tip. Salesiana, XVI, 23.

*pomáhat [...]. Kdyby se pak měly vytvořit mezi řeholicemi strany, bylo by to ještě zhoubnější.*¹¹² Porovnáme-li tedy text prvních stanov Dcer Panny Marie Pomocnice s tímto textem z *Cesty k dokonalosti*, vidíme velmi podobné pojetí a zásady přátelství v řeholní komunitě. Toto rozšíření přátelství má pak v salesiánském prostředí vést k ještě jiné specifické zkušenosti. „*Se vstupem do prostředí řeholní komunity v sobě i v druhých Marie Dominika pěstuje svaté duchovní přátelství, které se promění v atmosféru rodinného ducha, kterou don Bosko považuje za typickou pro své domy.*“¹¹³ Na tomto místě je vhodné poznamenat, že pojmu rodinný duch se v současné době v salesiánském prostředí používá dosti často. Ne vždy je však bráno v úvahu, že to, co don Bosco a spolu s ním i Marie Dominika Mazzarello rozumějí rodinným duchem,¹¹⁴ má svá východiska na půdě svatého duchovního přátelství se všemi jeho nároky, jak již byly (a na následujících stránkách ještě budou) naznačeny.

V dopisech Marie Dominiky, jež pro nás budou stěžejní k pochopení právě naznačeného posunu, však pojem přátelství prakticky nenajdeme. Je to celkem pochopitelné, uvážíme-li, že neměla v úmyslu se tématem přátelství zabývat teoreticky, ale že její snahou bylo, aby prakticky utvářelo vztahy mezi spolusestrami. I při velmi zběžném čtení dopisů ovšem vnímáme, že to, co mělo původně charakterizovat svatá duchovní přátelství, jak je na radu Frassinettiho podle vzoru Terezie od Ježíše měla zbožná duše uzavírat, se přenáší do vztahů v řeholní komunitě. Dalším důvodem, proč není přátelství v dopisech jmenováno, může být i to, že pojem sám o sobě evokuje určitou výlučnost. Soudobí autoři často upozorňovali na tzv. „zvláštní přátelství“, jimiž se rozuměly v podstatě patologické vztahy, které neměly ve skutečnosti s přátelstvím nic společného. Mohla zde být tudíž i obava z nesprávného pochopení pojmu.

---

¹¹² Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, IV,7.

¹¹³ Posada, Maria Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1992, s. 138.

¹¹⁴ Srov. Colli, Carlo: *Patto della nostra alleanza con Dio*. Roma: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1984, s. 222.

To, čemu tedy Marie Dominika ve svých dopisech věnuje velkou pozornost, jsou mezilidské vztahy v komunitě. Pro určitou přehlednost si je můžeme rozdělit do dvou skupin: první z nich jsou vztahy mezi představenou a jí svěřenými sestrami, další pak jsou vztahy mezi sestrami v komunitě obecně. Ačkoliv se samozřejmě požadavky na oba typy vztahů leckdy prolínají, budeme se jim věnovat postupně.

3.2.2 Představená a ostatní sestry

Role generální představené se pro Marii Dominiku Mazzarello nestala překážkou, aby ve vztahu ke svým spolusestrám nadále neuplatňovala prvky charakteristické pro přátelství, jak k němu byla dříve formována. Můžeme tak usuzovat i z toho, že většina jejích prvních spolusester patřila původně do Zbožné společnosti Dcer Neposkvrněné a s mnohými z nich ji pojilo přátelství již z dob dětství. Jasně vymezení rolí, k němuž došlo v souvislosti se vznikem institutu, tato přátelství nepoškodilo, ale mnohdy je naopak posílilo. Marie Dominika si byla velmi dobře vědoma toho, že její příklad bude mít dopad na styl vztahů, které budou převládat v komunitách. Byla ostatně přesvědčena o tom, že pro funkci generální představené nemá dostatečné kompetence a vícekrát žádala, aby byla této funkce zbavena.¹¹⁵ Jakékoliv umělé udržování odstupů od ostatních spolusester jí tedy bylo naprosto cizí.¹¹⁶ Výmluvným svědectvím o tom jsou nám právě její dopisy. I při zběžném čtení nám neunikne jejich laskavý, mnohdy dokonce žertovný tón, který je prostý jakékoliv autoritativnosti, ba mohl by dokonce navodit dojem určité povrchnosti. Bylo by ovšem velkým omylem chtít prostý jazyk a styl interpretovat tímto způsobem. Pro Marii Dominiku to byl totiž způsob, jímž bylo možno hovořit právě k těm, kdo jí byli nejbližší. Nejde zde tedy o nějaký povrchní cit či o jakousi

---

¹¹⁵ Srov. *Memorie di don Domenico Pestarino*, Mornese [1872], in: Cavaglià, Piera – Costa, Anna: *Orme di vita tracce di futuro. Fonti e testimonianze sulla prima comunità delle Figlie di Maria Ausiliatrice (1870 - 1881)*. Roma: LAS, 1996, s. 46.

¹¹⁶ Srov. Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I*. Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 289.

snahu dobře vycházet se sestrami. Přátelství, jak na nás dýchá z jejích řádků, klade vysoké nároky, jak ostatně uvidíme dále.

Jeho výraznou charakteristikou je, že zůstává vždy zcela osobní. Z dopisů vidíme, že jejich autorka ví velmi dobře, koho má před sebou. To není nijak samozřejmé, protože v rychle se rozrůstajícím institutu se snadno mohlo stát, že by se vytratil osobní zájem o konkrétní jednotlivé sestry. Marie Dominika ovšem tento zájem nikdy neztratila a s postupujícími lety u ní stále více nabýval rysů duchovního mateřství.¹¹⁷ Až do konce svého života si uchovala přání se osobně setkat s každou nově přichozí. „*Moje tak milá sestro Mercedes,*¹¹⁸ *také Tobě píšu pár řádků. Přála bych si Tě poznat, ale co dělat? Pán chce, abychom se spokojily s tím, že se budeme znát pouze v duchu. Tak se s tím smířme, přijde den, kdy se poznáme úplně. [...] Odvahu, má dobrá Mercedes, a modli se za mě. Ujišťuji Tě, že i když jsem neměla to štěstí Tě poznat osobně, přesto Tě mám stále tady, přitisknutou na srdci, a není dne, abych Tě nesvěřovala do Nejsvětějšího srdce Ježíšova a Mariina.*“¹¹⁹ K osobnímu setkání zde pochopitelně nikdy nedošlo, podobně jako v řadě dalších případů, kdy vznikaly nové komunity v Argentině a Uruguaji, kam se Marie Dominika, ačkoliv si to velmi přála, nikdy nedostala.¹²⁰

Přání setkat se se vzdálenými ať už známými či neznámými spolusestrami bylo alespoň částečně vynahrazeno dopisy, které jim psala.¹²¹ Jejich styl jen podtrhuje osobní pouto, které k jednotlivým sestram cítila. Ačkoliv jsou dopisy mnohdy

---

¹¹⁷ Srov. Fernández, Ana María: *Le lettere di Maria Domenica Mazzarelo. Testimoni e mediazione di una missione carismatica*. Roma: LAS, 2006, s. 238.

¹¹⁸ Novicka Mercedes Stabler byla v domě v Buenos Aires - Almagro jako jedna z prvních, které vstoupily do institutu v Argentině. Po složení slibů pracovala na různých místech a později zastávala zodpovědné funkce v komunitách v Morónu, La Platě a Avellanedě. Srov. Posada, María Esther - Costa, Anna - Cavaglià, Piera: *Moudrost života. Dopisy Marie Dominiky Mazzarelo*. Olomouc: MCM, 2008, D 62, pozn. 1

¹¹⁹ D 62. Text všech dopisů Marie Dominiky Mazzarelo uvedených v této práci je citován z českého vydání Posada, María Esther - Costa, Anna - Cavaglià, Piera: *Moudrost života. Dopisy Marie Dominiky Mazzarelo*. Olomouc: MCM, 2008. Jednotlivé dopisy jsou označeny zkratkou D.

¹²⁰ Srov. např. D 9,4.

¹²¹ Např. jen první jihoamerické novice a později sestře Lauře Rodríguez napsala během krátké doby dva osobní dopisy a obrací se na ni i v některých dopisech určených pro celou komunitu.

adresovány buď komunitě, nebo její ředitelce, přece velmi často přechází k postupnému oslovení jednotlivých sester. Mnohdy se dokonce jedná o jakýsi fiktivní dialog, který má být náhradou za nemožnost skutečného rozhovoru. Příkladem může být následující úryvek z dopisu sestře Angele Vallese, ředitelce tomu v Montevideu. „...*Chcete tedy, abychom na to všechny vynaložily úsilí a dobrou vůli? Odpovězte mi všechny „ano“! Sestra Virginia, sestra Angela Cassulo, sestra Gedda, sestra Denegri, sestra Teresina Mazzarello a novická sestra Laura je tam? A sestra Vittoria, která mi nikdy nenapiše? A uličnice sestra Filomena, je pořád veselá? A sestra Giovanna? [...] Dávejte všechny pozor! To, co vám nejvíce doporučuji, je, abyste byly všechny přesné v dodržování svatých stanov, už víte, že to stačí k tomu, abychom se staly svatými...*”¹²² Takto či podobně znějící text není v dopisech Marie Dominiky nijak ojedinělý, může být pro nás tedy dokladem živého osobního přátelství, které ji pojilo se sestrami, jež často znala ještě z dob před vznikem Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice. V tomto přátelství pak vytrvala, i když se situace do značné míry změnila.

3.2.3 Rady představeným komunit

Kromě toho, že Marie Dominika usiluje o zachování osobního charakteru vztahů k podřízeným sestram, dává v této oblasti také směrnice pro ty, kdo se ocitají v roli představené. Máme od ní několik cenných rad pro ředitelky komunit, jak se chovat ke svým spolusestrám tak, aby se tyto cítily přijaty a zároveň aby nedocházelo k upřednostňování některých na úkor ostatních. „*Dbejte na to, aby mezi vámi nebyla žárlivost. Musíte dát dobrý příklad všem, aby žádná nemohla říci, že tamtu máte raději, mluvíte s ní více, více s ní soucítíte atd.*“¹²³ Představená je tedy ta, která má mít přátelský postoj ke všem. Je ale třeba znovu zdůraznit, že to neznamená zřeknutí se přátelství ve prospěch toho, aby bylo všem dáváno stejně, ale naopak úsilí o povznesení vztahů, které by mohly být pouze formální, na úroveň přátelství. Sestře Giuseppině

---

¹²² D 27,9.

¹²³ D 35,2.

Pacotto, misionářce v Uruguiji píše: „*Mějte stále velkou lásku, stejnou ke všem, ale nikdy žádné přednosti, chápete, že ano. Kdyby se našly takové, které by Vám prokazovaly určitou náklonnost pod záminkou, že se Vám chtějí svěřit a chtěly by Vám říkat mnoho věcí, ale ve skutečnosti by to byly hlouposti, a chtěly by Vám být stále blízko, aby Vám podlézaly, pro lásku, nedbejte na tyto hlouposti, nehleďte na lidské ohledy, dělejte, co je Vaší povinností a vždycky je napomeňte. Budete-li mít na paměti tyto věci, zůstane zde duch, který se bude líbit Pánu, a on Vám požehná a osvíti Vás stále více a dá Vám poznat svou vůli.*“¹²⁴ Opět zde velmi jasně zaznívá požadavek na vztahy mezi představenou a jejími spolusestrami v komunitě. Představená je ta, jež má vést k určité zralosti vztahů. S textem v podobném duchu se setkáváme i u Terezie od Ježíše: „*Myslím, že tato chyba se častěji vyskytuje u žen než u mužů, a v komunitě působí náramnou škodu. Vzniká z toho sklon nemilovat všechny stejně a bolestně se pociťuje každý nedostatek pozornosti vůči přítelkyni. [...] ...zde musí sestry milovat všechny stejně, být spřátelené se všemi a navzájem si pomáhat.*“¹²⁵

Duchovní přátelství v sobě samozřejmě nese i aspekt přirozené sympatie, zároveň je ale povoláno tuto sympatii překračovat. Klíčem pro pochopení tohoto principu mohou být právě Tereziiny texty. Sama nazývá na mnoha místech své spolusestry přítelkyněmi a hovoří o lásce, kterou mají chovat vůči sobě navzájem jako o prvním z předpokladů modlitby. Jedním dechem však dodává, že dalším předpokladem je nelpět na tvorech.¹²⁶ Tento zdánlivý protiklad vytváří dynamiku, která je pro duchovní přátelství charakteristická, protože do něj vstupují osoby, jejichž cílem je především milovat Boha.¹²⁷ Na základě výše uvedených textů bychom mohli nabýt nesprávného dojmu, že v zasvěceném životě není místo pro ryze osobní přátelské sympatie. Je tedy třeba doplnit, že ideál milovat všechny, oběma těmto velkým ženám

---

¹²⁴ D 64,4.

¹²⁵ Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991 IV,6-7.

¹²⁶ Srov. tamtéž, IV, 4.

¹²⁷ Srov. Frassinetti, Giuseppe: *Amicizie spirituali. Imitazione di S. Teresa di Gesù*, in: *Opere ascetiche*, Roma: Tipografia poliglotta Vaticana, 1910, s. 85.

nijak nebránil tomu, že v jejich životě existovaly osoby, s nimiž je spojovalo přátelství výjimečně hluboké. Výše uvedené podněty tedy můžeme chápat především jako úsilí o zralost vztahů, jež se dotýká představené na prvním místě.

Přátelské vztahy mezi představenou a podřízenými ovšem nejsou samoúčelné a ani nejsou ve službě toho, aby se v komunitě všichni dobře cítili. Marie Dominika je považuje za nutné k tomu, aby bylo možno společně směřovat ke Kristu. S přátelstvím podle Terezie od Ježíše byl spojen požadavek růstu ve svatosti, který mimo jiné obnášel i schopnost napomenout, upozornit na nedostatky. Marie Dominika velmi dobře věděla, že k tomu je zapotřebí vzájemná otevřenost a důvěra. „*Povzbuzujte stále sestry, udělejte všechno, co můžete, abyste si získala důvěru všech, když ji totiž budete mít, budete je moci snadněji napomenout.*“¹²⁸ Jenom napomenutí, které se odehraje ve vzájemné důvěře, může být účinné jinak než pouze navenek a představená si má být této souvislosti vědoma.

3.2.4 Komunita jako místo prožívání přátelství

Velká část rad obsažených v dopisech Marie Dominiky Mazzarello se týká meziosobních vztahů v komunitě. Dokonce bychom mohli říci, že je to něco, co ji zajímá na prvním místě. Zájem o ně však opět není veden pouze snahou o to, aby bylo v komunitách hezké prostředí. Její důraz na dobré vztahy opět vychází z toho, co je podstatou duchovního přátelství, proto se nyní vrátíme k některým jeho charakteristikám a podíváme se na to, jak se mají promítat do vztahů mezi sestrami v komunitě. Na prvním místě je samozřejmě třeba se věnovat samotnému východisku duchovního přátelství, tedy skutečnosti, že jde o přátelství, které má všem zúčastněným pomáhat na cestě k Bohu. Vzájemná pomoc a podpora při směřování k Bohu je samozřejmě sama o sobě také jednou z charakteristik řeholního života jako takového.¹²⁹

---

¹²⁸ D 56,10.

¹²⁹ Srov. Jan Pavel II.: *Vita consecrata. O zasvěceném životě a jeho poslání v církvi a ve světě*. Praha: Zvon, 1996, čl. 42.

Duchovní přátelství do ní ovšem vnáší rozměr určité osobní blízkosti. Vzpomeňme, že základním teologickým východiskem Frassinettiho pojednání o přátelství podle vzoru Terezie od Ježíše je příklon Boha k člověku. Bůh, který miluje člověka, jej zve do své blízkosti. Ježíš ty, které si vyvolil, aby byli s ním, nazývá přáteli.¹³⁰ Bůh je tedy tím, kdo zde činí první krok směrem k člověku a člověk na tuto nabídku odpovídá láskou k Bohu a bližnímu. Z toho plyne jedna pro duchovní přátelství důležitá skutečnost: nemůže totiž vzniknout svévolně, jde o vztah, který je zcela podřízen Božím požadavkům. „*Tato přátelství nejsou nic jiného než cvičení nebo také praxe lásky*“¹³¹ Vznik duchovního přátelství je tedy konkrétní odpovědí na přikázání lásky k Bohu a bližnímu a je určeno k tomu, aby napomáhalo k růstu v Boží lásce.¹³² Tato skutečnost stojí v základech toho, co bylo pro Marii Dominiku duchovním přátelstvím. „*Přijměte tisíc pozdravů od všech sester a zvláštním způsobem ode mě, která vás tolik miluji v Ježíši a udělala bych všechno pro vaše dobro*.“¹³³ Prostá věta, která se v dopisech Marie Dominiky v různých obměnách vícekrát opakuje, je jakýmsi základním shrnutím jejího pojetí přátelství: milovat v Kristu a usilovat o dobro druhé osoby.

Zakotvení v Kristu

Vztahy mezi sestrami v komunitě mají být tedy zakotveny v Bohu. Jestliže Marie Dominika ve svých dopisech často zdůrazňuje, že se sestry mají mít navzájem rády, pak tím nemyslí pouze vzájemnou sympatii. Základem, na němž je třeba stavět vztahy v komunitě, je pro ni láska ke Kristu. Sestrám v komunitě v Saint-Cyr-sur-Mer píše v tomto duchu velmi výmluvný dopis. V této komunitě totiž došlo k tomu, že

---

¹³⁰ J 15,15.

¹³¹ Frassinetti, Giuseppe: *Amicizie spirituali. Imitazione di S. Teresa di Gesù*, in: *Opere ascetiche*, Roma: Tipografia poliglotta Vaticana, 1910, s. 77.

¹³² Srov. Posada, Maria Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1992, s. 133.

¹³³ D 55,10.

oblíbená ředitelka Caterina Daghero¹³⁴ byla přeložena na jiné místo a její spolusestry odmítly přijmout novou představenou. Musíme si uvědomit, že šlo o velmi mladé sestry, které byly v této komunitě teprve několik měsíců, a že je pochopitelné, že jim bylo líto se rozloučit s představenou, jíž měly velmi rády. Marie Dominika zde velmi jasně upozorňuje na to, že druzí lidé, byť jsou nám blízcí, nám nepatří, a tedy si na ně nemůžeme činit nárok,¹³⁵ a zároveň objasňuje principy, co, nebo spíše kdo je základem vztahů v komunitě. „*Dcera, která opravdu miluje Ježíše, je zadobře se všemi.*“¹³⁶ Měřítkem vztahů v komunitě je tedy láska k Ježíši Kristu, od níž se odvíjejí všechny ostatní mezilidské vztahy. Je třeba k ní dorůstat a překonávat případné nezralosti. K tomuto tématu se velmi podobně vyjadřuje také Terezie od Ježíše ve své *Cestě k dokonalosti*: „*Sestry, už nemáme čas, abychom se zdržovaly dětskými hrami; takovými se totiž jeví ona, byť i dobrá přátelství, jež pěstují ve světě. Zdaleka se vyhýbejte podobným výrazům jako: „Máš mě ráda?“ nebo: „Nemáš mě ráda?“ Ledaže byste to říkaly z nějakého velmi závažného důvodu či ku prospěchu nějaké duše, jinak ať vám ani nevyjdou z úst, ani v rozhovoru s příbuznými, ani s ostatními.*“¹³⁷ Důrazně se tu připomíná, že projevy dětinskosti jsou zralým vztahům spíše na překážku a s komunitním životem se neslučují.

Pro Marii Dominiku jsou zralé vztahy spojeny s úsilím o nerozdělené srdce. „*Miluj každého a miluj všechny své sestry, miluj je stále v Pánu, ale o své srdce se neděl s nikým, ať je úplně celé Ježíšovo,*“¹³⁸ napíše na sklonku svého života sestře Ottavii Bussolino, misionářce odjíždějící do jižní Ameriky. Dát Bohu první místo a usilovat o to, aby srdce zcela patřilo Kristu, je předpokladem lásky k těm, kdo jsou okolo nás, ačkoliv si je mnohdy nevybíráme. Stejně tak se s požadavkem svobodného srdce setkáme v prvních kapitolách Tereziiny *Cesty k dokonalosti*: „*Nikdy nedopustíme,*

---

¹³⁴ Caterina Daghero se po smrti Marie Dominiky Mazzarello stala generální představenou.

¹³⁵ Srov. D 49,1.

¹³⁶ D 49,6.

¹³⁷ Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, XX, 4.

¹³⁸ D 65,3.

*sestry, aby se naše srdce dalo někým zotročit, ať je v něm pánem jen Ten, který je získal svou krví.*¹³⁹ Když se tedy Marie Dominika ve svých dopisech velmi často ptá na to, jak mezi sebou sestry vycházejí, pak jí jde právě o tento dvojí rozměr lásky k bližnímu: hluboký vztah k Bohu, který umožňuje milovat ty, kdo jsou okolo. „*Mé milé sestry, mějte se rády, víte? Ach, jak mě utěšuje, když dostávám zprávy z domů a slyším, že se mají rády, že rády poslouchají, že se drží svatých stanov. Ach, tehdy mé srdce pláče útěchou a stále vyprošuje požehnání pro vás všechny, abyste mohly skutečně obléci Ducha našeho dobrého Ježíše,*¹⁴⁰ *a tak dělat mnoho dobra pro sebe i pro našeho drahého bližního, který tolik potřebuje pomoci.*“¹⁴¹

Pokora ve vzájemných vztazích

Nabízí se ovšem otázka, jak rozpoznat přítomnost onoho zakotvení v Kristu, na němž jak Terezie, tak Marie Dominika právem trvají. V dopisech, jež jsou adresovány spolusestrám, je zmíněna základní charakteristika vztahů, které se zakládají na Kristu. Je to pokora v jednání s ostatními. Tuto ctnost považuje také Terezie od Ježíše za naprosto zásadní a určující jak pro vztah k Bohu, tak pro vztah k lidem. Patří dokonce do trojice předpokladů, které jsou nutné, aby bylo vůbec možné vydat se na cestu modlitby.¹⁴² Marie Dominika na ni mnohokrát upozorňuje v souvislosti s komunitním životem. „*Snážme se tedy usilovně se cvičit v opravdové pokoře a lásce, snášejíce navzájem své chyby.*“¹⁴³ Pokora a vzájemná láska spolu tedy úzce souvisejí a jdou ruku v ruce. O snášení chyb a jejich napravování, které je také jedním z požadavků duchovního přátelství, bude ještě řeč dále. Prozatím stačí, povšimneme-li si toho, že pokora, nebo alespoň úsilí o ni, je vnímáno jako nezbytný postoj k prožívání zdravých

¹³⁹ Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, IV, 8.

¹⁴⁰ Srov. Fp 2,5

¹⁴¹ D 26,4.

¹⁴² Srov. např. Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, XIII, 1 – 3.

¹⁴³ D 52,3.

mezilidských vztahů tím spíše, jedná-li se o vztahy v řeholní komunitě. Pokoru v jednání s druhými nepřestane Marie Dominika až do konce svého života doporučovat. Není pro ni ovšem nijak abstraktní, jedná se o zcela konkrétní postoj, který se posiluje každodenním úsilím a osvědčuje v konfrontaci s druhými. „*Pokora at' je Ti nejdražší ctností; podobně at' je tomu i se zbožností a skromností. Tu musíš nechat zazářit vůči každé osobě.*“¹⁴⁴ Tuto radu napíše na kratičký lístek Lorenzině Natale, novicce odjíždějící do Uruguaye. Podobných lístků, které obsahují několik stručných rad, napsala Marie Mazzarello pro různé sestry ke konci svého života více a výzva k pokoře v nich nikdy nechybí. O pokoře je řeč také v posledním dopise napsaném asi měsíc před smrtí pro komunitu v Carmen de Patagones v Argentině.¹⁴⁵

Napomenutí a přijetí druhého

V části práce věnované duchovní formaci Marie Dominiky Mazzarello jsme mohli vidět, že součástí duchovního přátelství inspirovaného Terezií od Ježíše je také vzájemné upozorňování se na chyby a nedostatky. Tento prvek se přenáší též do života v komunitě, kde ovšem může být o to náročnější, o co společný život chyby více zviditelňuje. Zvyk upozorňovat se vzájemně na chyby měl samozřejmě přispívat k růstu těch, kdo do takového přátelství vstupují. Vše se ovšem mělo dít s pokorou. Marie Dominika je v tomto ohledu velmi moudrá, na prvním místě vždy požaduje boj se svými vlastními chybami a teprve potom upozorňování na chyby druhých, což patří spíše do kompetence představené. V témže duchu ostatně mluví o přijetí chyb vlastních i chyb těch, kdo jsou okolo, také Terezie: „*A právě tu máte ukazovat sestrám svou náklonnost a svůj soucit: všimnete-li si některých jejich chyb, jež jsou známé, máte se nad nimi velmi trápit, projevovat jim svou lásku a cvičit ji tím, že je snášíte, aniž byste se pohoršovaly: stejně tak to dělají jiné s vašimi chybami, kterých je snad i mnohem víc,*

---

¹⁴⁴ D 67.

¹⁴⁵ Srov. D 68,3.

přestože si je neuvědomujete.“¹⁴⁶ Chyby našich bližních jsou tedy především výzvou k uplatnění milosrdenství a uvědomění si toho, že stejného milosrdenství se nám dostává ze strany druhých, kteří nás přijímají s chybami, o nichž snad ani nevíme.

Marie Dominika tento přístup k chybám zcela přejímá a jednoznačně zdůrazňuje požadavek vzájemného přijetí. Právě chyby druhého jsou totiž příležitostí, jak mu dát najevo laskavost a porozumění. V dopisech velmi často hovoří o snášení chyb druhých. „*Mé stále milované dcery, doporučuji vám, abyste se měly rády, abyste mezi sebou jednaly s láskou, snášejte vzájemně své chyby, upozorňujte se na ně, ale vždy s láskou a jemností.*“¹⁴⁷ Z tohoto dopisu sestrám v Carmen de Patagones vidíme, že základním postojem vůči chybám druhých je vždy láska, která umí na tyto chyby jemně upozornit, ale zároveň je ochotná je snášet. Je si vědoma toho, že člověk přes veškerou snahu zůstává chybučím. Můžeme konstatovat, že lásku k bližnímu považuje za důležitější než samotou nápravu chyb. Právě tyto chyby jsou totiž příležitostí k růstu v přátelství, jak můžeme pochopit z dopisu sestře Giuseppině Torta: „*Snážme se tedy usilovně se cvičit v opravdové pokoře a lásce, snášejíce navzájem své chyby.*“¹⁴⁸

Z toho, co bylo dosud řečeno, ovšem nelze vyvozovat, že by Marie Dominika chyby svých spolusester mlčky přehlížela. Z dobových svědectví je zcela zřejmé, že se zejména k chybám, které považovala za závažné, stavěla velmi nekompromisně, její napomenutí však bývalo zároveň velmi laskavé.¹⁴⁹

3.2.5 Přátelství jako vzájemná služba

Nároky, jaké kladou na přátelství jak Terezie od Ježíše, tak Marie Dominika Mazzarello, vedou k tomu, že se přátelství stává vzájemnou službou na cestě k Bohu.

---

¹⁴⁶ Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, VII, 7.

¹⁴⁷ D 37,3.

¹⁴⁸ D 52,3.

¹⁴⁹ Srov. Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I*. Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 288.

Ti, kdo do něj vstupují, se tak stávají spoluodpovědnými jeden za druhého. Marie Dominika ve svých dopisech velmi často jmenuje postoje, jimiž si mají sestry vzájemně pomáhat k růstu.

První z těchto postojů by se nám možná mohl zdát od tématu poněkud vzdálený. Je jím radost, přesněji veselost.¹⁵⁰ Požadavek veselosti je v dopisech Marie Dominiky Mazzarello natolik četný, že není možné jej ponechat stranou, protože jde bezpochyby o něco, na čem jí velmi záleželo. Musíme se ovšem nejprve pokusit vysvětlit, co tímto pojmem rozumí. Zcela jistě nejde o „dobrou náladu“, nejedná se ani pouze o životní optimismus, je to radost, která se rodí z lásky a je ovocem Ducha.¹⁵¹ Je to tedy vnitřní postoj, který se ovšem netýká pouze jednotlivce, ale zahrnuje v sobě službu druhému a nemusí mít souvislost s momentální náladou, jak vidíme z následujících slov Terezie od Ježíše: „*Potřebuje-li se některá sestra během rekreace rozptýlit a navrhne nějakou zábavu, chovejte se s veselostí, i když do toho nemáte chuť. Jedná-li se s rozvahou, všechno se promění v dokonalou lásku.*“¹⁵² Podobně jako Terezie, vidí i Marie Dominika tuto veselost v těsné souvislosti s životem v komunitě. Úkolem sester tedy není pouze úsilí o získání tohoto postoje, ale mají dokonce pečovat o to, aby byly veselé i ty, které jsou okolo. „*Má dobrá sestro Angiolino, dodejte si odvahy, buďte veselé a povzbuzujte k veselosti také všechny mé milé sestry. Pán Vás má velmi rád, je na Vás, abyste toto dobro chtěla, není to tak?*“¹⁵³ Důvodem k veselosti, jak vidíme z úryvku z dopisu sestře Angele Vallese, tedy skutečně není nějaká povrchní nálada, ale vědomí, že je milována Pánem. Z toho má pramenit její radost, jež ovšem není určena jen jí samotné, ale má komunitní rozměr. Je zde přímo vysloven požadavek starat se i o veselost druhých. Jelikož podobný text není nijak ojedinělý, můžeme z toho vyvozovat, že tento úkol považovala Marie Dominika nejen za možný, ale také za

---

¹⁵⁰ Marie Dominika Mazzarello používá výraz *allegria*.

¹⁵¹ Srov. Garrone, Gabriel-Marie: *La gioia, frutto dello Spirito*, in: Posada, Maria Esther: *Attuale perché vera*. Roma: LAS, 1987, s. 20-21.

¹⁵² Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, VII, 7.

¹⁵³ D 27,2.

naprosto nezbytný pro vztahy v komunitě. „*Buďte veselé, ano! A stále veselé, nikdy se neurážíte, naopak, jakmile si všimnete, že některá potřebuje nějakou útěchu, hned jí ji dejte a utěšujte se a pomáhejte si vzájemně, ano?!*“¹⁵⁴ Vidíme také, že tato veselost jde ruku v ruce se schopností nebrat se příliš vážně, vycházet ze sebe a vidět potřeby druhých. To jsou pro život v komunitě velmi cenné vlastnosti a sestry o ně mají usilovat společně a vzájemně si pomáhat k jejich dosažení.

Tak jako postoj veselosti není pouze osobní záležitostí, ale vztahuje se na druhé, podobně je tomu i s odvahou, k níž Marie Dominika vybízí. Velmi často totiž hovoří o tom, že je třeba si vzájemně dodávat odvahy. Uvážíme-li, že se často jednalo o sestry v komunitách, které se nacházely daleko od svého rodného kraje, mnohdy v končinách zcela cizích, pak jistě chápeme, že odvaha zde byla na místě. Marie Dominika ovšem nemá na mysli pouze odvahu tváří v tvář neznámým krajům, novým lidem a obtížným situacím. To, co může především člověka zbavit odvahy, je často jeho vlastní nitro. Proto, mluví-li o odvaze, jedná se často právě o odvahu bojovat s vlastní slabostí. „*Nikdy neklesejte na mysl, vidíte-li sama sebe plnou chyb, ale s důvěrou přistupte k Ježíši a Marii a pokořte se, aniž byste ztrácela odvahu a potom jděte s odvahou a beze strachu kupředu.*“¹⁵⁵ Zdrojem odvahy, ať už se týká boje s vlastními chybami, nebo naopak vnějších překážek, nemůže být nic jiného než naprostá důvěra v Krista. „*Nikdy neztrácej odvahu kvůli žádnému protivensství, přijmi všechno z Ježíšových nejsvětějších rukou, dej mu všechnu svou důvěru a všechno očekávej od něj.*“¹⁵⁶ Pro Marii Dominiku se však ani zde nejedná pouze o osobní postoj jednotlivce (i když i ten je samozřejmě důležitý), ale jde o šíření této odvahy směrem k druhým. Častokrát totiž vybízí k dodávání si odvahy navzájem. Ukazuje tu na skutečný postoj služby, která může být někdy mnohem náročnější než služba materiální. Znamená to totiž alespoň částečně pomáhat nést to, co snad druhého v tuto chvíli tíží, co mu nahání strach. Z dopisů

---

¹⁵⁴ D 26,5.

¹⁵⁵ D 66,4.

¹⁵⁶ D 65,1.

vidíme, že Marie Dominika je první, kdo zaujímá tento postoj ke svým spolusestrám, vyžaduje jej pak především od ředitelek komunit, ale také vzájemně od všech sester.¹⁵⁷

3.2.6 Směřování k věčnosti

Konečně poslední charakteristikou vztahů v komunitě, které se inspiroují svatým přátelstvím, je skutečnost, že nejsou vázány na místo a čas. Tato přesaznost je dána tím, že jejich posledním cílem je Kristus. Nahlédneme-li v této souvislosti do díla Terezie od Ježíše, uvidíme, že také ona od svých sester požaduje, aby směřovaly k této dimenzi vztahů.¹⁵⁸ Podobně v dopisech Marie Dominiky můžeme vnímat, že pouto, jež ji váže k nejen k jejím spolusestrám, není omezeno konkrétním místem ani časem, jenž je jí zde na zemi vyměřen.

Marie Dominika Mazzarello byla člověkem hluboce zakořeněným do venkovského prostředí, v němž prožila velkou část svého života. Mornese pro ni nebylo jen rodnou vesnicí nebo místem bydliště, ale bylo to i místo jejích duchovních kořenů, jak jsme ostatně mohli vidět v kapitolách věnovaných její duchovní formaci. Vazby, které k tomuto místu cítila, se vztahovaly i na osoby s ním spjaté. Již zmíněné přestěhování mateřského domu z Mornese do Nizzy Monferrato bylo jejími současníky vnímáno jako praktické a nejvýš nutné k zajištění budoucnosti institutu, který nemohl nadále zůstat v malé vesničce. Pro Marii Dominiku (a její první spolusestry) to ovšem znamenalo opuštění domova se vším, co může toto slovo znamenat.¹⁵⁹ Zároveň se jí tím otevřela nová dimenze, která vstupuje i do jejích vztahů. Nejsou již vázány na místo a geografická vzdálenost pro ně není rozhodující. Ačkoliv se Marie Dominika snažila navštívit ty komunity, kde to bylo jen trochu možné,¹⁶⁰ přece si byla stále více vědoma

---

¹⁵⁷ Srov. např. D 28,9.

¹⁵⁸ Srov. Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, VII, 4.

¹⁵⁹ Srov. Capetti, Giselda: *Il cammino dell'istituto nel corso di un secolo*. Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1979, s. 57 – 59.

¹⁶⁰ Její poslední nemoc ji zastihla na cestě z Marseille.

toho, že mnoho svých spolusester, mezi nimi i ty, s nimiž sdílela radosti i těžkosti počátků komunitního života, již nikdy neuvidí. Její dopisy jsou svědectvím velmi živého a bezprostředního kontaktu, který s nimi udržovala. Vzdálenost, která by mohla být velkou překážkou udržení těchto vazeb, se stala příležitostí pro jejich novou lokalizaci, kterou se nyní stal sám Kristus. Vyjádříme-li se přesněji, jde o to, že v řadě dopisů se Marie Dominika zmiňuje o setkání v Ježíšově srdci. Dobově velmi rozšířená úcta k Božskému srdci pro ni nebyla zbožnou frází, ale zcela konkrétním způsobem, jak překonat vzdálenosti, být blízko Kristu a v něm i druhým. Vstupovat do Ježíšova srdce, tedy do intimní blízkosti s Kristem, se pro ni stává možností setkat se s druhými. Ve svých dopisech mnohokrát svým spolusestrám píše, že s nimi *mluví* v Ježíšově srdci, kde jim *říká* to, co nelze vtěsnat do dopisu, byť byl sebedelší. „*Tak tedy, mé dobré sestry, až si budete přát mě navštívit, nejezděte do Mornese, ale sem do Nizy. Ubohé dcery! Na tohle jsme od sebe příliš vzdálené! Bude lépe jít do Ježíšova srdce a tam si budeme moci říci všechno.*“¹⁶¹ Můžeme si zde všimnout toho, že o tomto setkání mluví ve zcela praktickém kontextu: v dopise zmiňuje stěhování do Nizy a zároveň tehdy pro všechny spíše nemyslitelnou možnost případné vzájemné návštěvy. Jestliže se jedná na jedné straně o prvek tehdejší zbožnosti, na straně druhé četnost slovního obratu „*setkat se v Ježíšově srdci*“ ukazuje, že nestojíme před náhodně zvoleným zaužívaným výrazem, ale před něčím, co bylo pro Marii Dominiku realitou tak, jako bylo realitou posílání dopisů či plánování návštěv jednotlivých komunit. Setkání se spolusestrami se tedy nadále uskutečňuje v Kristu, který nejen zve do osobního vztahu každého člověka jednotlivě, ale stane se místem setkání pro ty, které spojuje jak přátelství s ním, tak přátelství vzájemné.

Tím se zároveň dostáváme k otázce času. Je neoddiskutovatelnou skutečností, že každé přátelství potřebuje čas, v němž roste a zraje. Přátelství, jehož středem je Kristus a bez nějž už ani není myslitelné, ovšem hranice času překračuje. První komunita v Mornese a později v Nizze byla vystavena velmi tvrdé zkušenosti úmrtí mnoha

---

¹⁶¹ D 27,5.

mladých sester. Ačkoliv ve druhé polovině 19. století bylo stále ještě dosti běžné, že děti i mladí lidé umírali na onemocnění, s nimiž si dnes medicína dokáže běžně poradit, četnost úmrtí v komunitě v Mornese byla i na tehdejší dobu neobvyklá.¹⁶² Smrt mnoha sester s sebou nesla zvýšenou citlivost vzhledem k věčnosti. Byla vnímána jako velmi blízký obzor, za nímž se uskutečňuje nejen setkání s Bohem, ale také mezi sestrami navzájem. „*Ted' máme otevřených šest domů [...]. Zapomněla jsem na dům, který máme v nebi, ten je stále otevřený, jeho ředitel nehledí na představené ani na kapituly, vezme si, koho chce, a už jich má sedm. Po matce novicmistrové si vzal sestru Luigi Giordano a sestru Minu; první zemřela 16. srpna během sedmi dnů na tyfus, druhá šla do Turína [...], ale zemřela na souchotiny 4. října, den nebo dva po složení slibů.*“¹⁶³ Z dopisu adresovaného Giovannimu Caglierovi vidíme, že odchod na věčnost byl skutečně velmi blízkou realitou úzce spjatou s nadějí na shledání, k němuž mohlo dojít velmi brzy. Ze svědectví některých současníků vidíme, že i přes hlubokou bolest, vnímaly sestry toto své odloučení jako dočasné a krátké. „*Bylo dojemné pozorovat pohřební průvod, který doprovázel zesnulou spolusestru na hřbitov. Místní lidé plakali, ale sami mladí mi pak řekli, že je dojala spořádanost a skromná tichost sester natolik, že dívky z vesnice říkaly, že chtějí jít také k sestram.*“¹⁶⁴

Přátelství, jež mělo počátek zde na zemi, je pro Marii Dominiku realitou, která bude mít mnohem dokonalejší naplnění na věčnosti. Jestliže už zde na zemi je středobodem jejích přátelství Ježíš, oč víc bude toto platit na věčnosti. Přátelství tedy není jen dočasnou záležitostí, je to vztah, který směřuje do věčnosti. „*Kolikrát jsme si na vás vzpomněly a modlily se za vás, abychom nejen my, ale také vy jste měly toto odhodlání, a tak abychom se, jak doufám, jednoho dne mohly všechny společně setkat*

---

¹⁶² Srov. *Lettera dei carabinieri al sindaco di Mornese*, Castelletto d'Orba, 1872, in: Cavaglià, Piera – Costa, Anna: *Orme di vita tracce di futuro. Fonti e testimonianze sulla prima comunità delle Figlie di Maria Ausiliatrice (1870 - 1881)*. Roma: LAS, 1996, s. 129.

¹⁶³ D 7,3.

¹⁶⁴ *Relazione di don Domenico Pestarino sulla comunità delle FMA*, Torino, 1874, in: Cavaglià, Piera – Costa, Anna: *Orme di vita tracce di futuro. Fonti e testimonianze sulla prima comunità delle Figlie di Maria Ausiliatrice (1870 - 1881)*. Roma: LAS, 1996, s. 105.

*tam nahoře v krásném nebi.*¹⁶⁵ Přátelství se tak neomezuje pouze na ty, s nimiž můžeme být pohromadě. Marie Dominika dokonce upozorňuje na to, že to ani není jeho smyslem. „*Jsem si jistá, že vás odjezd ředitelky*¹⁶⁶ *zarmoutil, ale odvalu, moje milé, dobře víte, že tento život nežijeme kvůli tomu, abychom byly stále spolu, vždyť to budeme mít až v nebi.*“¹⁶⁷ Až věčnost tedy přináší duchovnímu přátelství jeho definitivní naplnění. Můžeme tedy uzavřít, že Marie Dominika v tomto ohledu posunuje význam přátelství ještě dále, již není pouze pomocí na cestě k Bohu, ale samo o sobě, nakolik je v Bohu zakotvené k němu také směřuje a má v něm své naplnění.

3.2.7 Láska k bližnímu jako předpoklad modlitby

Poté, co jsme nahlédli některé důležité aspekty týkající se duchovního přátelství tak, jak je lze sledovat u Marie Dominiky Mazzarello, je snad možné nabídnout jakýsi celkový pohled na ně. Je zřejmé, že duchovní přátelství v jejím pojetí překračuje rámeček, který mu dává Giuseppe Frassinetti ve své knize *Amicizie spirituali*. Tento velký ctitel Terezie od Ježíše se pokusil téma duchovního přátelství zpracovat na základě jejího díla především pro potřeby lidí žijících ve světě, kteří se rozhodli pro intenzivnější duchovní život. To je první vymezení, které tomuto tématu Frassinetti dává a které je zcela logicky překročeno v prostředí komunitního života. Není pochyb, že přátelství tak, jak je Frassinetti pojímá, bylo stěžejní pro léta dospívání Marie Dominiky Mazzarello (a řady jejích přítelkyň), je však třeba upozornit, že tento podklad pro tento model přátelství jsou z díla Terezie od Ježíše převzaty poněkud uměle. Duchovní přátelství jako samostatné téma v jejím díle v podstatě nenajdeme. Tím samozřejmě netvrdíme, že by Frassinettiho snaha nabídnout duchovní přátelství jako prostředek k růstu osobám žijícím ve světě byla chybná. Upozornujeme pouze na to, že jde o téma, které je z Tereziina díla odvozeno druhotně.

---

¹⁶⁵ D 26,2.

¹⁶⁶ Sestra Caterina Daghero byla poslána jako ředitelka do nového domu v Saint-Cyr ve Francii, který byl otevřen 4. dubna téhož roku.

¹⁶⁷ D 35,1.

Oproti tomu můžeme pozorovat, že tématu vztahů v komunitě pojímaných jako určité rozšíření požadavků duchovního přátelství, si všímají obě ženy, tedy Terezie od Ježíše i Marie Dominika Mazzarello. V *Cestě k dokonalosti* najdeme celou řadu doporučení, která se této problematice týkají. Pro autorku tohoto spisu, je totiž kvalita vztahů úzce provázána s tématem modlitby. Dříve, než začne o modlitbě hovořit, věnuje se velmi obsírně úvahám o jejích předpokladech a prvním z nich je pro ni „*láska, kterou se máme navzájem zahrnovat.*“¹⁶⁸ Ačkoliv pojímá *Cestu k dokonalosti* jako poučení o modlitbě,¹⁶⁹ neváhá věnovat téměř polovinu této své knihy tématům spjatým s komunitním životem. Vidíme, že pro ni spolu obě témata velmi úzce souvisejí.

V době, kdy se Marie Dominika stane představenou Dcer Panny Marie Pomocnice, je jí samozřejmě mnohem bližší Tereziino pojetí vztahů a přátelství, tak jak je můžeme vidět původně v jejím díle, než to, co k tomuto tématu z téhož díla vybírá Frassinetti. Podobně jako Terezie staví mnohokrát do přímé souvislosti vztahy, v jejichž středu má být Kristus, s modlitbou jako projevem vztahu člověka a Boha.

Toto krátké shrnutí může zároveň posloužit jako jakési přemostění směrem k tématu modlitby, jímž se budeme dále zabývat.

---

¹⁶⁸ Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, IV, 4.

¹⁶⁹ Tamtéž, předmluva, 1.

4 Modlitba u Marie Dominiky Mazzarello

Od otázky duchovního přátelství se nyní přesuneme k dalšímu velkému tématu, kterým je modlitba. Listujeme-li v dopisech Marie Dominiky Mazzarello, snad nás překvapí, že jsou zde zmínky o modlitbě tak četné. Možná bychom od ženy, která je spoluzakladatelkou řeholního institutu věnujícího se intenzivně apoštolátu, očekávali, že se bude více zabývat jinými tématy. Na úvod však můžeme pouze konstatovat, že jen těžko nacházíme mezi její korespondencí dopis, v němž by nebyla alespoň malá výzva k modlitbě.

Otázka, jež se nyní nabízí, bude směřovat k tomu, jakým způsobem aplikovala to, co si skrze Frassinettiho dílo osvojila z učení Terezie od Ježíše o modlitbě. Vrátime se tedy zpět k základním tématům týkajícím se modlitby, o nichž bylo pojednáno v první části této práce, a pokusíme se je znovu uchopit především skrze dopisy Marie Dominiky Mazzarello. Nadále si ovšem budeme všimnout toho, jakým způsobem s nimi bylo dále pracováno a k jakým posunům zde došlo.

4.1 Kroky předcházející modlitbě

V kapitole věnované formaci k modlitbě podle Frassinettiho příručky *Pater noster di S. Teresa di Gesù* jsme viděli dva předpoklady modlitby, které tento autor vybírá z díla Terezie od Ježíše. Je to jednak pochopení nezbytnosti modlitby a dále pak rozhodnutí pro modlitbu. Obě tyto myšlenky nacházíme v různé podobě také u Marie Dominiky Mazzarello.

4.1.1 Nezbytnost modlitby

Výše jsme upozornili na četnost zmínek o modlitbě, jež nacházíme v dopisech spoluzakladatelky Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice. Tato skutečnost nás posunuje bezprostředně k základnímu předpokladu modlitby, jak jej vnímá Terezie a spolu s ní

i Frassinetti, totiž k její nezbytnosti. Jestliže Marie Dominika v drtivé většině svých dopisů vyzývá k modlitbě, pak i kdybychom zde neřekli více, je jasné, že ji považovala za nezbytnou.

Již bylo řečeno, že Terezie od Ježíše v konkrétní historické situaci, v níž se nacházela, musela obhájit nutnost modlitby. Frassinetti v tom vidí první krok pro toho, kdo chce s životem modlitby začít, vyzývá k odhodlanosti vydat se na cestu a nenechat se odradit žádnou překážkou.¹⁷⁰ Pro Marii Dominiku je situace trochu jiná. Počátky nového řeholního společenství v Mornese byly spojeny s velkým nadšením a odhodláním, přicházely mladé dívky, které se k tomuto společenství chtěly připojit. Bylo potřeba položit solidní základ, který vydrží i logiku přirozeného vývoje, kdy počáteční nadšená horlivost postupně vyprchává. Do tohoto základu pro Marii Dominiku jednoznačně patřila modlitba. Pro život mladé komunity ji považuje za zcela nezbytnou.

Podívejme se nyní, jak tuto nezbytnost modlitby vlastně chápat. Původní stanovy Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice vymezovaly velmi přesně čas a způsob společné modlitby.¹⁷¹ Nenajdeme v nich samostatnou kapitolu o modlitbě, ale to, co se modlitby dotýká, je zahrnuto do časového rozvrhu dne, jenž byl určen velmi přesně. Hovoří-li Marie Dominika Mazzarello o modlitbě, o nutnosti modlit se s horlivostí a stále, pak se zřejmě nejedná pouze o to, co by mělo být náplní oněch stanovami velmi přesně vymezených časových úseků (ačkoliv i to sem samozřejmě patří), jako mnohem spíše o požadavek zaujetí celkového postoje modlitby.

Ze zpráv o první komunitě v Mornese se dozvídáme, že v ní panovala velká usebranost a ovzduší hluboké modlitby. *„Modlitba byla horlivá a nepřetržitá, zanícené střelné modlitby vystupovaly často k Nejvyššímu jako oblak příjemného kadidla.*

---

¹⁷⁰ Srov. Frassinetti, Giuseppe: *Pater noster di S. Teresa di Gesù*, in: *Opere ascetiche*, Roma: Tipografia poliglotta Vaticana, 1910, s. 341 – 342.

¹⁷¹ Srov. *Regole o Costituzioni per l'Istituto delle Figlie di Maria SS. Ausiliatrice aggregate alla Società salesiana*. Torino, 1878, Tip. Salesiana, X, 1 – 8.

*V tomto domě byla opravdu laus perennis.*¹⁷² Ze vzpomínek salesiána Giacoma Costamagni, který byl pověřen duchovním vedením komunity v Mornese, vyplývá, že modlitba byla něčím, co tento dům výrazně charakterizovalo. O příkladném životě modlitby hovoří také don Domenico Pestarino, který znal většinu prvních sester osobně a některé z nich dlouhá léta duchovně doprovázel: *„Co do zbožnosti jsou pro mě samotného povzbuzením, ať již v usebranosti, v přistupování ke svatým svátostem, v rozjímání, v recitaci oficia a v dalších modlitbách a pobožnostech.*“¹⁷³

Když tedy Marie Dominika ve svých dopisech mluví o modlitbě, má na mysli něco, co udává zásadní tón celému životu, bez čeho není vůbec možné hovořit o křesťanském životě. Modlitba je pro ni postoj člověka, který je zcela závislý na svém Stvořiteli. Bez modlitby podle ní nelze nejen cokoliv uskutečnit, ale nelze bez ní ani žít. Když velmi často prosí o modlitbu za sebe, za sestry navzájem, za salesiány atd., pak je to proto, že si je vědoma základní potřeby spojení s Bohem, bez něhož zůstává lidské úsilí neplodné.¹⁷⁴ *„Bez Boží milosti a bez modlitby nemůžeme ani udělat nic dobrého, ani mít pokoj v srdci, ani žít jako dobří křesťané a tedy ani spasit svou duši.*“¹⁷⁵ To jsou slova, která jí připisuje spirituál domu v Mornese Giacomo Costamagna během beatifikačního procesu. Modlitbu tedy chápe jako neoddiskutovatelnou součást křesťanského života a jako nutný předpoklad apoštolátu.

Tato základní nutnost obracet se k Bohu ve všech potřebách není samozřejmě pouze specifikem řeholního života. Do tohoto společenství modlitby Marie Dominika vtahuje nejen své spolusestry, ale neváhá prosit o modlitbu také svěřené dívky, jak vidíme z dopisu napsaného chovankám domu v Las Piedras: *„Také já vás mám moc*

---

¹⁷² *Coferenza di don Giacomo Costamagna alle FMA*, Santiago, 1900, in: Cavaglià, Piera – Costa, Anna: *Orme di vita tracce di futuro. Fonti e testimonianze sulla prima comunità delle Figlie di Maria Ausiliatrice (1870 - 1881)*. Roma: LAS, 1996, s. 346.

¹⁷³ *Relazione di don Domenico Pestarino sulla comunità delle FMA*, Torino 1874, in: Cavaglià, Piera – Costa, Anna: *Orme di vita tracce di futuro. Fonti e testimonianze sulla prima comunità delle Figlie di Maria Ausiliatrice (1870 - 1881)*. Roma: LAS, 1996, s. 105.

¹⁷⁴ *Srov. J 15,5.*

¹⁷⁵ *Maccono, Ferdinando: Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice II.*, Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 185.

*ráda, ačkoliv vás neznám, a modlím se za vás všechny, aby vám Pán všem dal ty milosti a požehnání, které jste mi přály. Modlete se za mě stále, také já se za vás stále modlím, aby vám Pán dal růst tak, abyste byly dobré, zbožné, poslušné.*¹⁷⁶ Podobně prosí o modlitbu také různé další osoby, s nimiž je v písemném styku. Z modlitby tedy není nikdo vyňat, ani není nikdo, kdo by ji nepotřeboval. Pro Marii Dominiku je to životní nutnost každého křesťana a jako takovou ji vštěpovala těm, jež jí byly svěřeny. Modlitba byla součástí výchovy, kterou spolu se svými spolusestrami uplatňovala. „*Učila nás šít, ale především nás učila se modlit,*“¹⁷⁷ dosvědčila jedna z jejích bývalých žákyň při beatifikačním procesu.

Nezbytnost modlitby u Marie Dominiky ovšem nelze chápat pouze ve vztahu k apoštolátu, případně k činnosti vůbec. Je-li na jednu stranu nezbytným předpokladem pro plodný apoštolát, je stejně tak nutná pro samotný růst člověka ve vztahu k Bohu. Jen v modlitbě se člověk učí se modlit a jen v modlitbě se stává citlivým na Boží hlas a učí se s ním spolupracovat. „*Myslete stále na to, že nejste schopna ničeho a to, co se Vám zdá, že umíte, je Boží ruka, která ve Vás pracuje. Bez Něho jsme schopné dělat jen zlé.*“¹⁷⁸ Tato slova z krátkého lístku napsaného několik měsíců před smrtí velmi dobře vystihují, že modlitba není nutným předpokladem pouze vnější oblasti lidského konání, ale že je také předpokladem k tomu, aby Bůh mohl uskutečňovat své dílo v nitru člověka.

4.1.2 Rozhodnost

Giuseppe Frassinetti na podkladě díla Terezie od Ježíše mluví o důležitosti pevného rozhodnutí k modlitbě, jež vyplývá právě z její nezbytnosti. Rozhodnost byla

---

¹⁷⁶ D 44,1.

¹⁷⁷ Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I.* Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 112.

¹⁷⁸ D 66,2.

vlastnost, na níž se u Marie Dominiky shodují všichni její životopisci,¹⁷⁹ a lze říci, že se v jejím případě nevztahovala pouze k otázce modlitby, ale k celkovému nasměrování života (což spolu samozřejmě souvisí). Nebyla váhavá a vážná rozhodnutí činila s určitou lehkostí. V necelých šestnácti letech učinila slib čistoty, aniž by měla dojem, že je třeba se o tom dlouze radit.¹⁸⁰ Podobně v okamžiku, kdy mělo dojít k definitivnímu oddělení nového řeholního institutu od Zbožného sdružení Dcer Neposkvrněné, byla Marie Dominika velmi rychle rozhodnuta a bylo jí jasné, kde je její místo, na rozdíl od řady jejích přítelkyň, Petronillu Mazzarello nevyjímaje.¹⁸¹

Schopnost rozhodovat se pak projevovala i jako představená, a to jak ve vztahu ke spolusestrám, tak vzhledem ke svěřeným dívkám. Tam, kde se jednalo o dobro osob, často zasáhla velmi rázně. Za mnohé můžeme uvést komplikovaný případ záhadné postulanky Agostiny Simbeni¹⁸², v němž se Marie Dominika jako jedna z mála nenechala zmanipulovat a snažila se dívku co nejrychleji poslat z Mornese pryč. Rozhodnost uplatňovala také ve vztahu ke spolusestrám, ve spletitých personálních otázkách týkajících se složení komunit a rozdělení úkolů v nich. Zde je třeba si uvědomit, že pracovala s lidmi, jejichž zkušenost s komunitním životem byla často stará jen několik málo let, někdy pouze měsíců a že tudíž narážela na řadu překážek způsobených jednoduše nezralostí těchto sester. Na druhé straně zde byli salesiánští představení, kteří neměli vždy potřebný vhled do života komunit, jimž však byla představená institutu v některých rozhodnutích podřízena. I tak se ale kupříkladu neváhala energicky postavit proti přeložení nezkušené sestry Terezy Laurantoni do Lu

---

¹⁷⁹ Srov. např. Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I*. Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 26 – 27.

¹⁸⁰ Srov. *Cronistoria I. La preparazione e la fondazione 1828 – 1872*, ed. Capetti, Gina, Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1977, s. 52 – 53.

¹⁸¹ Srov. tamtéž, s. 272 – 273.

¹⁸² „*Agostina Simbeni vstoupila do institutu jako postulanka [...]. Cronistoria upřesňuje, že dívka byla doporučena donu Boskovi „vlivnou osobou, které nebylo možno odříci.“ Považovala se za dceru politického vyhoštěnce na Sibiř. Pocházela z Říma, ale žila v jednom výchovném institutu v Turíně (srov. Cronistoria, sv. II, 188-192). Zdála se inteligentní a vybavená zvláštními schopnostmi v „duchovních záležitostech.“ Vzhledem k nenormálním projevům není pochyb, že šlo o skutečně patologický případ. Simbeni zapůsobila na komunitu sugescí, s níž dokázala oklamat také salesiánského ředitele...“ D 6, pozn. 2.*

Monferrato, kde jí měl být svěřen úkol, pro nějž neměla potřebné kompetence ani osobní zralost.¹⁸³ Je samozřejmě logické, že funkce představené určitou mírou rozhodnosti vyžaduje. U Marie Dominiky však chceme opět sledovat rozhodnost především jako určitou vnitřní dispozici, již projevovala navenek, jak můžeme pozorovat z výše uvedených příkladů, která však byla také důležitým momentem jejího života s Bohem a postojem, k němuž v různých obměnách vybízela své spolusestry.

Ve svých dopisech Marie Dominika nepoužívá ani tak pojem rozhodnost, mnohokrát ale vyzývá k odvaze a vytrvalosti v započatém úsilí o dobro.¹⁸⁴ Oba tyto postoje s rozhodností úzce souvisejí, mohli bychom říci, že rozhodnost je jakýmsi jejich kořenem či východiskem. Člověk jimi podle ní odpovídá na Boží jednání. „...z naší strany mějme dobrou vůli, ale dobrou vůli opravdovou a rozhodnou, a Ježíš udělá ostatní,“¹⁸⁵ píše misionářkám do Buenos Aires. Je totiž přesvědčena o tom, že Bůh zahrnuje svou zvláštní milostí ty, u nichž vidí opravdovou touhu mu zcela patřit. Rozhodnost tu pak můžeme chápat v tom smyslu, že nejde o jakési chvilkové nadšení, ale o poctivé a vytrvalé úsilí. V dopise komunitě v Montevideu hovoří o odhodlanosti, jež ale není jednostrannou záležitostí, je to vždy především Boží dar člověku a ten na něj svobodně odpovídá, jak vidíme z následujícího úryvku z dopisu sestrám v Montevideu: „*Vykonaly jsme si duchovní cvičení a díky dobrému Ježíši v nás všech zanechala pevné odhodlání stát se svatými. [...] Kolikrát jsme si na vás vzpomněly a modlily se za vás, abychom nejen my, ale také vy jste měly toto odhodlání.*“¹⁸⁶

Pro Marii Dominiku je důležité úsilí o vytrvalost podporovat opakovanými návraty k počátečním rozhodnutím a předsevzetím, jež jsou pro ni velmi cenná právě proto, že se dějí ve spolupráci mezi Bohem a člověkem. Je tedy třeba zabránit tomu, aby se ztratily kdesi mezi všedními starostmi. V tomto bodě je velmi realistická, jelikož chápe, že v povinnostech spojených s apoštolátem může mnoho dobrých předsevzetí

---

¹⁸³ Srov. D 15, 3 – 4.

¹⁸⁴ Např. D 49,6.

¹⁸⁵ D 29,1.

¹⁸⁶ D 26,2.

a rozhodnutí jaksi zapadnout a život pak postrádá nezbytnou kontinuitu. Jako prostředek, jak se tomuto bránit, vidí návraty k předsevzetím, k nimž vybízí především v souvislosti s významnými liturgickými obdobími a svátky. „*Během duchovních cvičení jsme ve svém srdci zapálily oheň, ale jestliže občas nevymeteme popel a nepřiložíme dříví, oheň zhasne. Právě teď je čas oživit oheň. Během těchto svátků Neposkvrněné a potom o Vánocích je třeba, abychom vzbudily tolik horlivosti, abychom zůstaly horlivé až do smrti. Pustíme se tedy všechny do toho s odvahou a dobrou vůlí.*“¹⁸⁷ Je to Pán, od něhož pochází oheň zapalující lidská srdce, ze strany člověka je však nutné o tento oheň pečovat. Obraz ohně a péče o něj je této ženě velmi drahý a vícekrát jej používá jako symbol spolupráce Boha a člověka v čase. Konkrétní podobou času je pro ni prožívání liturgického roku, jež mělo být pro sestry spojeno nejen připomínkou toho, co Bůh činí v dějinách spásy, ale také toho, co vykonal jedinečného v jejich životě. Tím je překonávána roztržštěnost a život se tak stává stále více celistvým.

4.1.3 Usebranost

Třetím krokem k modlitbě vedle poznání její nezbytnosti a pevného rozhodnutí je snaha o usebranost. Najdeme ji jak u Terezie od Ježíše, tak u Marie Dominiky Mazzarello. V *Cestě k dokonalosti* je téma usebranosti vícekrát a dosti podrobně probíráno. Terezie o ní mluví také v souvislosti s odříkáním a s námahou, kterou je nutno vynaložit a k níž nejsou vždy všichni ochotní.¹⁸⁸ Jak byla ale usebranost prožívána v prostředí komunity, která žila pod jednou střechou s chovankami internátu, věnovala se jejich vyučování a výchově? Je v podobném prostředí usebranost vůbec možná? Chceme-li odpovědět na tyto otázky, musíme si uvědomit, že je možné se na

---

¹⁸⁷ D 27,8.

¹⁸⁸ „*Namítnete mi, že to už je rozjímání, zatímco vy nemůžete a ani nechcete nic jiného, než modlit se ústně. Některé osoby totiž milují vlastní pohodlí, že se nechtějí ničím trápit. A protože nejsou zvyklé rozjímat a zpočátku se jen stěží dokážou usebrat, raději tvrdí, že toho nejsou schopny a že se umí jen modlit ústně, aby se vyhnuly té námaze.*“ Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, XXIV, 6.

věc podívat minimálně ze dvou různých úhlů pohledu. Usebranosti samozřejmě napomáhají určité vnější podmínky, které mohou a nemusí být příznivé, a usebranost je zároveň vnitřní postoj, jenž není na těchto podmínkách výlučně závislý. Podíváme-li se nejprve na vnější podmínky, jež nabízely první domy Dcer Panny Marie Pomocnice, vidíme, že zde vládl řád, který platil s určitými úpravami také pro chovanky těchto domů. Zahrnoval v sobě mimo jiné i to, že v určitých denních dobách mělo být ticho, jež se porušovalo, jen když bylo potřeba sdělit něco důležitého. „*V době práce je dovoleno potichu mluvit, když to vyžadují pracovní povinnosti, organizace práce, pochůzky, vyřizování záležitostí, s nimiž přicházejí osoby z venku.*“¹⁸⁹ Jedná se ovšem o určitou dobovou zvyklost, kdy tímto způsobem fungovala většina podobných zařízení pro mládež, oproti nim se pak salesiánské domy naopak vyznačovaly na tehdejší poměry jistou neuspořádaností. Sama Marie Dominika naopak ráda využívala okamžiky práce, aby pohovořila s některou ze sester nebo dívek. Vidíme tedy, že ticho a mlčení nebylo zdaleka absolutizované, spíše se jednalo o rozlišení toho, kdy a o čem mluvit. Přesto o ní dobová svědectví tvrdí, že byla navyklá usebranosti.¹⁹⁰ Můžeme tedy konstatovat, že se na jednu stranu jednalo o vytvoření určitých vnějších podmínek, jimž bezesporu napomáhal tehdejší způsob života, na druhou stranu tyto podmínky nebyly dodržovány nijak striktně. Vnitřní usebranost na nich tedy nebyla nutně závislá. Oba dva aspekty, tedy vnější i vnitřní, však spolu půjdou ruku v ruce.

Podívejme se nyní, jak o tichu a usebranosti hovoří sama Marie Dominika. Jsou pro ni nezbytnými předpoklady spojení s Bohem a svým spolusestrám je opakovaně doporučuje. Obojího se ovšem dosahuje každodenním úsilím, které se odehrává jak uvnitř, tak také navenek. Co se týče vnějšího ticha, vícekrát nabádá k vyvarování se zbytečných hovorů tam, kde je možné ticho zachovat. Tato zásada nás možná překvapí vzhledem k apoštolátu mezi mladými dívkami. Marii Dominice ovšem nejde

---

¹⁸⁹ *Regole o Costituzioni per l'Istituto delle Figlie di Maria SS. Ausiliatrice aggregate alla Società salesiana.* Torino, 1878, Tip. Salesiana, X, 5.

¹⁹⁰ Srov. Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice II.* Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 58.

o zachování mlčení v situacích, kdy to prakticky není možná, mnohem spíše se jedná o pozorné rozlišování toho, kdy je třeba mluvit a kdy nikoliv. Sestře Giuseppině Vernigaud napsala následující řádky: „*Každý den znovu začínejte být opravdu pokorná, modlit se srdcem a pracovat s čistým úmyslem. Mluvte málo, maličko se stvořeními, mluvte spíše hodně s Pánem, On Vás učiní opravdu moudrou. Modlete se za mě.*“¹⁹¹ Nemůžeme zde nezpomenout na Tereziina první léta v klášteře Vtělení, o nichž říká, že v nich mnoho času strávila neúčinnými hovory. Výzva mluvit málo s tvory má zcela jistě tento původ. Opět můžeme namítnout, že prostředí kontemplativního kláštera je v tomto směru zcela odlišné od prostředí komunity, která měla na starosti internát, školu či oratoř. Zdá se však, že se jedná o tentýž požadavek, který se na různých místech realizuje různě. Fakticky zde bude mít samozřejmě vnější ticho jinou podobu, ale vždy půjde o totéž úsilí nemluvit zbytečně. Jak můžeme vidět z citovaného úryvku, mluvit málo se stvořeními dává prostor rozhovoru s Pánem, jehož plodem je moudrost. Až tato moudrost učiní plodným i rozhovor s druhými lidmi. Tedy jen ten, kdo často hovoří s Pánem, má co říci také druhým a jeho řeč pak není prázdná. Jde tedy o ticho, jímž není nikdo okrádán a jímž naopak okolí toho, kdo o ně usiluje, může jen získat.

Podívejme se nyní, jak je úsilí o vnější ticho spojeno s vnitřní usebraností. Marie Dominika Mazzarello je chápe jako nutnou podmínku k zaslechnutí Božího hlasu, který promlouvá v nitru člověka. „*Je třeba mluvit málo s tvory, malinko o tvorech a vůbec nic o sobě samých. Chceme-li slyšet Ježíšův hlas, je třeba být stále usebrané v srdci. Buďte tedy usebraná a pokorná a stanete se velkou svatou.*“¹⁹² V těchto několika větách je shrnuto tajemství usebranosti. Vidíme, že vyhýbání se zbytečným hovorům je zde zcela jasně odstupňováno a odpovídá logice odříkání, jejímž vrcholným požadavkem je zřeknutí se sebe sama. Jinými slovy jde o přesměrování pozornosti od vlastní osoby, „zajímavých“ témat, která poskytují druhí či jen sice neškodného, leč prázdného tlachání, do vlastního nitra, kde je možné zaslechnout Ježíšův hlas. Můžeme tedy říci,

---

¹⁹¹ D 22,10.

¹⁹² D 22,15.

že usebranost, jakožto schopnost přebývat ve vlastním nitru, je ještě více než vnějším tichem určována odpoutaností od sebe sama.

4.2 Modlitba a život

Poté, co jsme se zabývali předpoklady modlitby, posuneme se nyní k otázce, jakým způsobem modlitba utvářela život Marie Dominiky Mazzarello a prvních sester v Mornese. Jelikož se jedná o téma velmi široké, zaměříme se především na modlitbu jako jeden z faktorů utvářející křesťanský život. Je zkušeností mnoha křesťanů, že modlitba proměňuje život člověka. Podíváme-li se na život Marie Dominiky, vidíme zde velkou důvěru právě v tuto moc modlitby, kterou osvědčovala zejména v těžkostech, jichž nebylo v začátcích Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice právě málo. K modlitbě povzbuzovala především ty, které se cítily skleslé. Petronilla Mazzarello vypráví, že často opakovala Tereziino „*nic at' tē nedēsī, v̄sechno pomījī, jenom Bůh se nemēnī, kdo má Boha, má v̄sechno.*“ A dodávala, že jestliže Pán něco dopustil, pak také neodepře svou pomoc.¹⁹³

4.2.1 Modlitba jako prostor k růstu

Modlitba je pro Marii Dominiku místem, v němž člověk dovoluje Bohu, aby jej učinil takovým, jakého jej chce mít, je tedy součástí dorůstání člověka do původního záměru Stvořitele.¹⁹⁴ Jak jsme již viděli, modlitbu chápe jako pozornost k Tomu, jenž je přítomen v nitru člověka. Tato pozornost v sobě zahrnuje také postoj otevřenosti Božimu jednání s člověkem. „...*je to Boží ruka, která ve Vás pracuje.*“¹⁹⁵ Tato slova z jednoho z jejích posledních dopisů svědčí o hlubokém přesvědčení, že Bůh skutečně jedná v člověku a to i přes veškerou jeho nedostatečnost. „*Vzpomenete si někdy*

¹⁹³ Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I.* Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, 392.

¹⁹⁴ Srov. Posada, María Esther - Costa, Anna – Cavaglià, Piera: *La sapienza della vita. Lettere di Maria Dominica Mazzarello.* Roma: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 2004, s. 11.

¹⁹⁵ D 66,2.

v modlitbě na své dcery v Mornese? A zvláště na mne, protože to potřebuji ze všech nejvíc, nebudu Vám vyjmenovávat všechny své špatnosti, protože by to chtělo víc než tento papír. Modlete se trochu k Pánu, aby mě jednou udělal právě takovou, jakou bych chtěla být.“¹⁹⁶ Hřích poznamenává celou lidskou existenci tak, že nejsme sami o sobě schopni přiblížit se obrazu, který Bůh do člověka vtiskl. Marie Dominika si je této skutečnosti dobře vědoma. V jejích dopisech najdeme četné výzvy k odvaze v boji s chybami a hříchy, ale zároveň hluboké přesvědčení, že sami nemůžeme tohoto vítězství dosáhnout. Jak vidíme z následujícího úryvku z dopisu Giovannimu Caglierovi, nežije v iluzích o sobě a o svých slabostech se vyjadřuje velmi otevřeně a jadrně. „Modlete se trošku, abych toho byla hodna, abych zemřela sama sobě a své sebelásce, které mám tolik, tolik, že každou chvíli zakopnu a svalím se na zem jako opilec. Modlete se také za všechny sestry, které se svěřují do Vašich modliteb, a všechny, od sester až po chovanky.“¹⁹⁷

Tento postoj důvěry v Boha, v jehož moci je učinit z člověka to, k čemu jej stvořil, vštěpuje také ostatním spolusestrám: „Budte veselá a žádné strachy z Vašich chyb, že se nedají napravit všechny najednou. Postupně proti nim s dobrou vůlí bojujte, a když Vám je Pán dá poznat, nikdy je nenechte na pokoji, ale udělejte ze své strany všechno, co můžete, abyste se napravila, uvidíte, že jednou nade vším zvítězíte! Odvahu tedy, mějte velkou důvěru v Boha a opravdového ducha pohrdání sebou a uvidíte, že všechno půjde dobře.“¹⁹⁸ Boj s vlastními chybami ovšem není jakýmsi úsilím o dokonalost na základě vlastního uvážení, je podřízen Božímu vedení a člověk je povolán se svými chybami bojovat tak, jak mu je Bůh dává poznat. V modlitbě je postupně na tuto cestu uváděn. Velká důvěra v to, že Bůh člověka na této cestě růstu vede, je zároveň zárukou konečného vítězství. „Řekni Pánu, aby Ti dopřál čas, aby ses

---

¹⁹⁶ D 7,10.

¹⁹⁷ D 9,9.

¹⁹⁸ D 17,4.

*stala svatou a získala pro něj mnoho duší.*¹⁹⁹ Čteme v dopise, jehož adresátkou je sestra Giovanna Borgna. Bůh je Pánem času a tedy i konkrétního času vyměřenému každému člověku. Je také Pánem toho, čím se má v tomto čase stát a co má vykonat vzhledem k druhým. Na této cestě není místo pro svévoli jak vůči sobě samým, tak vůči druhým. Tak jako se člověk v modlitbě podřizuje Božímu vedení, tak má Boží záměry respektovat také u druhých, protože i oni jsou Bohem vedeni ke svatosti. *„Stejně tak ostatní, každá má své chyby, je třeba je s láskou opravovat, ale nepředpokládat, že je nebudou mít, a ani nepředpokládat, že se napraví všechno najednou, to ne, ale s modlitbou, trpělivostí, bdělostí a vytrvalostí se postupně zvládne všechno. Důvěřujte v Ježíše, všechny své obtíže vložte do Jeho Srdce, nechte jednat Jeho, On vše napraví. Buďte stále veselá, mějte stále dobrou mysl.*²⁰⁰ Úkolem představené, již je tento dopis adresován, tedy není napravit chyby druhých, ale předkládat je s důvěrou Kristu, v jehož moci je jejich náprava. Zároveň však nejde o jakýsi pasivní postoj, kdy by měla pouze vyčkávat, jde o aktivní dialog. Marie Dominika velmi často vybízí sestry k tomu, aby si vzájemně vyprošovaly potřebné milosti. *„Budu se modlit [...] ať vám dá opravdovou pokoru, lásku, poslušnost a opravdovou lásku k Ježíši. Modlím se k němu a stále se budu modlit, ať vám dá nebo zachová tyto ctnosti, ať vám dá také ducha umrtvování, obětování vlastní vůle, ať vás zachová v horlivosti a úsilí a ať vám všem dá také pevné zdraví. Jste spokojené, že vám Ježíš dá všechny tyto věci? Přeji vám je opravdu ze srdce a budu se stále modlit, pokud mi dá žít ve své milosti! A vy, mé milované dcery, modlete se takto také za mě, která to ze všech nejvíc potřebuji.*²⁰¹ Její důvěra v Boží moc jí dovoluje to, oč pro druhé prosí, již považovat za uskutečněné.

Vidíme tedy, že u Marie Dominiky je modlitba prostorem, v němž Bohu dovoluje, aby na ní i na druhých uskutečňoval své záměry, které ze své strany postupně objevuje. Jde tedy o skutečnost celkově velmi dynamickou, v níž ovšem můžeme také postřehnout základní směr pohybu, a sice z vnějšku dovnitř. Modlitba je chápána jako

---

¹⁹⁹ D 19,2.

²⁰⁰ D 25,3.

²⁰¹ D 55,6.

cesta, skrze niž je vnější rámeček života s nejrůznějšími pravidly a povinnostmi vtahován do dynamiky vztahu člověka a Boha. Tuto souvislost lze samozřejmě uchopit i opačně: to, jak se člověk projevuje navenek, má stále více odpovídat tomu, čím je uvnitř. Marie Dominika velmi dobře rozlišuje mezi tím, co je jen vnějším zdáním, a tím, co se odehrává v nitru člověka. Bezprostředně se podílela na vzniku nového řeholního institutu a bylo jí tedy jasné, že zde může hrozit určitá vnějškovost. Že totiž ty, které přicházejí, aby se staly řeholnicemi, nepochopí, že tato životní změna se má odehrát především uvnitř. Že v počátečním nadšení přijmou velmi snadno některé vnější projevy řeholního života, ale neosvojí si základ, z něhož mají tyto projevy vycházet. Stojí za povšimnutí, že v dopisech Marie Dominiky nenajdeme mnoho zmínek o tom, jak se mají sestry navenek chovat. Jde na podstatu věci a vyžaduje, aby v první řadě usilovaly o vnitřní postoje odpovídající řeholnímu stavu. Je tomu tak i v modlitbě. Marie Dominika ve svých dopisech téměř nemluví o formě modlitby. Mluví ale o tom, že modlitba má vycházet ze srdce. „*Odvahu tedy, má dobrá sestro Teresino, snaž se být stále pokorná a upřímná, modli se hodně, ale ze srdce.*“²⁰² Do srdce člověka Bůh vkládá touhu po sobě a tam mu také člověk odpovídá.

Také ovzduší v komunitě je plodem modlitby, není možné je vytvořit pouze lidskými silami. „*Bud'te tak dobrý a modlete se stále, aby se zde udržel tento duch a rostl pořád více a také aby ctnosti, které vidíme kvést, byly spíše vnitřní než vnější,*“²⁰³ napíše Giovannimu Caglierovi v říjnu roku 1876. Nepodléhá vnějšimu zdání, ctnost je především vnitřní postoj a bez modlitby k němu nelze dospět. Vnímá nebezpečí, že horlivé nadšení zůstane pouze na povrchu. Marie Dominika v tomto směru chápe modlitbu jako nutný předpoklad k tomu, aby touha po svatosti pronikala do hloubky a postupně se očišťovala od zbytečných vnějších projevů. Jak píše misionářce Giovanně Borgne, je třeba ctnosti prožívat především uvnitř, jen tak mohou být skutečným příkladem pro ostatní, k tomu je ovšem třeba otevírat srdce před Pánem: „*Odvahu tedy,*

---

²⁰² D 41,2.

²⁰³ D 7,2.

*má milá sestro Giovanni, jednej tak, abys byla stále vzorem ctnosti, pokory, lásky a poslušnosti, a protože Pán vidí do srdce, je třeba, aby byly tyto ctnosti prožívány právě srdcem mnohem víc, než vnějšími skutky.*²⁰⁴ Jednání je tedy v tomto smyslu mnohem více záležitostí vnitřní než vnější a stejně tak i dávání dobrého příkladu.

4.2.2 Společenství modlitby

Pro Terezii od Ježíše byla modlitba povoláním a zvláštním způsobem pak modlitba přímluvná, do níž zahrnovala celý křesťanský svět. Považovala za svůj úkol modlit se za záchranu duší.²⁰⁵ Přímluvná modlitba byla jejím způsobem „boje“ ve světě zmítaném náboženskými válkami a byla důvodem vzniku jejích klášterů. Svým spolusestrám dokonce říkala, že kdyby se tohoto úkolu vzdaly, minuly by se cílem svého povolání.²⁰⁶ Marie Dominika žila samozřejmě ve zcela jiné situaci. I u ní však můžeme pozorovat hluboký smysl pro přímluvnou modlitbu. V zapadlé ligurské vesnici se velmi intenzivně modlila za potřeby církve i světa. „*Nechávala nás modlit se za obrácení hříšníků, za nemocné, za umírající, za všechny,*“²⁰⁷ vzpomínala jedna z jejích bývalých žákyň. V modlitbě za potřeby církve měla zvláštní místo modlitba za papeže. *Cronistoria* zaznamenává zvlášť intenzivní modlitby komunity v souvislosti s úmrtím papeže Pia IX. Podobně jako pro Dona Boska, byl i pro Marii Dominiku důležitý smysl pro věrnost církvi a papeži, k němuž se snažila vychovávat i spolusestry a svěřené dívky.²⁰⁸

Tím se však samozřejmě úmysly přímluvné modlitby nevyčerpávaly. Její dlouholetá spolupracovnice sestra Enrichetta Sorbone vzpomíná, že se velmi intenzivně

---

²⁰⁴ D 19,1.

²⁰⁵ Srov. např. Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, I, 2.

²⁰⁶ Srov. tamtéž, III, 10.

²⁰⁷ Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I*. Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 112.

²⁰⁸ O Vánocích roku 1875 dokonce poslala komunita spolu s chovankami Piu IX. zvláštní přání. Srov. D 4,13.

modlila za rozšíření Božího království v myslích a srdcích všech lidí.²⁰⁹ Nemůžeme zde nevidět návaznost na Tereziino pojednání o prosbě „přijď království tvé“ z modlitby Otče náš.²¹⁰ Z této touhy po šíření Božího království také vyplývá její horlivá modlitba za nová řeholní povolání. Přispět k šíření Božího království je totiž jejich jediným smyslem. Ve zcela odlišném kontextu tak nacházíme tentýž cíl, který jsme viděli u Terezie od Ježíše. O tomto cíli podal při beatifikačním procesu výmluvné svědectví Giovanni Cagliero: „*Nakolik jsem o ní slyšel [...] a nakolik jsem ji poznal během šesti let, kdy jsem ji vedl, mohu ujistit, že Boží služebnice byla stále proniknuta živým přáním, aby byl Bůh poznáván, milován a aby mu bylo slouženo a touhou po spáse duší vykoupených Jeho krví.*“²¹¹

V dopisech Marie Dominiky však nacházíme ještě další neméně důležitý rozměr přímluvné modlitby. Je z nich patrné, že se velmi intenzivně týkala také všech těch, kdo ji obklopovali. Nejčastěji se zde totiž setkáme s výzvou k modlitbě právě v souvislosti s modlitbou za sebe navzájem. Ona sama často prosí o modlitbu za sebe i za ostatní sestry a adresáty naopak ujišťuje o své modlitbě. Prosbu o modlitbu či naopak ujištění o modlitbě obsahují v podstatě všechny její dopisy. Čtenáře by samozřejmě mohlo napadnout, že se jedná o určitý zdvořilostní obrat, který je součástí korespondence stejně jako oslovení či podpis. Tuto domněnku lze ovšem snadno vyvrátit skutečností, že z literárního hlediska jsou dopisy prosty jakýchkoliv stylistických prvků a to z velmi jednoduchého důvodu, že totiž jejich pisatelka neměla v této oblasti žádné vzdělání. Tam, kde bylo třeba napsat dopis kompozičně vytříbený, svěřovala tuto práci jiným, ačkoliv i zde nastiňovala základní myšlenky a sdělení, která měl obsahovat.²¹² Tato malá odbočka nám pomůže ujasnit, že ačkoliv se nacházíme v době, kdy bylo umění

---

²⁰⁹ Srov. Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice II.* Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 194.

²¹⁰ Srov. Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti.* Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, XXX, 5.

²¹¹ Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice II.* Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 184.

²¹² Srov. Fernández, Ana María: *Le lettere di Maria Domenica Mazzarello. Testimoni e mediazione di una missione carismatica.* Roma: LAS, 2006, s. 61 – 62.

psát dopisy stále ještě ceněno, v dopisech Marie Dominiky Mazzarello prvky s ryze stylistickou funkcí téměř nenajdeme. Můžeme tedy konstatovat, že opakující se prosba o modlitbu a zároveň její přislíbení je myšleno zcela opravdově. Pak je ovšem třeba, vzhledem k četnosti zmínek, se tímto tématem v souvislosti s pojetím modlitby u Marie Dominiky vážně zaobírat.

Vrátíme-li se nyní na okamžik zpět k její formaci, vidíme, že tento jev je zcela v souladu s tím, co o moci vzájemné modlitby mezi přáteli tvrdí Terezie od Ježíše a s ní pak Giuseppe Frassinetti, že je totiž na cestě k Bohu velmi užitečné svěřovat se modlitbám těch, kdo už na ní více pokročili.²¹³ Marie Dominika se svěřuje modlitbám všech, ale ve vztahu k některým pro ni z tohoto hlediska významným osobám vnímáme zvláštní důvěru v moc jejich přímluvné modlitby. Je to samozřejmě don Bosco, v němž již při svém prvním a spíše letmém setkání s ním, rozpoznává člověka velmi blízkého Bohu²¹⁴ a jehož opakovaně žádá o zvláštní modlitbu a požehnání. „*Řekněte některé z těch mocných slov přesvaté Panně Marii, aby mi pomohla uskutečňovat to, co mám učit druhé, a aby tak všechny ostatní mohly ode mne dostat takový příklad, jaký mě můj úřad zavazuje jim dávat.*“²¹⁵ Mezi tyto osobnosti dále patřili někteří kněží, jejichž duchovnímu vedení se svěřovala. Byl to zcela jistě don Domenico Pestarino, který byl jejím zpovědníkem od dětských let, ale také salesiáni pověřeni duchovním vedením komunity sester v Mornese. Ačkoliv byli nezřídka o dost mladší než matka Mazzarello, přece v nich vnímala osoby, jejichž modlitbám zvláštním způsobem důvěřovala. Výmluvným svědectvím o víře v účinnost jejich přímluvné modlitby je také následující příhoda, již popisuje v dopise napsaném o Vánocích 1875 generálnímu řediteli donu Giovannimu Caglierovi, který právě odcestoval na misie: „*Před pár dny se mi stal zázrak, ohluchla jsem až do té míry, že i když jsem se přiblížila až k oltáři, nemohla*

---

²¹³ Srov. Frassinetti, Giuseppe: *Amicizie spirituali. Imitazione di S. Teresa di Gesù*, in: *Opere ascetiche*, Roma: Tipografia poliglotta Vaticana, 1910, s. 87.

²¹⁴ Don Bosco navštívil Mornese poprvé v roce 1864, dle svědectví jejích přítelkyň měla tehdy Marie Dominika prohlásit: „Don Bosco je svatý a já to vím.“ Srov. *Cronistoria I.*, ed. Capetti, Gina, Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1977, s. 150.

²¹⁵ D 3,5.

*jsem pochopit nic z kázání o dítěti Ježíši. Protože mě moc mrzelo, že jsem byla zbavena této útěchy, prosila jsem pana ředitele, aby mi udělil požehnání. Sotva jsem je obdržela, byla jsem osvobozena od této obtíže a mohla jsem poslouchat všechna kázání. Buďte tak laskav a také Vy za mne prosím poděkujte dítěti Ježíši.*²¹⁶ Stojí za povšimnutí, že ředitelem, o němž se v dopise mluví, byl mladý salesián Giacomo Costamagna. Marie Dominika s ním jednala vždy s velkou úctou, ačkoliv byl o řadu let mladší než ona a ve srovnání s ní měl také mnohem méně zkušeností. Jemu je určen i následující úryvek z dopisu: *„Buďte tak dobrý a doporučte mě zvláštním způsobem malému Ježíši, Vy víte, co potřebuji, není tedy nutné, abych se zdržovala opakováním, stačí, že Vám připomenu, abyste se hodně modlil, abych dávala dobrý příklad a uskutečňovala Vaše svatá poučení.*²¹⁷ Je až úsměvné, že Marie Dominika bere velmi vážně jeho „svatá poučení“, jejich realizaci však zároveň spojuje s jeho přimlůvnou modlitbou a nabádá jej, aby se modlil „hodně“. Dává tak najevo, že bez ní by úsilí o růst nejen její, ale i celé komunity vyznělo naprázdno. Z dobových svědectví víme, že snahu vést komunitu v Mornese ke svatosti bral don Costamagna velmi vážně, přičemž se často střetával především sám se svou poněkud výbušnou povahou.²¹⁸

O podobný vztah důvěry usilovala i vzhledem k dalšímu ze spirituálů komunity, jímž byl salesián Giovanni Battista Lemoyne; také v jeho případě velmi spoléhala na jeho modlitbu: *„Vy, důstojný otče, mě v ničem nešetřete, jednejte se mnou, jak chcete, napomínejte mě beze všech ohledů, zkrátka jednejte se mnou tak, jak jedná otec se svou prvorozenou dcerou. To, oč Vás žádám ze všeho nejvíc, je, abyste se za mě modlil, velmi to potřebuji!*²¹⁹ Vědomí potřebnosti modlitby druhých bylo spojeno jednak s nelehkou rolí generální představené, pro niž se nikdy necítila být kompetentní, a jednak s celkovým vědomím vlastní nedostatečnosti a hříšnosti. Dopis pokračuje dále

---

²¹⁶ D 4,7.

²¹⁷ D 8,4.

²¹⁸ Srov. Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I.* Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 284.

²¹⁹ D 11,12.

v podobném duchu: „*Budu-li vždy dávat dobrý příklad svým sestrám, věci se budou dařit dobře, budu-li milovat Ježíše celým srdcem, budu také umět přivést ostatní k tomu, aby ho milovaly, modlete se tedy za mě velmi k dítěti Ježíši, zvláště během této šťastné noci, řekněte mu některé z těch slůvek, která dosáhnou všeho.*“²²⁰ Text poukazuje na to, že není možné kohokoliv přivádět k postoji, o nějž sami neusilujeme, a zároveň znovu opakuje, že původcem obojího je jedině Bůh. Opět vidíme postoj hluboké víry, že toho, čeho je nemožné dosáhnout pouze lidským úsilím, je možné dosáhnout u Boha modlitbou.

Zvláštní místo v prosbách o modlitbu zde zaujímá důvěra v přímluvu Panny Marie, jí jsou svěřovány velmi obtížné záležitosti a mezi nimi samozřejmě prosby za uzdravení. Následující úryvek je z dopisu tehdy jedenáctileté Marii Bosco, která se musela z internátu v Mornese vrátit ze zdravotních důvodů domů: „*Děkujeme Matce Boží, že Ti znovu vrací zdraví! Je to opravdu dobrá matka, že? Nepřestávej se k ní ze srdce modlit, zvláště v těchto krásných dnech, my se k ní za Tebe také budeme modlit a doufám, že Ti dá tu milost, aby ses mohla brzy vrátit do hnízda v Mornese.*“²²¹ Vidíme, že se v této modlitbě spojují spolu s nemocnou nejen sestry v komunitě, ale také její spolužačky.

Marie Dominika však byla sama ženou, která do svých modliteb zahrnovala mnohé. Adresáty dopisů opakovaně ujišťuje, že se za ně modlí a že se za ně modlí vytrvale, jak o tom svědčí úryvek z dopisu donu Caglierovi: „*Nemyslete si, že se za Vás modlíme jen někdy, mohu Vás ujistit, že pokaždé, když jsem před Pánem, modlím se také za Vás, můj dobrý otče, a tak to také dělají všechny ostatní.*“²²² Přijímá na sebe závazek modlitby za ty, s nimiž jí bylo dáno se setkat, a tomuto závazku zůstává po léta věrná. Toto společenství modlitby má však panovat i mezi sestrami a mezi jednotlivými komunitami. Je něčím, na co se lze spolehnout i ve velmi extrémních podmínkách, jako

---

²²⁰ D 11,12.

²²¹ D 13,1.

²²² D 9,3.

tomu bylo v případě komunity v Carmen de Patagones.²²³ „Povězte mi, modlíte se za mě, za všechny vaše sestry? Tady na vás nikdy, nikdy nezapomínáme, i vy to tak dělejte.“²²⁴ Podobná doporučení jsou v dopisech sestrám velmi častá. Modlitba měla být nejsilnějším poutem, které spojovalo jednotlivé komunity navzdory obrovským vzdálenostem. Sestry neměly nikdy zapomenout, že po cestě k Bohu kráčí společně s mnoha dalšími.

Pouto modlitby pak samozřejmě přetrvávalo i ve smrti, která byla zejména v prvních letech domu v Mornese velmi častou návštěvnící mladé komunity. Modlitba za umírající i za již zemřelé byla samozřejmá, i tak k ní ale matka Mazzarello velmi naléhavě vybízí: „V krátké době zemřely čtyři sestry, tj. sestra Lucrezia, sestra Maria Gariglio, sestra Maria Cappelletti a sestra Margherita Ricci. Už budou v nebi, ale modleme se, kdyby tam náhodou ještě nebyly.“²²⁵ Podobných zpráv o úmrtích najdeme v dopisech celou řadu, často jsou také zmíněny těžce nemocné sestry, vždy je však připojena prosba o modlitbu za ně. Modlitba se tak stává vzájemnou službou, na niž je možné se plně spolehnout.

4.3 Modlitba jako setkání

Po všem, co bylo dosud o modlitbě řečeno, se dostáváme k samotnému jádru problému. Modlitba je především setkáním mezi člověkem a Bohem, je přebýváním v jeho přítomnosti, „je důvěrným vztahem přátelství a rozhovorem mezi čtyřma očima“,²²⁶ říká Terezie od Ježíše. Budeme se nyní ptát, jak chápala toto setkání Marie Dominika Mazzarello.

---

²²³ Jednalo se o první komunitu otevřenou v Patagonii a bylo to vůbec poprvé, co do této oblasti přišly řeholní sestry. Srov. *Memorie biografiche di Don Giovanni Bosco XIV*, ed.: Lemoyne, Giovanni Battista, Torino: SEI, 1916, s. 620.

²²⁴ D 37,12.

²²⁵ D 23,7.

²²⁶ Ž 8,5

4.3.1 Boží přítomnost

Ti, kdo ji znali od dětství, o ní vyprávěli, že se modlívala velmi často při práci na poli a na vinicích. V době, kdy rodina bydlela na usedlosti Valponasca, trávila často volné chvíle v modlitbě u okna v podkroví, z něhož bylo vidět na farní kostel.²²⁷ O letech, která prožila jako představená institutu, její spolusestry dosvědčovaly, že „její život byl nepřetržitou modlitbou. Uprostřed starostí byla v duchu neustále spojena s Bohem [...]. Její pohled byl vždy upřen na Boha.“²²⁸ Mezi starostmi a prací všedních dnů byla ženou ponořenou do Boží přítomnosti. Ti, kdo žili okolo ní, vnímali, že pro ni tato Přítomnost není jakýmsi teoretickým pojmem, ale něčím naprosto reálným. Byla dokonce vnímatelná i pro ty, kdo s ní přicházeli do styku, i když důvodem k setkání byla třeba jen nějaká obyčejná pracovní záležitost.²²⁹ K tomuto přebývání v Boží přítomnosti směřuje také všechno to, co o modlitbě řekla nebo napsala svým spolusestrám.

Podobně jako Terezie²³⁰ zásadně trvala na tom, že Ten, před nějž v modlitbě předstupujeme, je hoden nejvyšší pozornosti. O této pozornosti k přítomnému Pánu hovoří v jedné z konferencí, jejíž obsah se nám alespoň v hrubých rysech dochoval. „...V kostele vidím, že některé se snad ani nemodlí nebo odřikávají modlitby se spícím srdcem [...]. Mé milé, kdybychom myslely na to, koho máme před sebou, nebylo by možné, abychom takto jednaly.“²³¹ Ví, že ten, s nímž se v modlitbě setkává, je nejvyšší hoden láskyplné pozornosti, která charakterizuje nejen čas vyhrazený modlitbě, ale postupně prostupuje celý její život. Jestliže už ve svém mládí se v tomto ohledu

---

²²⁷ Srov. Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I.* Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 38 – 40.

²²⁸ Tamtéž, II, s. 58.

²²⁹ Srov. tamtéž, II, s. 191.

²³⁰ „...Aby o nás nemohli říkat, že nechápeme, co říkáme, ledaže chceme být jako osoby, jimž stačí pronášet slova, jak si navykly. [...] Já bych chtěla, dcery, abychom se s tím nespokojovaly. Když se modlím Krédo, zdá se mi rozumné, abych si uvědomovala a věděla, čemu věřím; a když se modlím Otče náš, zdá se mi, že láska vyžaduje, abych chápala, kdo je tento Otec a kdo je Mistr, který nás naučil takovou modlitbu.“ Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti.* Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, XXIV, 2.

²³¹ Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice II.* Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 253.

odlišovala od svých vrstevníků,²³² několik dní před svou smrtí si povzdechla: „*Ach, Pane, kéž by tě znali, jako tě znám já.*“²³³ Můžeme se jenom dohadovat, co všechno tato slova znamenala, zdá se však, že je v nich obsaženo tajemství života této ženy; umírala jako ta, která zná svého Pána.

O to jí také jde, když píše svým spolusestrám. Bůh pro ně má být vším. „*Toužila především po tom, aby všichni milovali Boha [...], aby se stali svatými, a tak se zalíbili Bohu, aby se po celou věčnost radovali z Boha a chválili ho.*“²³⁴ Láskyplný vztah k Bohu je to nejdůležitější, oč se mají sestry starat. Okolo něj se má utvářet celý jejich život a je východiskem pro službu bližnímu. O Boží blízkost je ovšem třeba pečovat, nelze se domnívat, že nastane jaksi sama od sebe. „*S pokorou a modlitbou podržíme Pána v naší blízkosti, a když je Pán s námi, všechno je dobré,*“²³⁵ napsala sestře Vittorii Cantù. Jakoby se zde vyměnily role a Bůh se stával tím, kdo se podřizuje člověku, který po něm touží. Zejména v souvislosti s pokorou opět nacházíme tuto zkušenost také u Terezie od Ježíše.²³⁶ Již jsme hovořili o ctnosti pokory v kapitole věnované prožívání přátelství. Pro Marii Dominiku je pokora taktéž velmi úzce spjata s modlitbou. I ona ji totiž chápe jako postoj, který „přitahuje“ Boha do srdce člověka. Zamilovat si přebývání v Boží blízkosti tedy také znamená zamilovat si pokoru. Pokora spolu s modlitbou pak otevírá poklady nebe.²³⁷

Nemůžeme hovořit o prožívání Boží blízkosti, aniž bychom zmínili zvláštní příležitosti k setkání, jíž je eucharistie. „*Když přijímáme Ježíše, odhodme všechny ostatní myšlenky, přemýšlejme o Ježíši a učme se ho milovat! A potom, když jsme ho*

---

²³² Srov. Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice II*. Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 192.

²³³ Tamtéž, II, s. 352.

²³⁴ Tamtéž, II, s. 193.

²³⁵ D 42,3

²³⁶ „*Žádná královna tak nepřinutí nebeského krále, aby se vzdal, jako pokora. Ta Ho totiž přiměla, aby s nebe sestoupil do klína Panny, a jí Ho přitahujeme do své duše jako na vlasu. A proto duše ho bude vlastnit tím více, čím hlouběji bude zakořeněna v pokoře, a kdo v ní bude méně zakořeněn, bude ho také méně vlastnit.*“ Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991, XV, 2.

²³⁷ D 51,11

*přijali, myslíme na to, že máme v nitru nebe; děkujeme Ježíši z celého srdce a po celý den myslíme na velkou milost, kterou jsme přijali.*²³⁸ Osobní setkání s eucharistickým Ježíšem je vrcholným okamžikem, z něž je potřeba nic neztratit. Těmto setkáním věnovala ona sama velkou péči a velmi ráda rozjímalala o lásce Krista svátostného.²³⁹ Okamžiky svatého přijímání považuje za nenahraditelné chvíle blízkosti, v nichž je duše zcela spojena se svým Pánem.

4.3.2 Srdce jako místo setkání

Marie Dominika hovoří o srdci dosti často. Je středem, v němž se odehrává život, z něj vychází modlitba, je prostorem v nitru člověka, který patří zcela Bohu. *„O své srdce se neděl s nikým*²⁴⁰, napíše v jednom ze svých dopisů. Je pro ni nezcizitelným místem setkání. Tak, jak se během života postupně zříkala toho, co měla ráda a co kdysi tvořilo její svět, stále více v ní rostlo přesvědčení, že tím jediným, oč nemůže přijít, je právě srdce. *„Lidé mi mohou vzít všechno, ale nemohou mi vzít srdce, které miluje Boha.*²⁴¹ Byla to slova, která prý říkala často, především tehdy, když bylo třeba se něčeho vzdát. V srdci se totiž učíme přijímat Boží lásku a učíme se Boha milovat. Marie Dominika si byla velmi dobře vědoma toho, že jen Bůh může způsobit, že si jej člověk zamiluje. *„...ted' se chceme snažit, abychom hodně milovaly dobrého Ježíše. Vy nám pomozte a modlete se, aby zapálil v našich srdcích svou lásku.*²⁴²

Srdce je místem k přebývání, je zahradou, o níž je nutné se pečlivě starat. *„To, na čem záleží nejvíce, je, abys dávala pozor na udržování zahrádky svého srdce. Občas se na něj musíš podívat, jestli tam není nějaký plevel, který by zadusil ostatní dobré*

---

²³⁸ Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice II.* Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 254.

²³⁹ Srov. tamtéž, II, s. 193.

²⁴⁰ D 65,3

²⁴¹ Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice II.* Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 194.

²⁴² D 7,14

rostlinky.²⁴³ Důvodem této péče je Ježíš sám, který chce v tomto srdci přebývat. Je to on, kdo má být jeho jediným Pánem. To je také důvod, proč opakovaně zdůrazňuje nutnost zvítězit nad sebeláskou, jen tak je totiž srdce svobodné a může se plně stát Božím příbytkem.

Marie Dominika dále velmi často hovoří o Ježíšově srdci. Také ono je totiž místem, v němž je možno v modlitbě prodlévat. Tak, jako je srdce člověka, místem pro Boha, tak také Bůh zve člověka do svého srdce. Ve svých dopisech velmi často vyzývá sestry, aby vstupovaly do Ježíšova srdce. Snad se nám může zdát, že jde o poněkud přehnané vyjádření podbarvené dobovou zbožností. Avšak vzhledem k tomu, že se jedná o dosti častý výraz, je třeba jej vzít vážně a zamyslet se nad tím, co vlastně znamená. Jde totiž o znázornění intimity mezi člověkem a Bohem. Bůh opravdu zve člověka k tomu, aby přebýval *v něm*, aby *v něm* spočinul.²⁴⁴ Zve jej do samotného středu svého bytí, tedy do srdce. Je na člověku, aby toužil po tom, do něj vstoupit. Můžeme tedy uzavřít, že jestliže Marie Dominika nejednou svým sestrám napíše slova: „*často vstupujte do Ježíšova srdce*“²⁴⁵, znamená to, že je vyzývá k velmi důvěrnému přebývání s Kristem, které není jakýmsi luxusem kontemplativních klášterů, ale je nezbytnou součástí křesťanského života.

4.3.3 Modlitba jako cesta

Konečně je modlitba také cestou, na níž není nikdy možné říci, že jsme u cíle a že tedy není třeba pokračovat dál. Tak, jako mnozí jiní, i Marie Dominika chápe modlitbu jako dlouhodobý proces vyžadující vytrvalost. Často se odvolává na počáteční nadšení, ale jedním dechem dodává, že bez vytrvalosti není k ničemu. Na více místech používá obratu „*modlete se hodně*“. „*Zvláště vám doporučuji, abyste se modlily, modlete se hodně a ze srdce a modlete se za mě, za představené a za všechny vaše*

---

²⁴³ D 58,3

²⁴⁴ Srov. Ž 62, 2

²⁴⁵ Např. D 17, 2

sestry. *Nechávám za vás často obětovat svaté přijímání a vaše sestry to dělají rády a ze srdce.*²⁴⁶ Vytrvalá modlitba je ústředním doporučením misionářkám v Buenos Aires Almagro. Ačkoliv se nacházejí v situaci, kdy je jich málo na mnoho práce, přesto je právě modlitba něčím, od čeho není možné upustit a kde je naopak třeba přidat na intenzitě. Marie Dominika Mazzarello je dokonce přesvědčena, že v modlitbě je třeba vytrvat za každou cenu. Toto její přesvědčení se stane součástí oněch několika málo rad, které ke konci svého života napíše na krátké lístky, o nichž již byla řeč, jako svůj odkaz sestrám, které si to budou přát. *„Stále se modlete. Modlitba ať je Vaší zbraní, kterou musíte držet v ruce a která Vás ochrání proti všem Vaším nepřítelům a pomůže Vám ve všech Vašich potřebách.*²⁴⁷

Neúnavnost na cestě modlitby má svůj důvod, je jím cíl, k němuž směřuje. Je-li modlitba zde na zemi setkáním, pak je také předzvěstí definitivního setkání tvora se svým Stvořitelem. V životě Marie Dominiky vidíme velmi silnou touhu po nebi, jímž rozumí setkání s Bohem, kterého se celý život učila milovat. *„Často hovořila o nebi, jako kdyby už v něm byla,*²⁴⁸“ tvrdil při beatifikačním procesu Giacomo Costamagna. Modlitba pak pro ni byla klíčem otevírajícím nebeské poklady již zde na zemi.²⁴⁹ Vytrvat na cestě modlitby tedy znamená směřovat k cíli, pro nějž je člověk určen. Ve srovnání s ním jsou všechny překážky, s nimiž se můžeme na cestě setkat, zcela nicotné. Všechny výzvy k hlubokému vztahu s Bohem, ať je Marie Dominika vyjadřuje jakkoliv, jsou nakonec jediným pozváním: *„nashledanou v nebi“*, jsou poslední slova, která řekla svým blízkým.²⁵⁰

---

²⁴⁶ D 29,3

²⁴⁷ D 66,5

²⁴⁸ Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice II.* Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 11.

²⁴⁹ Srov. D 51,11

²⁵⁰ Srov. Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice II.* Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960, s. 364.

4.3.4 Shrnutí souvislostí

Poté, co jsme rozebrali jednotlivé aspekty modlitby u Marie Dominiky Mazzarello, u nichž můžeme pozorovat návaznost na dílo Terezie od Ježíše, je na místě jakési krátké shrnutí. Co tedy vlastně tato žena od Terezie v souvislosti s modlitbou přebírá? Zazní-li jméno Terezie od Ježíše, mnoha křesťanům se vybaví stupně modlitby, k nimž lze dospět snad po mnoha letech za zdmi kontemplativního kláštera, které jsou však běžnému životu na hony vzdálené. Pro Marii Dominiku však byla Terezie od Ježíše učitelkou modlitby pro život naplněný prací a apoštolátem. Je to na prvním místě výsledek Frassinettiho úsilí přiblížit Terezi od Ježíše širokému okruhu čtenářů. Na straně druhé se však jedná také o schopnost z neobyčejně rozsáhlé a ucelené pojednání o modlitbě vybrat skutečný základ, tedy to, na čem modlitba stojí, bez ohledu na to, k jakému stupni kontempace ji Bůh dovede. Nevíme, co prožívala Marie Dominika v modlitbě, ona sama o tom nikdy nemluvila. Víme však, co považovala pro modlitbu za důležité. V základních postojích nutných k modlitbě se nechávala inspirovat Tereziinou *Cestou k dokonalosti*, případně její přepracovanou verzí *Il pater noster...*

Můžeme tedy uzavřít, že z Tereziina učení o modlitbě přebírá jeho základy zejména v otázce postojů nutných k modlitbě, dále důraz na úzké sepjetí mezi životem a modlitbou a konečně chápání modlitby jako prožívání Boží přítomnosti. Naopak se nezabývá různými stupni modlitby, ačkoliv jí tato nauka pravděpodobně nebyla zcela neznámá.²⁵¹

---

²⁵¹ Srov. Posada, Maria Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1992, s. 127.

Závěr

Záměrem této práce bylo podat ucelený obraz vlivu spirituality Terezie od Ježíše na osobnost Marie Dominiky Mazzarello, spoluzakladatelky Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice. Jde o téma dosti široké, jak vzhledem k rozsáhlému záběru díla velké reformátorky karmelu, tak vzhledem k osobnosti matky Mazzarello, jejíž život v sobě zahrnuje několik dosti odlišných období. Obsáhnutí celého tématu tedy vyžadovalo zohlednění těchto etap. Z tohoto důvodu práce vznikala ve dvou fázích, jejichž pomyslným předělem je složení prvních řeholních slibů Marie Dominiky a jejich spolusester. Tento mezník respektuje členění kapitol, kdy jsou první dvě věnovány především úvodu do tématu a duchovní formaci v raném období života Marie Dominiky Mazzarello, druhé dvě se zabývají její osobností v době, kdy byla představenou institutu.

Prvním úkolem tedy bylo vůbec odpovědět na otázku po souvislosti mezi Terezií od Ježíše a Marií Dominikou Mazzarello. Bylo tudíž třeba se podrobně zabývat okolnostmi, které stály u zrodu salesiánské rodiny jako takové. Odpověď nacházíme částečně v náboženském kontextu druhé poloviny 19. Století na Appeninském poloostrově. Mohli jsme pozorovat, že se jedná o dobu, v níž vznikla řada nových řeholních institutů převážně zaměřených na apoštolát, které však zároveň čerpaly z mnohasetleté tradice církve a odvolávaly se na významné osobnosti, jež jsou s touto tradicí spjaty. Skutečnost, že byl nově vzniklý Institut Dcer Panny Marie Pomocnice postaven mimo jiné pod ochranu sv. Terezie od Ježíše, tedy nijak nevybočuje z tohoto kontextu.

Odpověď na otázku po konkrétním vlivu spirituality této španělské mystičky v novém řeholním společenství je již úzce svázána s postavou jeho spoluzakladatelky, tedy Marie Dominiky Mazzarello. Vzhledem k tomu, že se jedná o osobnost, která je známá především v prostředí salesiánské rodiny, bylo třeba alespoň stručně zmínit základní okolnosti jejího života. Tato žena vyrůstala v prostředí monferratského venkova, v němž se jí dostalo solidní křesťanské formace. Kromě vlastní rodiny na tom

mělo nemalý podíl také celkové prostředí tamější farnosti. Bylo systematicky utvářeno osobností dona Domenica Pestarina, jemuž se podařilo oživit především svátostný život farníků, který byl v době jeho příchodu mnohdy poznamenán dosud přetrvávajícím jansenismem. Díky jeho úsilí vznikla celá řada společenství s cílem podpořit křesťanský život svých členů. Marie Dominika se již od útlého mládí řady aktivit ve farnosti účastnila a mezi svými vrstevníky vynikala svým osobním nasazením.

Jedním ze zlomových okamžiků jejího života se stalo vážné onemocnění tyfem, zejména pak dlouhá rekonvalescence, jež samotnou nemoc následovala. Období vynuceného klidu jí umožnilo věnovat se více duchovní čtění a skutečnost, že se nemohla nadále věnovat těžkým zemědělským pracím, ji dovedla k novému hledání osobního povolání.

Místem, kde se toto povolání utvářelo, bylo nejprve Zbožné sdružení Dcer Neposkvrněné, do něhož vstoupila již ve svých šestnácti letech. Na půdě tohoto společenství se pravděpodobně poprvé hlouběji seznámila s některými spisy Giuseppe Frassinettiho a díky nim také s osobností a myšlenkami Terezie od Ježíše. V rámci Zbožného sdružení Marie Dominika Mazzarello postupně dospěla k rozhodnutí založit krejčovskou dílnu a věnovat se v ní výuce a především křesťanské výchově dívek v Mornese. Skupina mladých žen, která okolo této dílny vznikla, se nakonec stala základem pro ženskou větev salesiánské rodiny, již don Bosco již delší dobu zamýšlel založit. Marie Dominika Mazzarello se pak stala první představenou nově vzniklé komunity. Úloha představené rychle se rozrůstajícího společenství, které záhy překročilo hranice Itálie, s sebou nesla odpovědnost za položení solidních základů, jež by v budoucnosti obstály. Ve funkci generální představené zůstala až do své smrti v roce 1881.

Další otázkou pak je, v čem a jakým způsobem byl tento bohatý život ovlivněn různými dalšími osobnostmi a zda je možné nalézt nějakou souvislost mezi nimi a spiritualitou Terezie od Ježíše. Řečeno jinými slovy, bylo třeba odpovědět na otázku, kdo a jak zprostředkoval kontakt Marie Dominiky Mazzarello s dílem Terezie od Ježíše.

Postupně tak byli představeni lidé, kteří měli významný vliv na duchovní formaci této ženy. Na prvním místě to byl samozřejmě don Domenico Pestarino, jehož působení je z našeho pohledu o to významnější, že Marii Dominice zprostředkoval dílo Giuseppe Frassinettiho. Vliv tohoto autora tak spočíval především v jeho spisech, které jsou v řadě případů inspirovány přímo Terezií od Ježíše. Jeho snahou totiž bylo přizpůsobit dílo této učitelky duchovního života širokému okruhu čtenářů. Ve své knize *Amicizie spirituali. Imitazione di S. Teresa di Gesù* (Duchovní přátelství. Napodobování svaté Terezie od Ježíše) pojednává o důležitosti duchovního přátelství pro křesťanský život a vybírá k tomu pasáže z Tereziiných spisů. Především na *Cestu k dokonalosti* pak odkazuje kniha *Pater Noster di S. Teresa di Gesù* (Otče náš sv. Terezie od Ježíše), kde se snaží toto dílo jednak komentovat a jednak přizpůsobit tehdejšímu čtenáři. Z jeho ostatních spisů nebylo možné nezmínit *Arte farsi santi* (Umění stát se svatými), *Monaca in casa* (Řeholnice v domě), *Ricordi per una figlia che vuole essere tutta di Gesù* (Rady dívce, která chce zcela patřit Ježíši). Spisy janovského teologa Giuseppe Frassinettiho byly pro kontakt s dílem Terezie od Ježíše samozřejmě zásadní, ale pro úplnost bylo třeba zmínit také postavu Angely Maccagno, která Frassinettiho knihy přinášela do prostředí Zbožného sdružení Dcer Neposkvrněné, a konečně také dona Boska, který dal mimo jiné Terezii od Ježíše Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice za patronku. Vedle těchto zprostředkovatelských postav byla zmíněna také přímá znalost alespoň některých děl Terezie od Ježíše. Na základě uvedených skutečností je tedy možno konstatovat, že se Marie Dominika Mazzarello během let, která strávila v prostředí své rodiny a mezi Dcerami Neposkvrněné, seznámila s některými prvky tereziánské spirituality a že tvořily součást duchovní formace, jež se jí v mládí dostala. S tím souvisí také problematika způsobu četby Tereziiných textů, kde jsme mohli především pozorovat, že zmíněné osobnosti tyto texty považovaly za vhodnou duchovní četbu v podstatě pro kohokoliv, kdo chce vést radikální křesťanský život. Dílo Terezie od Ježíše, ať už v přepracované, nebo ve své původní podobě, se tak stalo četbou jak pro skupinu Dcer

Neposkvrněné, tak také pro děvčata, která navštěvovala krejčovskou dílnu, a později samozřejmě i pro komunitu Dcer Panny Marie Pomocnice.

Zásadní otázka, která se nabízí zejména v souvislosti s Frassinettiho zpracováním Tereziiných spisů, se týká konkrétních aspektů tereziánské spirituality, jež jsou v těchto spisech upřednostňovány. Je totiž jasné, že z rozsáhlého díla této karmelitky byla vybírána hlavně taková témata, která se jevila jako užitečná pro čtenáře. Tím, co Frassinetti z tereziánské spirituality nabízí těm, kdo se teprve rozhodují pro hlubší duchovní život, je na prvním místě duchovní přátelství. Ve své knize *Amicizie spirituali* se snaží postihnout původ duchovního přátelství, který nalézá v příklonu Boha k člověku, a jeho cíl, jímž je směřování k Bohu. Duchovní přátelství tak, jak je na základě Tereziiných spisů Frassinetti chápe, je tedy především vzájemnou pomocí v růstu v lásce k Bohu.

Kromě tématu duchovního přátelství sehrálo samozřejmě v duchovní formaci Marie Dominiky Mazzarello významnou roli téma modlitby, jež je pro Terezii od Ježíše stěžejní. Z její *Cesty k dokonalosti* Frassinetti vybírá a systematicky řadí nejprve důležité kroky předcházející modlitbě, jimiž je především pochopení nezbytnosti modlitby a pevné rozhodnutí se pro modlitbu. Věnuje se dále také různým způsobům modlitby, avšak vzhledem k širokému okruhu čtenářů podtrhuje především základní charakteristiku modlitby, kterou můžeme shrnout jako pozornost vůči Boží přítomnosti v nitru člověka.

Tato dvě velká témata sehrála výraznou roli jak v duchovní formaci Marie Dominiky Mazzarello a jejích prvních spolusester, tak také v dalších letech jejího života, kdy byla generální představenou institutu. Cílem kapitol, jež se této etapě jejího života věnují, bylo nastínit, jakým způsobem se tato témata nadále objevovala v jejím životě, zda a jak uplatňovala to, co charakterizovalo její předchozí formaci, vůči těm, které jí byly nyní svěřeny.

V této souvislosti bylo třeba nejprve stručně charakterizovat prameny a literaturu, jež se váže k tomuto období jejího života. Konstatujeme tak, že jedinou písemnou

památkou z její ruky je soubor 68 dopisů adresovaných z větší části spolusestrám ze vzdálených komunit, ale také některým salesiánům a okrajově též různým dalším lidem. Charakter těchto dopisů není doktrinální, ale jde spíše o prostý způsob předávání zpráv, ale i rad a doporučení tam, kde nebyla možná osobní přítomnost. Různé duchovní vlivy, které se do těchto dopisů bezpochyby promítly, v nich tedy nejsou vyjádřeny přímo, ale je třeba je pozorně hledat. Vedle dopisů se k období prvních let institutu vztahují jednak některé životopisy Marie Dominiky Mazzarello, z nichž pravděpodobně nejobjektivnější je ten, který pořídil Ferdinando Maccono na základě zkoumání prováděného v souvislosti s beatifikačním a později kanonizačním procesem. Dostí obsáhlým, leč ne zcela přesným dílem, jež se věnuje počátkům Dcer Panny Marie Pomocnice, je pak tzv. *Cronistoria*. Snahou tedy bylo na tomto podkladě podat ucelený obraz toho, jak Marie Dominika jakožto představená prožívala a předávala dvě výše zmíněné velké oblasti duchovního života, tedy duchovní přátelství a modlitbu.

Vzhledem k prožívání duchovního přátelství jsme hned na počátku mohli pozorovat velkou podobnost tím, co v této oblasti prožila Terezie od Ježíše. Jedná se o posun v prožívání přátelství, který byl způsoben oficiálním počátkem života v komunitě. Zatímco Frassinetti pro osoby žijící ve světě mluví o nutnosti pozorného výběru přátel, život v komunitě vyžaduje, aby byly základní principy přátelství uplatňovány ke všem jejím členům. Tento postoj zaujímala ke vztahům v komunitě také Terezie od Ježíše. V jejích kláštorech neměly vznikat skupiny, které by mezi sebou soupeřily, případně by se od ostatních oddělovaly. Bylo tedy třeba zkoumat, jak tyto principy fungovaly v životě Marie Dominiky Mazzarello v nové roli, kterou pro ni znamenalo zvolení představenou Dcer Panny Marie Pomocnice. Výmluvným svědectvím o jejím způsobu jednání s podřízenými spolusestrami jsou především její dopisy. Z nich lze velmi dobře vyčíst, že nijak neusilovala o vytvoření odstupů mezi sebou a ostatními sestrami, jak to bylo tehdy v jiných řeholních institutech poměrně běžné. Dopisy si v drtivé většině případů uchovávají zcela neformální tón, který ukazuje na velmi srdečné vztahy. Další velmi výraznou charakteristickou jejího jednání je snaha

o budování osobních vztahů. Uvážíme-li, že se jedná o období, v němž počet nových sester rychle rostl, je až podivuhodné, že se snažila o navázání a udržení alespoň písemného osobního kontaktu i s těmi, o nichž mohla předpokládat, že se s nimi už nikdy nesetká. Zejména dopisy posílané do jižní Ameriky jsou svědectvím o tom, že jí na osobním kontaktu velmi záleželo. Mnohdy jsou totiž psány formou jakéhosi fiktivního dialogu, jenž se evidentně snaží alespoň částečně nahradit rozhovor, k němuž pro velké vzdálenosti nemohlo dojít.

Tento způsob jednání je ovšem předáván formou rad a doporučení také sestrám, které se podobně jako ona ocitly v roli představené. První zásadou, na níž Marie Dominika trvá, je zachování přátelského postoje ke všem bez rozdílu. Podobně jako Terezie od Ježíše upozorňuje na nebezpečí manipulace těmi, které by se snažily představené podlézat. S komunitním životem je tedy spjato i určité úsilí o zralost vztahů. Důraz, který je kladen na kvalitu vztahů, pak má ovšem také svůj hlubší důvod. Jde o to, že umožňuje společné směřování ke Kristu.

Nelze přejít bez povšimnutí, že velká část napomenutí obsažených v dopisech Marie Dominiky Mazzarello se nějakým způsobem dotýká právě vztahů v komunitě. Ty mají být především zakotveny v Kristu. Dát Bohu první místo je totiž předpokladem lásky k těm, kdo jsou okolo. Jak Terezie od Ježíše, tak Marie Dominika v této souvislosti hovoří o svobodě srdce, které patří pouze Bohu.

Další nezbytnou charakteristikou vzájemných vztahů je podle Marie Dominiky pokora. Ona sama se snažila ji uplatňovat vůči svému okolí, ale vybízí k ní i své spolusestry. Tato pokora se konkrétně projevuje v postoji, který zaujímáme vůči chybám svým i vůči chybám druhých lidí. Snášení těchto nedostatků je jejím praktickým vyjádřením. Pokora je pro Marii Dominiku natolik klíčová, že povzbuzení k ní je nedílnou součástí jejích lístků napsaných na rozloučenou některým spolusestrám.

S postojem pokory úzce souvisí požadavek napomenutí a zároveň přijetí druhého. Pokora totiž neznamená chyby pouze snášet, ale také s nimi vždy znovu bojovat, jedná-li se o chyby vlastní, a odvahu s pokorou napomenout tam, kde se jedná o chyby druhé

osoby. Nad tím je ovšem stále požadavek vzájemného přijetí, který v souvislosti s otázkou snášení a nápravy chyb Marie Dominika vždy upřednostňuje.

Nakolik přátelství znamená být si vzájemnou pomocí na cestě k Bohu, natolik se také skutečně stává v pravém slova smyslu službou a je tedy zavazující. Marie Dominika často jmenuje některé konkrétní způsoby, jak tuto službu prokazovat. Na prvním místě je to požadavek veselosti, jež můžeme charakterizovat jako navenek vyjádřenou radost z toho, že jsme Bohem milováni. Tuto veselost má doprovázet vědomé úsilí o povzbuzení ostatních. Nejedná se tedy pouze o osobní snahu, ale jde také o šíření této „svaté veselosti“ směrem k druhým.

Podobně komunitní rozměr má pro Marii Dominiku také odvaha. Velmi často vyzývá k odvaze, ale zároveň také prosí, aby si sestry dodávaly odvahu vzájemně. Velmi dobře chápe, že nejvíce odvahy člověk potřebuje v konfrontaci se svou vlastní slabostí a i zde mu mohou být druzí nablízku. Vidíme tedy, že v obou uvedených postojích, tedy veselosti a odvaze, jde o službu v pravém slova smyslu, která může být někdy velmi náročná.

A konečně je vlastností vztahů, jež charakterizuje přátelství, také to, že nejsou bezpodmínečně vázány místem a časem. V dopisech Marie Dominiky Mazzarello vidíme hlubokou touhu po setkání se sestrami, které se ovšem nemůže uskutečnit běžným způsobem. Vyzývá tedy velmi často k setkání v Ježíšově srdci. Přátelství, jež bylo samozřejmě uzavřeno ve zcela konkrétním čase a prostoru, tak může svým způsobem toto omezení překračovat právě proto, že je nasměrováno k Bohu. Bůh sám se pak stává pro toto přátelství prostorem, v němž má své trvání.

Celkově lze k tématu duchovního přátelství u Marie Dominiky Mazzarello říci, že do značné míry překračuje Frassinettiho pojetí, který sice tuto problematiku zpracoval na základě Tereziiných spisů, avšak přizpůsobil ji spíše pro potřeby těch, kdo žijí své zasvěcení ve světě. Sama Terezie od Ježíše o duchovním přátelství žádné ucelené pojednání nenapsala. Dosti podrobně se však zabývá tématem vztahů v komunitě a považuje je za jeden z předpokladů zdravého duchovního života. Shledáváme tedy,

že se v této oblasti Marie Dominika v letech, kdy byla představenou, mnohem více blížila Tereziinu pojetí než Frassinettiho zpracování problému.

Co se týče modlitby u Marie Dominiky, mohli jsme postupně vidět, jak prožívala základní postoje, s nimiž se vzhledem k modlitbě setkáváme, jak ve Frassinettiho podání, tak také přímo v díle Terezie od Ježíše. Jestliže za první z nich považujeme uznání nezbytnosti modlitby, pak týž důraz nacházíme i u Marie Dominiky. Současníci se shodovali na tom, že komunita prvních Dcer Panny Marie Pomocnice v Mornese byla zcela proniknuta modlitbou. Jejich představená pak byla přesvědčena, že intenzivní modlitba je naprosto nezbytnou součástí křesťanského života. Byla zvyklá se nejen sama obracet k Bohu, ale vedla k tomu i ty které jí byly svěřeny, ať už se jednalo o dívky docházející zprvu do šicí dílny a později chovanky domu, nebo o sestry, jejichž byla představenou. O tom, že je modlitba nezbytná, byla přesvědčena i ve vztahu k apoštolátu. Chápala ji jako předpoklad toho, aby to, co se pro druhé koná, přinášelo užitek.

Rozhodnost, jíž Terezie od Ježíše chápe jako další z předpokladů modlitby, byla bezpochyby Marii Dominice vlastní. Během svého života ji mnohokrát prokázala a jako představená uměla zaujmout jasné stanovisko i ve složitých situacích. V oblasti modlitby pak mluví především o odhodlání a vytrvalosti. Prostředkem k tomu, jak posílit odhodlanost a vytrvat u dobrých inspirací a předsevzetí, jsou opakované návraty k Božím vnuknutím. Významné liturgické svátky podle ní měly být dobou, kdy se znovu oživují učiněná rozhodnutí.

Dalším postojem, který modlitba vyžaduje, je úsilí o usebranost. V souvislosti s komunitou v Mornese můžeme hovořit jednak o důrazu, který byl kladen na vnější podmínky podporující ticho, a jednak o vnitřní snaze přebývat v Boží přítomnosti. Oba tyto aspekty usebranosti se navzájem doplňují.

Modlitba u Marie Dominiky je úzce spjata se životem, nelze ji od něj oddělovat. V tomto smyslu je jakýmsi prostorem, v němž je člověkem Bohem utvářen k jeho obrazu. Bůh sám v modlitbě pracuje v nitru člověka a působí, že se k němu člověk

přibližuje. Ten je pak povolán na tuto Boží aktivitu odpovídat. V dopisech vidíme velký důraz na to, aby sestry se sestry svěřovaly Boží moci, ale zároveň učinily ze své strany všechno to, co učinit mají. V době, kdy byla matka Mazzarello představenou Dcer Panny Marie Pomocnice, u ní můžeme vidět velkou důvěru v Pána, který má moc proměnit ji samotnou i ty, na nichž jí tolik záleželo.

Modlitba je také poutem, jímž je spojeno společenství osob, jež jsou mnohdy velmi různé a často si jsou vzdáleny jak myšlenkově, tak co do zeměpisné vzdálenosti. Marie Dominika Mazzarello přikládá velkou důležitost přímluvné modlitbě. Modlit se za sebe navzájem je jeden ze stěžejních úkolů těch, kdo žijí v jednom řeholním společenství. Přímluvná modlitba se u ní však neomezovala pouze na vlastní řeholní rodinu. Ze svědectví, jež nám zanechali její současníci, víme, že se horlivě modlila za potřeby církve i celého světa. Zvláštní místo u ní měla prosba za šíření Božího království v srdcích všech lidí. Naopak ze své strany neváhala velmi často prosit o modlitbu ty, jimž adresuje své dopisy. Mohli jsme si také povšimnout, že některým lidem v tomto ohledu projevovala neobyčejnou důvěru. Toto společenství modlitby se neomezovalo na to, co prožívala zde na zemi, ale bylo pro ni poutem i se sestrami, které ji předešly na věčnost. Často tedy také vyzývala k modlitbě za zemřelé.

Modlitba je ale především setkáním. Již od dětství můžeme u Marie Dominiky Mazzarello pozorovat velkou touhu po spojení s Bohem. Podobně jako Terezie od Ježíše hovoří o nutnosti být pozorní k Tomu, který chce přebývat v srdci člověka. Bůh chce být člověku nablízku a člověk má o tuto blízkost usilovat a být všímavý k Boží přítomnosti. Privilegovanou cestou do Boží blízkosti je pro člověka pokora. V pojetí Marie Dominiky pak v souvislosti s touto ctností dochází dokonce k jakémusi převrácení rolí Boha a člověka, kdy se Bůh sám nechává přitáhnout pokorným lidským srdcem.

Zvláštní pozornost ve svých dopisech věnuje srdci jakožto místu setkání s Bohem. Je třeba o něj pečovat tak, aby mohlo být kdykoliv jeho příbytkem. Pravděpodobně od Terezie od Ježíše přebírá obraz zahrady, o níž je nutno se pečlivě starat. Jestliže člověk

nabízí Bohu srdce, pak také Bůh zve člověka do svého srdce. Tento zvláštní obraz přebývání v Bohu je Marii Dominice velmi drahý a často vybízí sestry k tomu, aby vstupovaly do Ježíšova srdce.

Konečně je modlitba také cestou, po níž člověk kráčí k Bohu. Není tedy možné se spokojit s tím, čeho již bylo dosaženo, je naopak třeba vytrvalosti pokračovat za všech okolností v započaté cestě, kterou chápala především ve vztahu k cíli, tedy k Bohu, k němuž má člověk celým svým životem směřovat. Marie Dominika velmi často hovořila o nebi, k němuž lidský život spěje. Byla to pro ni skutečnost, již nepřestávala připomínat těm, kdo žili okolo ní. Toto velmi zřetelné zaměření na cíl tak dodávalo celému jejímu životu celistvost. Byla si vědoma toho, že jde po cestě, která vede k definitivnímu setkání s Bohem.

Poté, co jsme viděli různé aspekty modlitby a jejich prožívání, můžeme závěrem shrnout, že z odkazu Terezie od Ježíše přebírá Marie Dominika Mazzarello především jakýsi základ. Tedy to, čemu se věnuje zvláště *Cesta k dokonalosti*. Lze tedy říci, že tvořivě interpretuje zásadní postoje a principy nutné k modlitbě, jež jsou v díle Terezie od Ježíše dosti rozsáhle popsány, jež ovšem někdy stojí poněkud ve stínu oproti některým vrcholným částem jejího díla, kde se více zabývá charakterem různých stupňů modlitby.

Použité zkratky

D - dopisy Marie Dominiky Mazzarello (Posada, M. E. - Costa, A. - Cavaglià, P.: *Moudrost života. Dopisy Marie Dominiky Mazzarello*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2008).

U odkazů na biblické texty jsou použity zkratky podle Českého ekumenického překladu.

Seznam literatury

1. Pramenná literatura

Frassinetti, Giuseppe: *Amicizie spirituali. Imitazione di S. Teresa di Gesù*, in: Opere ascetiche, Roma: Tipografia poliglotta Vaticana, 1910.

Frassinetti, Giuseppe: *Pater noster di S. Teresa di Gesù*, in: Opere ascetiche, Roma: Tipografia poliglotta Vaticana, 1910.

Frassinetti, Giuseppe: *Una Figlia che vuole essere tutta di Gesù*, in: Opere ascetiche, Roma: Tipografia poliglotta Vaticana, 1910.

Terezie od Ježíše: *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991.

Terezie od Ježíše: *Hrad v nitru*. Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991.

Terezie od Ježíše: *Život*. Nakladatelství Tiskárny Vimperk; Kostelní Vydří: Generální delegatura Řádu karmelitánů, 1991.

Posada, María Esther - Costa, Anna – Cavaglià, Piera: *Moudrost života. Dopisy Marie Dominiky Mazzarello*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2008.

Posada, María Esther - Costa, Anna – Cavaglià, Piera: *La sapienza della vita. Lettere di Maria Dominica Mazzarello*. Roma: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 2004.

2. Sekundární literatura

Agasso, Domenico: *Il comandamento della gioia*. Torino: SEI, 1993.

Attuale perché vera. Contributi su S. Maria Domenica Mazzarello, ed. Posada, María Esther, Roma: LAS, 1987.

Aurelius, Augustinus: *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990.

Bible. Písmo svaté Starého i Nového zákona. Praha: Česká biblická společnost, 1995.

Capetti, Giselda: *Il cammino dell'istituto nel corso di un secolo*. Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1979, s. 57 – 59.

Cavaglià, Piera – Costa, Anna: *Orme di vita tracce di futuro. Fonti e testimonianze sulla prima comunità delle Figlie di Maria Ausiliatrice (1870 - 1881)*. Roma: LAS, 1996.

Colli, Carlo: *Patto della nostra alleanza con Dio*. Roma: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1984,

Costituzioni per l'Istituto delle Figlie di Maria Ausiliatrice. Edizione anastatica delle prime Costituzioni corrette da san Giovanni Bosco. Roma: Istituto FMA, 2008.

Cronistoria I.-V. La preparazione e la fondazione 1828 – 1872, ed. Capetti, Gina, Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1977.

De Fiores, Stefano – Goffi, Tullo: *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.

Desramaut, Francis: *Don Bosco e la vita spirituale*. Torino: Elle di ci, 1970.

Desramaut, Francis: *Don Bosco en son temps (1815 – 1888)*. Torino: SEI, 1996.

Don Bosco: *Můj život pro mladé*. Praha: Portál.

Fernández, Ana María: *Le lettere di Maria Domenica Mazzarello. Testimoni e mediazione di una missione carismatica*. Roma: LAS, 2006.

Giudici, Maria Pia – Borsi, Mara: *Maria Domenica Mazzarello. Una vita semplice e piena di amore*. Torino: Elledici, 2008.

Chávez Villaneuva, Pascual: *Strenna 2009*. Praha: Salesiánská provincie Praha (pro vnitřní potřebu), 2009.

Institut Dcer Panny Marie Pomocnice: *Ze všeho největší je láska. Akta 22. generální kapituly*. Praha: Provincie Kongregace Dcer P. Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2009.

Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice: *Costituzioni dell'Istituto delle FMA*. Roma, 1885.

Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice: *Costituzioni e Regolamenti*. Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1982.

Jan Pavel II.: *Vita consecrata. O zasvěceném životě a jeho poslání v církvi a ve světě*. Praha: Zvon, 1996.

Maccono, Ferdinando: *L'apostolo di Mornese Sac. Domenico Pestarino*. Torino: SEI, 1927.

Maccono, Ferdinando: *Per la causa di beatificazione di Suor Maria Mazzarello*. Nizza Monferrato: Istituto FMA, 1911.

Maccono, Ferdinando: *Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I.-II.* Torino: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 1960.

Maccono, Ferdinando: *Suor Petronilla Mazzarello*. Torino: SEI, 1940.

Memorie biografiche di Don Giovanni Bosco VIII, ed.: G. B. Lemoyne, Torino: SEI, 1916.

Posada, María Esther - Costa, Anna - Cavaglià, Piera: *Moudrost života. Dopisy Marie Dominiky Mazzarello*. Olomouc: MCM, 2008.

Posada, María Esther: *Il tema dell'amicizia in S. Maria D. Mazzarello. Esperienza e insegnamento*. Schemi delle lezioni ad uso delle allieve. Roma: Pontificia facoltà di scienze dell'educazione 'Auxilium', anno accademico 1999/2000.

Posada, María Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di S. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1987.

Regole o Costituzioni per l'Istituto delle Figlie di Maria SS. Ausiliatrice aggregate alla Società salesiana. Torino: Tip. Salesiana, 1878.

Rossi, Patrizia: „*Se un mare immenso...*“ *Riflessioni sulle lettere di S. Maria Domenica Mazzarello alle missionarie*. Roma: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice, 2002.

Salesiánská rodina dona Boska: *Charta společenství členů salesiánské rodiny Dona Boska*. Praha: Salesiánská provincie Praha, 2009.

Štechová, Marie: *Život světcův. Svatý Jan Bosco*. Praha, 1937.

3. Internetové stránky

www.santiebeati.it.

Příloha I

Domenico Pestarino (1817 – 1874)

Don Domenico Pestarino pocházel přímo z Mornese, kde se narodil 5. ledna roku 1817. Studoval nejprve v Ovadě a později v janovském semináři, kde se také setkal s Giuseppem Frassinettim. Po vysvěcení na kněze roku 1839 v semináři zůstal a po několik následujících let zde působil jako prefekt a zároveň pokračoval ve své vlastní kněžské formaci pod Frassinettiho vedením.²⁵² V těchto letech od něj získal zejména solidní formaci pro duchovní život a pro apoštolát.²⁵³ Když musel později kvůli nepříznivé politické situaci Janov opustit, zůstal svým způsobem i nadále žákem tohoto kněze a teologa a udržoval s ním kontakt. Přesné datum odchodu Domenica Pestarina z Janova není známo. Je však pravděpodobné, že se tak stalo v důsledku některých proticírkevních opatření snad v roce 1848.²⁵⁴

Hluboký vliv Frassinettiho vedení je patrný i z toho, že v Mornese, kde zůstal po celý svůj další život, uplatňoval v pastoraci prvky, které zřetelně odkazují na Frassinettiho janovskou farnost Santa Sabina.²⁵⁵ Usiloval především o posílení svátostného života morneských farníků, jeho zásluhou vznikla ve farnosti četná sdružení, bratrstva a společenství, jež měla povznést úroveň křesťanského života. Velmi intenzivně se věnoval jednotlivým skupinám morneského obyvatelstva, přičemž svou pastorační činnost přizpůsoboval jejich životnímu stylu, který byl úzce vázán na práci v zemědělství. Jedním z prostředků, jimiž se snažil oživit křesťanský život této obce, byla také snaha zvát zejména o velkých svátcích do svého rodiště různé významné

---

²⁵² Srov. Fernández, Ana María: *Le lettere di Maria Domenica Mazzarello. Testimoni e mediazione di una missione carismatica*. Roma: LAS, 2006, s. 29, pozn. 5.

²⁵³ Srov. Posada, Maria Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1992, s. 66.

²⁵⁴ Srov. Maccono, Ferdinando: *L'apostolo di Mornese Sac. Domenico Pestarino*. Torino: SEI, 1927, s. 30.

²⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 52.

kazatele.²⁵⁶ Tím vším můžeme vysvětlit skutečnost, že se do Mornese, jinak svou polohou dosti vzdáleného větším městům a co do počtu obyvatel nepřilíš významného, dostala řada významných osobností tehdejší církve. Takto byl do Mornese pozván také don Bosco, s nímž intenzivně spolupracoval po celý svůj další život. Podobně pro morneské zprostředkoval také kontakt s osobností a dílem Giuseppe Frassinettiho. Jakožto jeho žák a velký obdivovatel, byl don Domenico také tím, kdo do Mornese přinesl jeho knihy, z nichž mnohé odkazují na dílo Terezie z Avily.

Don Domenico Pestarino se velmi aktivně angažoval při vzniku Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice a zpočátku sestry také duchovně doprovázel. Zemřel však již v roce 1874.

---

²⁵⁶ Např. Gaetano Alimonda, vicerektor janovského semináře, Tommaso Reggio, pozdější janovský arcibiskup, teolog Giuseppe Frassinetti či jeho žák Luigi Sturla. Srov. Posada, Maria Esther: *Storia e santità. Influsso del teologo Giuseppe Frassinetti sulla spiritualità di s. Maria Domenica Mazzarello*. Roma: LAS, 1992, s. 67.

Příloha II

Giuseppe Frassinetti (1804 – 1868)²⁵⁷

Život a dílo

Giuseppe Frassinetti se narodil roku 1804 v Janově a zemřel tamtéž roku 1868. Po vysvěcení na kněze se po mnoho let věnoval velmi intenzivně farní službě. Jeho janovská farnost Santa Sabina se postupně stala duchovním centrem, jež svým významem dalece přesáhlo město Janov. Frassinettiho pojetí farnosti bylo totiž velmi originální a zřejmě dosti vybočovalo z dobových představ o tom, čím by farnost měla být. Pro něj byla především živou komunitou, která do sebe zahrnuje řadu různých uskupení, bratrstev a sdružení, v nichž se věřící podle svého zaměření shromažďují. Tento model velmi napomáhal oživení svátostného života, o něž Frassinetti usiloval, a později jej přejali mnozí jeho přátelé a žáci. Význam jeho osobnosti pro laickou spiritualitu je tedy jistě nezpochybnitelný.

Mimoto se věnoval také formaci mladých kněží, pro které založil Kongregaci Blahoslaveného Leonarda (Congregazione del Beato Leonardo) a Akademii církevních studií (Accademia di studi ecclesiastici), kde s ním spolupracovala řada významných osobností.²⁵⁸ Stál rovněž u zrodu několika institutů zasvěceného života.²⁵⁹ V souvislosti s tématem této práce je pro nás především zajímavý jeho vliv na vznik Zbožného sdružení Dcer Panny Marie Neposkvrněné (Pia Unione delle Figlie di santa Maria Immacolata).

Velmi rozsáhlá byla také jeho spisovatelská činnost, napsal řadu knih a spolupracoval s Donem Boskem ve vydavatelství *Letture Cattoliche*. Mezi

---

²⁵⁷ Základní životopisné údaje obsažené v této podkapitole jsou čerpány z internetových stránek www.santiebeati.it.

²⁵⁸ Mezi jinými např. také pozdější janovský arcibiskup Gaetano Alimonda.

²⁵⁹ Své sestře Paole Frassinetti pomáhal se založením Kongregace sester svaté Doroty. Jeho spiritualitu přejala řeholní společnost Figli di Santa Maria Immacolata (Synové P. Marie Neposkvrněné).

Frassinettiho nejznámější tituly patří *Compendio della Teologia Morale di s. Alfonso Maria de Liguori* (Kompendium morální teologie sv. Alfonse z Liguori), *Manuale del Parroco novello* (Příručka nového faráře), *Il conforto dell'anima devota* (Povzbuzení zbožné duši), *Gesù Cristo regola del sacerdote* (Ježíš Kristus, pravidlo kněze)²⁶⁰, *Pater Noster di santa Teresa* (Otčenáš svaté Terezie), *Monaca in casa* (Řeholnice v domě) a mnoho dalších. Můžeme jenom obdivovat obrovskou šíři jeho záběru: od teologických pojednání, přes kněžskou spiritualitu až po příručky duchovního života pro laiky. Z jeho spisů čerpala jak řada různých významných osobností, tak také lidé zcela obyčejní.

Na závěr tohoto krátkého a velmi stručného životopisného přehledu můžeme pouze konstatovat, že se jednalo o člověka neobyčejně všestranně založeného, který právě díky této své všestrannosti oslovil mnoho dalších. A zřejmě bychom jen velmi těžko odpovídali na otázku po celkovém dosahu jeho působení. Když Giuseppe Frassinetti roku 1868 umírá, zanechává po sobě dílo nebývalého rozsahu a je jednou z osobností, které formovaly duchovní ovzduší druhé poloviny 19. století v Itálii.

Giuseppe Frassinetti a spiritualita Terezie od Ježíše

Zvláštní vztah měl Giuseppe Frassinetti ke spiritualitě Terezie od Ježíše. Snad není na škodu se zastavit u okolností, jež ho k hlubšímu zájmu o tuto velkou světici 16. století dovedly. Revoluční rok 1848, který byl na Appeninském poloostrově prožíván velmi intenzivně, zasáhl dramaticky také do života Giuseppe Frassinettiho. V důsledku politických událostí byli z Janova vyhnáni nejprve jezuité a brzy poté byla zastavena činnost Kongregace blahoslaveného Leonarda a uzavřen janovský seminář s tím, že obé bylo označeno jako „jezuitské“.²⁶¹ Mnoho významných osobností tamější církve opustilo Janov, mezi nimi také mnozí Frassinettiho přátelé. Frassinettimu samotnému

---

²⁶⁰ Jako jedna z mála vyšla tato kniha česky s názvem *Ježíš Kristus vzorem kněžským* v letech 1896 a 1910.

²⁶¹ Srov. Maccono, Ferdinando: *L'apostolo di Mornese Sac. Domenico Pestarino*. Torino: SEI, 1927, s. 30.

hrozilo velké nebezpečí, takže byl dokonce nucen skrývat se pod cizím jménem. Zdánlivý konec jeho díla spojený s nuceným exilem se ovšem stal velmi plodným obdobím života tohoto velkého kněze a teologa. Právě tehdy se totiž ponořil do studia díla Terezie od Ježíše.

Frassinetti byl již dříve velkým ctitelem této světice, nyní se mu však dostalo možnosti, byť za velmi dramatických okolností, věnovat se intenzivněji jejímu dílu. Snad právě tyto okolnosti do jisté míry způsobily, že si k její spiritualitě vytvořil velmi hluboký osobní vztah. Není tedy divu, že jakožto člověk, který se cítil být povolán především k pastorači, záhy přenesl tento osobní vztah do své spisovatelské činnosti. Vidíme zde patrnou snahu zpřístupnit její dílo co nejširšímu okruhu lidí, tedy popularizovat Tereziiny texty a přizpůsobit je soudobému čtenáři.

Jestliže máme někdy sklon vnímat Terezii od Ježíše především jako reformátorku karmelu a velkou mystičku, tedy ženu sice rozhodně nevšední, ale zároveň jaksi vzdálenou naší běžné každodenní zkušenosti, Frassinetti v ní až překvapivě nachází vzor křesťanského života, který se nebojí nabídnout velmi širokému spektru čtenářů.²⁶² Jeho spisy komentující a interpretující dílo Terezie z Avily primárně vůbec nejsou určeny zasvěceným osobám,²⁶³ jak bychom snad očekávali a jak to koneckonců zamýšlela i sama jejich autorka. Je to skutečnost, která nás může poněkud překvapit, musíme ji však vzít v úvahu, hledáme-li kořeny setkání Marie Dominiky Mazzarello s touto spiritualitou. Díky tomuto možná překvapivému Frassinettiho přístupu k dílu Terezie od Ježíše, se totiž některé její texty, i když v přepracované podobě, mohly poměrně snadno dostat do rukou mladých dívek z Mornese a stát se jejich duchovní četbou.²⁶⁴

---

²⁶² Tím ostatně jen předjímá fakt, že tato žena bude později v roce 1970 papežem Pavlem VI. prohlášena učitelkou církve.

²⁶³ Srov. Frassinetti, Giuseppe: *Il pater noster di S. Teresa di Gesù*, in: Frassinetti, Giuseppe: *Opere ascetiche*. Roma: Tipografia Vaticana, 1908, předmluva.

²⁶⁴ Srov. *Cronistoria I.*, ed. Capetti, G., Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1977, s. 94.